A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG. FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1908–909-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

A THEOLÓGIAI RÉSZT:
DR. BOROS GYÖRGY,
DÉKÁN.

XXX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT AZ ELLENZÉK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1909.

A KOLOZSVÁRI

UNITÁRIUS KOLLÉGIUM

(PAPNEVELŐ INTÉZET, ÁLL. SEG.
FŐGIMNÁZIUM, ELEMI ISKOLA)

ÉRTESÍTŐJE

AZ 1908—909-IK ISKOLAI ÉVRŐL.

SZERKESZTETTE:
DR. GÁL KELEMEN,
IGAZGATÓ.

A THEOLÓGIAI RÉSZT:
DR. BOROS GYÖRGY,
DÉKÁN.

XXX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT AZ ELLENZÉK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1909.

Tapasztalatok a latinnyelvnek új módszer szerint való tanítása körül.

(Az unitárius tanároknak székelykeresztúri értekezletén 1909. április 5-én tartott előadás kivonata.)

Nem ismertetem részletesen azt az új módszert a latinnyelv tanításában, amelyet nálunk a Dent-féle First Latin Book kísérletképpen való bevezetése honosított meg, hiszen már a tavalyi értekezletünkön elég szó esett róla. Hogy a célnélküli vitának elejét vegyem, azt sem vitatom, hogy új-e ez a módszer vagy nem. Csak a tapasztalataimat mondom el róla. Szívesen megengedem, hogy ami új van benne, az nem annyira a módszerben van, hanem a tanítás anyagául szolgáló szöveg megválasztásában. Fölösleges újra rámutatnunk, hogy ebben a tekintetben nagyon előnyösen tér el ez a kis könyv az eddig használatos olvasókönyvektől. Nem Liviust faricskálja agyon, nem a római királymondákat adja agyonstilizált földolgozásban, hanem ha már mese kell, tárgyi összefüggést biztosító mese, hát ad igazi, gyereknek való mesét. Egy kis római fiúnak, a kis Sextusnak az élettörténete a keret. Ami ezt kitölti, az mind élettől lüktető esemény, érdekesebbnél-érdekesebb olvasmányok sorozata, amelyek megragadják a kis diák képzelődését s lekötik a figyelmét. (Az olvasmányok rövid ismertetése.) S ezeket a drámai elevenségtől lüktető eseményeket színes illusztrációk teszik szemléltetővé.

Hogy nem elég római ez a világ? Attól nem kell félni. A tapasztalat megmutatta, hogy abba a római világba jobban és szerencsésebben bevezeti a tanulót a kis Sextus, mint Livius. Könnyű meggyőződni, miért. A régi Livius-szövegnél passiv szemlélő, a legjobb esetben afféle *benevolus auditor* a kis diák. Itt azonban, a Sextushoz fűződő történetkékben ő maga, a kis diák az actor, a szereplő személy. Nem nézi, de átéli, sőt le-

játssza az eseményeket. Ő a főhős, ő Sextus, az ő apja Marcus, az ő anyja Tullia, ő gügyögi az első okos szót anyja ölében: *amo te mamma*, ő megy az apjával sétálni, a pékhez cukros süteményt vásárolni, az ő tanítója a szigorú Orbilius, ő pingál kerekhátú *bő* betűket a stilussal a viaszos táblára, ő rohan *e ludo in ludum* lapdázni, szóval ott van ő mindenütt s nélküle semmi sem esik meg, mert mind olyan dolgok esnek meg vele, amik a gyermek világát alkotják. A gyermeki léleknek csodálatos ismeretére vall ez a tarka olvasmánysorozat. Igaz gyönyörűséggel telhetik el a tanár szíve, ha látja, mennyire megkapja a kis fiúk lelkét egyik-másik olvasmány. Erre érdekes példákat hozhatnék fel. Mikor a kis Sextus az első szót: *amo te mamma* elgügyögte, az osztály akaratlan ujjongásba, tapsba tört ki. Mintha a legkedvesebb játékszerüket adtam volna a kezükbe. Hát még amikor annyira fölcseperedik a kis Sextus, hogy vásárolni is tud már s az apja pénzt ad a kezébe, hogy *J Sexte, trans viam et eme tibi crustula.* vagy amikor pajzán humorral s ötletes szellemességgel jár a labda körbe, vagy zokogja panaszát az élhetetlen bárány, mind-mind olyan események, amelyeknél minden egyes alkalommal ott csillog a gyerekek szemében a jókedv, az igazi érdeklődés. Ennél pedig nagyobb elismerés és jutalom nem érhet tanár embert a kathedrán (amelyre egyébképpen ezzel a módszerrel sohsem lehet felülni; nem adódik rá alkalom).

Itt nem buzdítani kell a diákot, hanem valósággal korlátozni. Érdeklődésük és tudásvágyuk akkora, s oly közvetlenül nyilatkozik meg, s néha oly vehemens és türelmetlen zajos formában, hogy talán éppen ez veszélyezteti leginkább a fegyelmezetlenség révén a tanítás sikerét.

Hol marad e mellett a Livius-féle szövegek latin világa? Mikor tudnak azok ily eleven képet adni a római világról?

De hallom az ellenvetést, hogy ez csak *játék*. Persze, hogy játék! Legyen is játék. Akkor közelíti meg az iskola leginkább az eszményképét, ha újra azzá tud lenni, ami volt: *ludus*. Ha ujra nem lesz egyéb, mint *gymnasium*, azaz gyakorlótér. A kötelességteljesítés nagyon szép dolog, s bizony fáradtsággal is jár, de igazán csak úgy szép, ha nem érzik rajta az izzadtság, ha nem robotszerű.

De nemcsak ezért és ezekért csaptam itt föl a Dent-féle szöveg fanatikus dicsérői közé. Tanítás közben győződtem meg olyan előnyeiről is, amelyekért föltétlenül kalapot kell emelni az angol szellem praktikus gondolkozása s minden új eszmét és új gondolatot rögtön kamatoztatni tudó szelleme előtt. Mióta a nyelvet nem kész valaminek, kész eszköznek, sőt nem is élő organizmusnak, hanem a kimondás pillanatában s öntudatlanul működő erők productumaképpen születő valaminek ismeri a nyelvtudomány, azóta a gyakorlati nyelvtanítás is rájött, hogy a nyelvet grammatikából megtanítani lehetetlenség. Azért a modern nyelvek tanítói nem idegenkedtek mesterül fogadni a legtermészetesebb módszerű nyelvmestert, a dajkát; modern nyelvet ma már talán sehol sem tanítanak egyébképpen, mint a legkülönbfélébb neveken nevezett direkt módszerekkel. Egyedül csak a holt nyelveket nem lehetett erre a kaptafára húzni. Könnyü azt mondani, hogy tanítsátok hát a latinnyelvet is olyan dajka-módszer szerint, de *ki* tanítsa? Ki tud ma latinul beszélni? S ha tudna is, azon már rég túl vagyunk, hála Istennek, hogy *beszélni* akarjuk megtanítani diákjainkat.

Ámde, ha mint *célt* el is vetjük a latin beszédre való tanítást, az még nem azt teszi, hogy mint *eszköznek* igen nagy hasznát ne vehetnők. S ebben áll véleményem szerint az angol szerzők könyvének és módszerének óriási előnye minden más eddigi könyv és módszer fölött. Hogy t. i. a szokásos latin grammatizáló tanítás mellett elyet biztosítanak a modern nyelvek tanulásában divatozó *direkt* módszernek is. Ez a módszer a legszerencsésebb középút a régi száraz grammatizáló s a modern, de sokszor csak olcsójánoskodó direkt módszer között. Magát a nyelvet használja fel a tanítás eszközéül, de nem hirdeti, hogy alapos nyelvtani ismeret nélkül is lehet boldogulni. S a mi fő, egészen szabad kezet enged a tanárnak, hogy éppen annyira legyen modern ember, amennyire neki jól esik, annyi elevenséget és életet vigyen be a tanításba latinnyelvű colloquiumaival, amennyit be akar, be tud s amennyit a tüdeje kibír. Mert ezen a hárman: az *akaraton*, a *tudáson* és a *tüdőn* fordul meg az új módszernek a sorsa. Egyiket sem kell sajnálni: s nem maradhat el a siker.

De ha már a sikerben való erős hitemet elmondtam, elmondom apró aggodalmaimat is, amiket egy éves tapasztalataim alapján szereztem. Módszeremben lehetőleg a könyv meghonosítójának Geréb tanárnak kipróbált eljárását tartottam szem előtt. Úgy tapasztaltam azonban, hogy kevesebb elmélet és rendszerezés több eredménynyel kecsegtet, legalább a mi viszonyaink között. Én már az első hét végén kezükbe adtam az első képet s már akkor sem riadtam vissza egy kis szabadúszástól; a hangok felosztásának természetesen annál inkább békét hagytam. Még kevésbé tudtam megbarátkozni a *diariumm*al, a gyakorló iskolában szokásos diariummal (az angol szerzők nem ismerik), mert a pedánsságig vitt inductiót — legalább a mi iskoláinkban — éppen olyan lélekölő mesterségnek tapasztaltam, mint eltemetett ellenfelét, a hajdani kényelmes deductiót. A gyermeki elmét rá kell vezetni az igazságra, de nem szabad orrba ütni vele: hagyni kell valamit a képzeletnek is. Példával fogom illusztrálni, hogy értem ezt. Tegyük föl, hogy az accusativust, a latin tárgyesetet akarom megmagyarázni. A diariumos induktiósok úgy csinálnak, hogy az összes acc. alakokat kiböngészik a szövegből s egymás mellé leírják: tanár a táblára, diák a diariumba, amennyi van, annyit. Helyes dolog, okos dolog, az igazságnak magától kell kipattannia! Eddig tehát nincs baj. A baj csak ezután kezdődik. Kezdődik azzal, hogy ezután minden igazságot ilyen nagy körültekintéssel és utánjárással kell kihámozni: az ablativust, a dativust és a genitivust, az 1., 2., 3. személy ragját, aztán a különféle töveket és ragokat, a genust és a concordentiát, usque ad infinitum írni, rendszerezni, skatulyázni, gondos, pontos, körültekintő pedanteriával. Ember legyen a talpán, aki ebbe bele nem ún és fárad. Az igazság már rég kikandikál, de a rendszer rendszer, a skatulyázást nem szabad félbehagyni: a diarium-Cerberus várja az offát. Hát én bizony ezt a nótát a legjobb igyekezettel sem tudtam végig fújni, s kínomban úgy segítettem a dolgon, hogy egy merész elhatározással agyoncsaptam a Cerberust s a diariumot felavattam — hogy a drága papiros kárba ne vesszen — *omnibus*znak. Igy legalább hasznát vettem. A diarium a tanárképző intézet gimnaziumában lehet jó, de a mi 60 tanulós osztályunkban, hol a tanulók fele magyarul

se tud két sort hibátlanul lemásolni, csak céltalan időveszteges.

Eltértem a Geréb tanár ajánlotta módszertől abban is, hogy nem csináltam ambitiot belőle, hogy minden olvasmány után rögtön és elengedhetetlenül valami grammatikai igazságot vonjak le, sőt néha a kínálva kínálkozó alkalmat is szándékosan elszalasztottam s igazán boszankodtam, hogy nem az én számból hallották (a privát tanítók jóvoltából) először az egyes műszavakat, az accusativust és társait. Az én ambitiom az volt, hogy előbb érezzék és tudják az illető alak functióját, mint a nevét. Előbb bizonyos (olyan amilyen) beszédkészségre tegyenek szert s csak azután fogjanak a nyelvtani operáláshoz, ha már lesz is valami anyaguk hozzá, nem a könyvben, még csak nem is fejükben, hanem a kisújjukban, ha ugyan ott székel az a valami, amit jobb szó hiányában nyelvérzéknek neveznek. Azt akartam, ne is vegyék észre, hogy ők most nyelvet, pláne grammatikát tanulnak, hanem higgyék azt, hogy minket csak a kis Sextus sorsa érdekel s az ő kedveért csupa udvariasságból beszélünk latinul. Azért próbálkoztam meg a latin beszéddel már az első hónapban. Amit csak lehetett, mindent latinul mondtam, s igyekeztem minél közvetlenebbé tenni a viszonyt a pad és kathedra között. Soha le nem ültem s úgynevezett rendszeres feleltetést természetesen nem tartottam. A feleltetés helyett az egész anyagot apró kérdésekben vittem eléjök újra s követeltem rá a feleletet, persze latinul. Ez a módszer nagyon elevenné, nagyon közvetlenné s nagyon élvezetessé tette az órát, de már úgy karácsony felé egy veszedelmes szörnyeteget hízlalt nagyra, ami sokszor nagyon megkeserítette az örömemet. Ez a rém a fegyelmezetlenség.

A másik nehézség, ami ellen küzdeni még nehezebb, az osztály túlságosan népes volta s benne a tanulók értelmességének és felfogó képességének igen-igen nagy különbsége. Úgy húsvétig még csak együtt tudtunk haladni, ámbár betegségem miatt egy kerek hónapig voltunk kénytelenek szünetelni, de azután, a húsvéti kéthetes szünet után akkora különbségek támadtak egyszerre a tanulók közt a tudást illetőleg, hogy ezután a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudtam az egész osztályt egyszerre

foglalkoztatni. A gyengébb tanulók miatti sok ismételgetés és foltozgatás igen-igen megcsappantotta a jobb tanulók érdeklődését s eredménnyel még se járt a gyengébb tanulókra nézve. Az új módszernek kétségkivül ez a legnagyobb gyöngéje, hogy t. i. a foltozgatást lehetetlenné teszi. Aki itt elmarad: az elesett. Ez pedig baj, sőt hiba.

Egy érdekes újítással is megpróbálkoztam. Azt hiszem, bevált. Az írásbeli dolgozatoknál megpróbálkoztam a fordítás helyett az önálló fogalmazással. Előbb csak apróbb kérdésekre vártam a feleletet (pl. Mit látsz az atriumban?), de a 9. dolgozattól kezdve már egész szabadon mozoghattak. Azt hiszem nem lesz érdektelen, ha a sikerültebbekből egyet-kettőt bemutatok:

„Pensum nonum. Nunc narrabo Aesopi fabulam de lupo et agno. Ad eundem rivum lupus et agnus venerant, quia ii erant siti compulsi. Iuxta rivum superior stabat lupus, iuxta rivum inferior agnus. Simul lupus vidit agnum, causam rixae intulit. Lupus dicebat agno: „Cur fecisti turbulentam meam aquam?" Agnus dicebat timens *ad lupo*: „Lupe, ego non possum facere turbulentam aquam, nam aqua decurrit a te ad me" Lupus ait: „Tu vera dicis, sed ante sex menses tu male dixisti mihi" Inquit agnus: „Equidem non eram natus" Respondit lupus: „Hercle, ibi tuus pater male dixit mihi ante hos sex menses". Tunc correptum lupus lacerat innocentes agnum. Haec fabula docet, *quod sunt* homines, qui fictis causis innocentes opprimunt. Scripsit Richardus Gmehling."

Az eredetivel való összevetésből könnyen kitünik, mi ebből a kis diák önálló fogalmazása s mi puszta elrecitálása a már előzetesen könyvnélkül is betanult verses szövegnek. Megjegyzem, hogy a prózába való áttételt s az egyes olvasmányok tartalmának latinnyelven való elmondását rendszeresen gyakorolták, sőt a legtöbbet el is játszották, Még szabadabban mozogtak az olyan föladatoknál, amelyeknek az volt a címe, hogy mondják el részletesen, mit láttak az illető képen. Egyik másik 2—3 oldalas dolgozatot írt, s mindenik mást. Sok volt e mellettazonban a teljesen értéktelen, rossz dolgozat is. A jobbak közül való ez:

„Pensum undecimum. Quid in pictura quarta videtis? Non longe a Marci villa caupona est. Caupona Marci est. Vilicus

vendebat Marci iussu viatoribus *quae* in cauponam nocte devertebant. In cauponae area sunt quattuor viatores, *quae* sub viridibus arboris frondibus sedent et vinum bibunt. Prope cauponam est inges uter in ca*ro* vino plenus. Duo pueri *e* utre vinum in amphoras diffundunt et postea in caupona in terram ad dimidium depriment. Postea veniebat homo quidam equo vectus. Ille homo tabellarius est et portat tabellas Marco a bonis amicis. Marci villam tabellarius facile petere *(potest)*, quia *cum* pulchris arboribus est circumdata. In villae pulcherrimo horto vidi Marcum cum uxore Tullia et cum suo bono et caro *fillio* Sexto ambulare. Adhuc video canem, *cum* lingua ex ore pendente *ac*urrit ad viatores, *quae* sub arbore sedent. In cauponae murum hoc est scriptum: Hospitium hic habetis et triclinium cum tribus lectis. Hoc pensum scripsit M. Brunner."

Még csak egyet!

Az új módszer egy más nagy igazságról is meggyőzött, amit n: lunk Kármán hirdet s ami, ha közkeletű lesz, előbb-utóbb gyökeresen föl fogja fordítani a mai nyelvtanulás sorrendjét. Arról van szó, hogy ma még úgy él a köztudatban s a tanterv is úgy rendeli, hogy minden grammatikai tanításnak az anyanyelv' grammatikájából kell kiindúlni. Előbb ismerje hát a diák a magyar nyelv grammatikáját. A direkt módszerrel való kisérletezés meg fog győzni róla, hogy grammatikát csak összehasonlítás útján lehet sikeresen tanítani s idegen nyelv grammatikáján az anyanyelvét. Összehasonlítás nélkül ugyan mi érdekest és tanúlságost találjon a kis diák azon, hogy pl. a tárgy ragja t?!

Befejezésül csak annyit, hogy ezt az új kisérletet senki sem akarja erőszakolni, nem is lehet. A megyőződése ellen ne cselekedjék senki. Csodákat mi sem várunk tőle, vérmes reményeket mi sem fűzünk hozzá. De egy bizonyos, hogy ezzel a módszerrel nem lesz többé réme a latinnyelv az iskolának s hogy ugyanazt é- ugyanakkora eredményt könnyebben, szebben, élvezetesebben, tanár és tanítvány igaz gyönyörűségére lehet elérni.

Pálfi Márton.

I. FEJEZET.

A kollégium szervezete, felügyelete és igazgatása.

A kollégium szervezetében, felügyeletében és igazgatásában a mult év óta semmi szervezeti változás nem történt.

A kolozsvári unitárius kollégium három intézetet foglal magában: *papnevelő intézetet, főgimnáziumot és négy osztályú elemi fiúiskolát.* Van *internátusa, konviktusa, kórháza és könyvtára.* Külön internátusa van a papnevelő intézetnek és főgimnáziumnak. Ez utóbbiba, ha hely marad, elemi iskolai tanulók és unitárius vallású egyetemi hallgatók is felvétetnek.

A kollégium felett a felügyeletet az *egyházi főtanács* és ennek megbizásából az *egyházi képviselő tanács* gyakorolja. Az intézet kormányzó testületei: *a kollégiumi igazgatóság és a papnevelő intézet két bizottsága.*

1. *Kollégiumi igazgatóság.* A kollégiumi igazgatóság elé tartozik a főgimnáziumot, elemi iskolát érdeklő minden tanulmányi és adminisztrativ ügy, valamint a papnevelő intézeti hallgatók konviktusi ügyei; ide tartoznak a bennlakó egyetemi hallgatók internátusi és konviktusi ügyei is. A gimnázium és elemi iskola *rendtartását* az 1894. évi egyházi főtanács 64. sz. fölhatalmazása alapján az egyházi képviselő tanács 129—1896. t. üt sz. határozatával állapította meg: *„A kolozsvári unitárius főgimnázium és elemi iskola rendszabályai. Kolozsvár 1896"* Életbe léptek 1896. szeptember 1-én. E rendszabályok II. részét az 1902. évi főtanács 131. sz. határozatával hatályon kivül helyezte. Az igazgatóság eljárását megállapítják azok az *„Utasítások, melyeket az unitáriusok e. főtanácsa 1878. augusztus 26-án a felsőbb iskolák felügyelő gondnokai, iskolai igazgatóságai s ezek jegyzői, az iskolai igazgatók, tanárok és könyvtárnokok számára*

megállapított." (Kolozsvárt, 1878. Stein J.) Ez utasítás szerint mindhárom intézet igazgatását minden irányban és tekintetben az igazgatóság végezte addig, míg a haladó idő s a kollégiumnak új épületbe való költözésével a viszonyok megváltozása az 1878 ban hozott törvény módosítását szükségessé nem tette.

A kollégiumi igazgatóság elnöke az idősebb felügyelőgondnok; tagjai: a többi felügyelő gondnokok, a theologiai, a gimnáziumi rendes és helyettes tanárok; előadója a kollégiumi igazgató, jegyzője egyik gimnáziumi rendes tanár, kit a tanári testület választ.

A kollégiumi épület karbantartására s felügyeletére vonatkozó szabályzatot az egyházi képviselő tanács 1903. évi aug. hó 2-án 923. tan. sz. alatt hozott határozattal állapította meg. E szabályzatot az tette szükségessé, hogy egy épületben vannak elhelyezve az egyházi adminisztráció, pénztár, levéltár, könyvtár, papnevelő intézet, főgimnázium, elemi iskola, internátus és konviktus céljaira szolgáló helyiségek; lakása van az épületben az igazgatónak, a konviktusi bérlőnek, az intézeti gépésznek és öt szolgának. E szabályzat szerint:

a) a kollégium épületének, ingó és ingatlan részének felügyelője és gondozója a kollégium igazgatója.

b) A kollégiumi igazgató felügyel az épületre s az abban levő összes helyiségekre, mindazoknak tartozékaira, különösen pedig az összes gimnáziumi és más helyiségekre, az összes folyosók tanügyi, fütési világítási, vizvezetéki és másnemű fölszereléseire és gondoskodik mindezeknek jókarban, használható állapotban és tisztán tartásáról. Az igazgatónak a felügyeletben és gondozásban segédkeznek az internátusi felügyelők.

c) A gondozásban és felügyeletben a maguk hatáskörében résztvesznek a dékán, egyházi és püspöki titkár, a közpénztárnok, konviktusi gondnok és szertárak, könyvtárak, levéltár őrei.

d) Az igazgatónak, dékánnak, titkárnak és pénztárnoknak a 314—1903. tan. sz. határozat értelmében jogában áll a kisebb romlásokat 20 K erejéig saját felelősségére megjavíttatni vagy pótolni. A könyvtárak, szertárak őrei az igazgatónak, illetőleg igazgatóságnak tesznek előterjesztést, valahányszor javítás vagy beszerzés szüksége forog fenn.

c) Midőn gyökeres átalakítás, újítás vagy nagyobb kiadással járó munka szükséges, a tisztviselők irásban megokolt előterjesztést tesznek a főhatóságnak, amely a gazdasági bizottság közbejöttével intézkedik.

2. *A papnevelő intézet bizottsága.* Az 1902-ben 130. főt. szám. alatt hozott új szabályzat szerint a papnevelő intézet és internátus minden ügye — kivéve a konviktusiakat, melyek onnan a kollégiumi igazgatóság elé terjesztendők — két bizottság elé tartozik: egyik az alap- és szakvizsgálatok bevételére esetről-esetre alakuló *vizsgáló-bizottság*, másik az administratiót végző *papnevelő intézeti bizottság.* Amannak elnöke a püspök; tagjai a kollégiumi felügyelő-gondnokok, az egyházi főjegyző, a theologiai tanárok, a kollégium igazgatója s az egyházi képviselő tanács által kiküldött 3 bizottsági tag. Ennek elnöke az idősebb felügyelő-gondnok; tagjai a gondnokok, theologiai tanárok és a kollégiumi igazgató. Mindkettőnek előadója a papnevelő intézet *dékánja.*

3. *Az elemi iskola igazgatója* a kollégiumi igazgató. Tanulmányi ügyekben az igazgató a tanvezető tanárral, akit az igazgatóság három évenként választ a theologiai és gimnáziumi r. tanárok közül és a tanítókkal szakbizottságot alkot s az igazgatóság elé javaslatokat terjeszt. Eljárását az egyházi képviselő-tanács 1896. évi 129. tanügyi sz. végzésével megerősített »*Rendszabályok*« irják elő. Tanítási tervét a főhatóság 44—1899. t. ü. sz. a. állapította meg.

4. *Internátus* kettő van: külön *a papnövendékek* és külön *a gimnáziumi tanulók* részére. Az elsőnek felügyelője a theologiai dékán Szabályzatát az egyházi főtanács 1902—130. szám alatt állapította meg. A gimnáziumi internátus felügyelője a kollégiumi igazgató, kinek rendelkezésére áll a közvetlen felügyeletre és ellenőrzésre két internátusi felügyelő. Ezeket tanárjelöltek, esetleg papjelöltek, vagy papnövendékek közül az igazgatóság ajánlatára az egyházi képviselő-tanács nevezi ki évről-évre. Az internátus rendjét az 1902. évi főtanács által 131. szám alatt hozott törvény szabályozza. Ha hely áll rendelkezésre, akkor elemi iskolai tanulók és unitárius vallású egyetemi hallgatók, elsősorban tanárjelöltek, is felvétetnek, Az elemi isk. tanulók az

alsó osztályú gimnáziumi tanulókkal együtt helyeztetnek el; az egyetemi hallgatóknak külön dolgozó- és hálószoba bocsáttatik rendelkezésükre.

5. *A konviktus* gondnoka egyik gimnáziumi r. tanár, akit az igazgatóság választ három évre s az egyházi képviselő-tanács erősít meg. Szabályzatát az 1902. évi főtanács 135. jegyzőkönyvi pont alatt alkotta meg. A közvetlen felügyelet az internátusi felügyelőket és a tízes asztaltársaságok fejeit illeti.

6. Az internátus egyik kiegészítő része a *kollégiumi kórház*, amely a kollégiumi épülettől 5 percnyi járásra, a Dávid Ferenc-utca 8. sz. alatti telken két szobából álló épületben van. Fel ügyelője a kollégiumi igazgató. A ragályos betegek itt különíttetnek el a bennlakó tanulóktól, kik közül a nem járványos, könnyű betegek részére az internátus betegszobája áll rendelkezésre. Szükség esetén naponként felügyeletet gyakorol az intézeti orvos. A betegek gondozása és élelmezése a kórházi betegápoló kötelessége. Teendőit a gimnáziumi internátus szabályzata foglalja magában.

7. *A kollégiumi nagy könyvtár*, mely az unitárius egyház tulajdona, az épületben van elhelyezve. A könyvtárnokot az egyházi képviselő-tanács öt évre választja a tanárok közül. A felügyelettel és ellenőrzéssel az igazgatóság van megbízva. A könyvtári szabályzatot és könyvtárnoki utasítást az egyházi képviselő-tanács 1889. évi 274. t. ü. sz. alatt alkotta meg. Az egyházi főtanács 1857—27. sz. a. e könyvtárra nézve az intézkedést az egyházi képviselő-tanácsra bízta.

II. Fejezet.

Papnevelő intézet.

Új theologia és unitárizmus.

Dr. Boros György dékánnak az Unitárius Papnevelő intézetben 1908—9. tanév megnyitásakor 1908. szept. 10-én tartott értekezése.

Most egy éve tartott értekezésemben rámutattam volt arra a forradalomra amely a gondolkozók és hívők lelkében kitört, mert nincs megelégedve a mai theologiai nézetekkel, sem a formulákkal, és valami újat kíván, sőt követel. Rámutattam arra is, hogy ez a nyugtalanság meg van Angliában, Németországban, meg hazánkban, de mindenütt, ahol hinni tudó és gondolkozni szerető emberek vannak. Rámutattam arra is, hogy azok, akik új irányt keresnek, s új mezőkre akarnak jutni, szándékuk és akaratuk ellenére is belelépnek az unitárizmus határába. Maguk észreveszik, de némelyikük a legerélyesebben bizonyítgatja az ellenkezőt, mint aki tilosban jár, pedig az unitárizmus mezeje nem tilalmas, termékeit nemcsak hogy el nem zárják, sőt ingyen föltárják mindenki előtt.

S mégis, nekem úgy tetszik, hogy az a tiltakozás nemcsak azt jelenti, hogy a hatalmas egyház tagja nem szeretne azonosíttatni az unitáriusokkal, hanem azt is jelentheti, hogy az unitárizmus ma nem az, amire a legmodernebb kor emberének szüksége volna. Az ilyen rejtett intelmeket nem szabad kicsinybe vennünk. De ettől eltekintve is, a XX-ik száz harcterére készülő embernek gondolnia lehet, hogy a XIX-ik száz theologiai, hittani és fizikai fegyvereit nem használhatja. Vagy gyökeresen ki kell javíttatni, vagy teljesen újakat kell beszerezni, vagy esetleg arra is készen kell lennie, hogy már nem is élhet ilyen

fajta fegyverekkel, hanem teljesen újakat, s nemis fegyvereket, hanem műszereket, új találmányú eszközöket kell használnia.

Mert már most, az első tízévben meg kell fontolnunk, ha vajjon az, amit ez ideig a theologia elnevezés alá foglaltak, a jövőben egyáltalában szerepelhet-e máskülönben, mint historikum, mint olyan lépcsőfok, amely nélkül nem juthattunk volna oda, ahol vagyunk s ahova menni akarunk. Hiszen már régóta általánosan elfogadott nézet, hogy az a theologia, amelyet a sémi néptől vettünk át, teljességgel nem felelt meg az emberi gondolat követelményeinek. Rideg, korlátolt, psychologiai tartalom nélküli volt, melyből hiányzott az ethikai elem, hiányzott a helyes világfelfogás és egészen téves volt az ember ismerete.

Ezt a ridegséget enyhíteni kellett s azért kapott oly mohósággal azokon a transsubstantiális és metaphysikai eszméken, amelyeket a görög filozofia termelt. Mily jól esett az üldözött és elcsigázott léleknek, hogy a pusztában, hova menekülnie kellett, mint gonosztevő Káinnak, talált egy kevés éltető levegőre s abban megérezte a melegítő napsugarak jelenlétét.

Hej, de az, amire vágyunk, ritkán felel meg a vágyakozásunknak, mert a meglevő nyers való kötve tart, s a képzelem valahol másutt keres kisegítést, hogy szabadúlhasson onnan, a hol nem érezi jól magát. Az aeonokból rendes processus útján megszületett az egy tökéletes lény, aki már e világhoz is, a másikhoz is tartozott. A János Logossa és az efezusi levél roppant érdekes tüneménye ennek a valami igazabbra vágyódásnak.

Hogy mily nagyon vágyott valami újra még a zsidó elme is, mutatja Philó az I. száz nagy mystikussa s azután a 3-ik és 1-ső evangeliumok átdolgozói, akik a születés és halál problémáival igyekeztek megoldani a realis és transsubstantiális világ közötti kapcsolatot. Pál is csak akkor tud szakítni a rabbinismus rideg mechanismusával, amikor az érzékfelettivé vált Krisztus kezdi zavarni álmait. Meglepő vegyüléke a realisan emberi és ábrándosan képzelgő léleknek ez a tarzusi farizeus. De azután a János eszmekörei, most mint asszony az ég kárpitján, majd mint ige Istennél, mind csupa keresés valami új után, ami elfoglalja a lelket és felülmulja a silány köznapiságon.

Ugyanezt a processust mutatja a reformació új szereplőkkel és újabb jelszavakkal. Minden itt következő újabb mozgalom az égi, vagyis isteni kijelentésre épít, de miután mindenik egyszersmind ostromot indít a középkori scolasticismus emberies tartalmú alapja ellen s az isteni kijelentés szavaival akarja helyettesíteni a tekintélyt, ugyanolyan hibába esik. Ezért mondotta Harnack a mult hóban Berlinben tartott históriai congressuson: „Az első protestánsok és a katholikusok theologiája között nem volt külömbség. Luther az embert az isteni harag gyermekének tartja, akinek elkerülhetlen szüksége van a megváltásra, s így ő a középkori theologiát hirdeti. A protestáns gondolkozás terén első határozott mozzanat a Socinianismus volt. A Rationalismus csak annyira van kapcsolatban a protestáns, mint a katholikus gondolkozással, mert mindkettővel ellentétben áll, miután a vallást szükségtelennek tartja." Harnack szerint az igazi modern protestántizmus első hirdetői Comte, Hegel, és követőik voltak. A modern protestáns gondolkozás, a modern tudományos gondolkozással kell, hogy kezet fogjon, el kell ismernie az ember méltóságát és azt, hogy az ember, mint ilyen, egyszersmind vallásos is kell, hogy legyen. (Harnack Prolegomen zur Geschichte der Protest. Denken).

A nagytekintélyű historikus conclusiójában ami Channingünk embereszméjét halljuk visszhangozni. Tehát ugyanaz a jelenség, amire most egy éve rámutattam volt. Újabb jele, hogy mennyire közelről érintkezik az unitárizmus név alatt ismeretes iránnyal az (Campell-féle) orthodox spiritualismus, s mennyi rokonszenvvel találkozik a rationalis criticismus hívei között. Kétségtelen, hogy a világgondolkozás áradatában benne vagyunk, azt is sokan elismerik, hogy ami hitéletünk eszméi és cselekedetei irányító és javító hatással vannak a gyakorlati életre, s a hitre is, de vajjon fölvagyunk-e készülve a láthatatlan, de talán nagyon is közel jövőben reánk váró feladatokra és megpróbáltatásokra.

Ha csak arra a harminc esztendőre gondolok, amelyet önök ifjú barátaim, akik most ide összegyűltek, fognak vezetni és gondolattal ellátni, azt hiszem sok nagyon megfontolni való kérdés áll előttünk a főkérdés körében.

Ilyen kérdések: mire fogja alapítni tanítását a jövendő papja? az egyházi tekintélyre? a bibliára? a tudomány igazságaira? a lélek vágyaira? a hitre? vagy a Jézus Krisztusra, avagy valamely új alapra?

Olyan nagyon lényeges kérdések ezek önökre nézve, mint a jövő hadviselés vezéreire nézve az, hogy a levegőt meghódítja-e a tudomány, s az országok és államok közötti ellentéteket a léghajósok fogják-e eldönteni?

Vegyük fontolóra mindeniket. Tekintély kell-e a jövő emberének? A mai fölfogásból ítélve a jövőben senki sem fog törődni másokkal. Sem a kor, sem a közszolgálat, sem a hivatali állás nem nyújt olyan előnyt, amelyet tisztelni kellene annak, akinek abban nem telik gyönyörűsége. Tekintély mindenki előtt a saját személyi érdeke s legfennebb még az, ami ezt az érdeket szolgálja, különösen pedig az egy munkakörben dolgozók érdeke, miután abban az enyém is benne foglaltatik. Az egyház tekintélye azért nem fog számításba jönni, mivel attól nem lesz mit várni. Mert a jövő emberei csak az iránt fognak érdeklődni, ami a munkában a minimumot, a fizetésben a maximumot segíti elő.

Vagyis, a mai irányzatból ítélve, már most is csak a hagyomány, csak az emlékek őrizik a tekintélynek nevezett hatalmat, de a közfelfogás előtt értékét veszítette, mert a közérzületből veszendőben van a tisztelet érzülete. A tisztelet érzülete olyan lelki tényező, amely táplálékát nem látható, nemis mérlegelhető, hanem csak egyénileg fölfogott, néha csak sejtett lelki erőtől nyeri. Bizonyos lelki erő kell, hogy legyen ott, ahol a tisztelet kezdődik. Lehet az az erő csak sejtett, csak képzelt. Minél gyengébb valaki, annál inkább támaszkodik bármire, a mitől ereje pótlását reméli. Minél tudatlanabb valaki, annál inkább elhiszi a csodaszerű létezését. Tehát a tudás által szerzett felvilágosúltság, tömörítés, vagy szövetkezés által megnőtt erő csökkenti a tekintélyben való bizalmat.

Minthogy most a népiskolai tanító is analisál és demonstrál, vagyis kis tanítványa szeme előtt eloszlatni igyekszik minden homályt; minthogy ma ok és okozat láncolata minden, ami érzékünkre hat s minthogy már az iskola falai között arra szok-

tatjuk az elmét, hogy ne pihenjen meg addig, amíg az észlelt tüneménynek igazi okához el nem jut, s minthogy az oknak nevezett erő igen gyakran vagy elenyészően csekély, vagy jelentéktelen tényezőknek csupa véletlen combinatiója — indíttatva van a lélek arra, hogy semminek se tulajdonítson nagyobb jelentőséget. Bátorítást nyer a könnyen célhoz jutott erő újabb és erősebb kisérletre, s végül is, midőn összeütközésbe jő a társadalmi, vagy az állami törvény hatalmával, nem a magábatérés és megbánás érzete foglalja el lelkét, hanem újabb és merészebb terv, mert az ügyességnek éppen olyan joga van a boldoguláshoz, mint az erőnek vagy a szerencsés családi összeköttetésnek.

Nyilvánvaló tehát, hogy a mai nevelés és életirányzat a tekintélynek nem kedvez.

A keresztény felfogás kiválóképpen két tekintélyt állított előtérbe: az egyház és a kijelentés, más szóval a pápa és a biblia tekintélyét. Nem szükség hosszasan bizonyítnom, hogy az egyház tekintélye teljesen elveszítette régi nimbusát. Elégséges csak arra hivatkoznunk, ami az utóbbi négy év alatt Franciaországban végbe ment. Elégséges, ha az olaszországi, meg az ámérikai viszonyokat kisérjük figyelemmel. De az elött sem szabad szemet hunynunk, hogy a római egyház és a pápa tekintélye kettős alapon nyugszik. Egyik a néphit, vagyis általában az emberiség fölfogása: a hit, a tudás. az üdv és a boldogság kérdésében. Ez már régen megingott és soha többé vissza nem állítható egykori szilárd és mozdíthatlan állapotába. A másik az egyházi szervezet és annak politikai, meg társadalmi vonatkozásai. Ez ma is rendkivüli erővel rendelkezik, mert az óriás számu clérus és annak közvetlen befolyása és világi hatalma alatt álló világi elem is meglepő hűséggel fogadja rendeleteit. Ezzel a nagy hadsereggel még sokáig lehet operálni, de Rómában igen jól tudják, hogy immár alkalmazkodni kell a korszülte viszonyokhoz. A kiközösítés, kiátkozás és az indexbe foglalás ma is napirenden van, de azért meglepő szabadságot engedtek meg nemcsak a tudomány alkalmazásában, hanem a kritika figyelembe vételében is.

Minket nagyon közelről érdekel a mult évben kibocsátott »Pascendi« encyclika, mert ebben a terjedelmes műben veszi föl a harcot a »Modernismus« név alá foglalt tudományos kritikával, melyet a biblia s más egyházi s vallási iratokra alkalmazunk.

A protestáns orthodoxia szélsöbb árnyalatai éppen olyan szükségesnek tartják a bibliai tekintély védelmezését, mint a pápa az egyházét. Ez a protestáns egyház egyik nagy hátránya, mert e miatt saját kebelében is állandó a meghasonlás. Sajnos, hogy a tudomány értékét az orthodox protestáns felfogás sem tudja egészen méltányolni s következésképpen egy gyékényen árul a pápizmussal. A legújabbkori mozgalmak erős leckéül szolgálhatnának az úgynevezett orthodox protestánsoknak, mert a katholikus egyház kebelében olyan áramlat indult meg, amely a reform terén nagyon hamar túlszárnyalhatja a reformáltakat. Egy közelebbről tett nyilatkozatnak nagy fontosságot tulajdonítok: „A szabadelvű kereszténység hívei legyenek meggyőződve, hogy szívben, gondolatban és szándékban a liberális katholikusok jóval közelebb állnak hozzá, mint bármelyik az orthodox biblikus protestánshoz.“ Ma még álnév alatt dolgoznak, mert tudják, hogy a Don Romolo Murri sorsára jutnak, vagyis elveszítik állásukat, de sok rem nyre jogosítják az igazi szabadelvűség híveit. Ezt a pápa környezetében olyan jól tudják, hogy a mult évben kibocsátott *Pascendi* egyenesen *de modernistorum doctrinis* szól és a »hamis tudománynyal« szemben tör lándzsát. Bevallja, hogy az utóbbi időben az egyház élete ellen törnek, s szomorúan hirdeti, hogy a legerősebb ellenségek az egyház kebelében lappanganak s »nincsen a katholikus igazságnak olyan része, amelyet kezökkel ne érintenének.« Ez arra indítja a pápai széket, hogy minden főbb kérdésben tájékozza híveit és megcáfolja ellenfeleit: a modern philosofusokat, akiknek tudománya agnoslicismus, s tehát egyben tudományos és historiai atheismus. Az egyházat érdeklő minden külső és belső kérdéssel tüzetesen foglalkozik s így hát nem késik véleményt mondani a biblia modern magyarázóira, kikkel szemben védelmébe veszi a biblia hitelességét és kárhoztatja a bibliakritikának mindenik ágát s csodálkozását fejezi ki, hogy a katholikusok között olyan sokaknál talál hitelre.

Nem lenne háládatos dolog azoknak a sophismáknak hosszas vitatása, amikkel az a terjedelmes irat telítve van. Hiszen ezt magok a liberális katholikusok elvégezik. Tyrrell, amérikai róm. kath. pap nyilatkozata ezúttal elégséges lesz tájékozásúl: »Ha olyan papikart akarnak fönntartani, amely támogassa és hirdesse a scolastikus egyházi rendszert, akkor azokat csak scolasticismusra tanítsák és semmi egyébre ne; ezek semmit se halljanak a tudományról és történelemről. Tehát még jobban válasszák el a papokat a világiaktól, de bizony az a szellem, amely a modernismust szülte, tovább is él és uralkodik, s elfog jutni olyan helyekre, ahol eddig teljesen ismeretlen homályosság uralkodott.« (Hibb. Jour. VI. 253.)

Ilyen jelek között az igazán modern pap feladata sokkal szebb, nagyobb és kecsegtetőbb, mint valaha volt, de terhesebb is, mert nemcsak védelmi állást kell elfoglalnia, hanem vezetnie kell a haladni kész sereget.

Jól értsük meg, hogy mi s általában mindazok, akik a modern ember megtisztelő jelzőjére igényt tartanak, rendkivül nagy tőkével kell, hogy rendelkezzünk, ha a versenyt ki akarjuk állani. Minden arra mutat, s közelebbről a „Pascendi“ nagy mértékben, hogy a modern pap tekintélye tudásában, erényességében és munkásságában fog állani. Az egyház tekintélyét is ő fogja megadni, vagy legalább is növelni.

Mert fölfogásunk szerint az egyház isteni intézmény, mert az Isten országának elterjedését munkálja; mert az isteni igazságot keresi s azt igyekszik beleoltani az emberi lélekbe, azzal akarja kormányozni az embert, a családot, a társadalmat és az államot is. Isteni intézmény céljaiban, de abban is, hogy az isteni lélek kijelentései alapján szólottak és szólnak apostolai. Mi hisszük, hogy e világon minden Isten alkotása, mindent az Isten lelke táplál; mi hisszük, hogy Istenben vagyunk, élünk és mozgunk, s minden amaz isteni tökéletesség felé irányúl, még ha gyakran ellenkezőt bizonyítna is. Tehát az egyház isteni tekintélyét annyival inkább elismerjük, mert alapjában és szervezetében is erre a célra van rendelve, de élesen megkülönböztetjük az eszményi fogalmat s az alapgondolatot a gyakorlatba átvitt eredményektől, s mihelyt azt látjuk, hogy az egyház nem

követi Jézus intő jelmondatát: »az én országom nem e világból való«, s mihelyt látjuk, hogy e világ eszközeivel és fegyvereivel akar uralkodni az egyház s ítélkezni elevenek és holtak fölött, előttünk elveszíti isteni tekintélyét, s nem tartjuk méltónak arra, hogy „szent"-nek mondassék.

Szerintünk egyedüli és örök tekintély az Isten. Amily mértékben részesül valaki az isteniből, olyan mértékben hajtjuk meg előtte tiszteletünk és hódolatunk lobogóját. Jézusra azért tekintünk oly nagy tisztelettel, mert benne az isteni uralkodott a fölött, ami e világból való. Azt az erőt, amely letudja győzni önmagát, amely nagyobbra becsüli a lelkiekért való szenvedést a testiek élvezeténél, megbecsüljük.

S ez a fölfogásunk teljes összhangot teremt lelkünkben a hit és tudás között. Hiszünk Istenben, mert lelkünk, egész lényünk s minden valami ránk hatást gyakorol, azt bizonyítja, hogy Isten a teljes tökéletesség. Hiszünk a tudományban, mert az emberiség egész multja tanú a mellett, hogy a világ azért van oly rettenetesen nagyszerűnek teremtve, hogy abból mindig újabb igazságokat hozhasson felszínre az emberi elme. Csakis a tökéletes istenség rendezhette úgy e nagy mindent, hogy bármelyik pillanatban újat, szépet, meghatót tárjon az ember lelke elébe. Régen azt hitték még a nagy gondolkozók is, hogy Isten a maga gyönyörűségére teremtette a világot. Ezt fejezi ki a teremtés költője, midőn refrainszerűleg ismétli az újabb, meg újabb fölfedezések után, amit ő Isten teremtő munkájának nevez: és látá Isten, hogy jó.

Nagyobb bűnt követ el az ember Isten ellen, midőn elnémítja az emberben megnyilatkozó igazság szavát, mint amilyet elkövetett Káin, midőn megölte az első állatáldozót. A pápai egyház igazsága roppant csekély értékű, ha csak a XV-ik században találták igazságnak, ellenben a XX-ikban nem. Mert ki lehet a bíró közöttünk az igazság kérdésében? Az-e, aki csak egy oldalról szemléli a dolgokat, miként szemlélhetik a vatikán növendékei, akiknek csak a középkor vallását szabad megtanúlni, vagy az, aki a világ összes kijelentéseiben rejlő isteni igazságokat megismerhette, megis ismerte, sőt azokat összehasonlította másnemű igazságokkal.

Ma már köznapi beszéd, hogy a pozitiv tudomány nemhogy nem ellensége a hitnek, hanem igazi dajkája. Mert kinek van több joga a rendíthetlen hitre, a tudósnál, aki elöször csak sejtett, csak tartózkodva következtetett s azután a tényekből meggyőződött, hogy amit sejtett, az való, s hogy annak a valónak nincsen határa, hanem bármelyik pillanatban újabb és nagyobbszerű meglepetésekkel fog eléállani.

A jövendő papjának szemmel kell kisérni a tudomány fölfedezéseit és minél többet tud beilleszteni tanításai körébe, annál nagyobb hatást fog elérni az Istenben való hit hirdetésével.

A jövendő papja megfogja tanúlni, hogy az, aki Istent legjobban ismerte, a tudomány világában nagyon járatlan lehetett. Bámulni fogja, hogy Jézusnak nem volt szüksége a tudás mai nagy birodalmának ismerésére, s mégis tisztában lehetett az isteni lény legrejtettebb tényezőivel. Ahelyett, hogy Jézust a mai szaktudósokhoz hasonlítgatná, meggyőződik arról, hogy a tudomány nem nélkülözhetlen az Isten ismeretnél. Hiszen ha ez így volna, akkor kétségbe kellene esnünk az emberiség túlnyomó részének nagy tudatlansága miatt. Ámde hála az isteni gondviselésnek, ami elrejtetett a tudósok elől, az megjelentetik a csecsszopóknak. Amit a tudás elősegít, megvilágosít, sok oldalúvá, sok színűvé, nagyszerűvé tesz, az az egyszerű lélek tükörén megjelenik mint szelíd szellő fuvalma, s ha nem is vet hullámot, apró, csöndes fodraival jelzi, hogy ott van, meg van, él és mozog.

Rendkivűl érdekes, mondhatnám izgató munka vár a jól művelt papra, ezek között az egyszerű lelkek között. Minthogy ők nem legelhetnek a sokféle lelki látás, szemlélés és tudás kies mezőin, minthogy lelkük csak epedni tud valami után, tehát a lelkipásztor kell, hogy ölébe vegye s vigye fölebb, mindig fölebb, amíg meghallják az isteni szózatot: jól van, jó és hív szolgám!

A lelkipásztori működés egészen befejezett sikerre hivatkozhatik, valahányszor egy lelket Isten elébe visz. De a mai kor emberét oly erősen csapkodják az élet hullámai, hogy neki valamivel, sőt jóval többre van szüksége.

Én teljesen elégségesnek tartanám, ha az unitárius confessio e két tételből állana, s azt mindenki teljesen megvalósítaná:

istenismeret, emberszeretet. De, sajnos, az élet sokkal szövevényesebb, hogysem ilyen kevéssel megelégedjék. Az embert nem elégíti ki ennyi tudás és ennyi cselekvés, mert ő szeret részletezni, még jobban szeret mindent viszonyba hozni önmagával s érdekeivel. Igy hát legyünk elkészülve arra, hogy a jövő papjával nem fogunk megelégedni, ha csak theologiát, s annak különböző csoportjait, a philosofiát, s annak rendszereit ismeri, hanem megkövetelik tőle, hogy az embert, s annak összes egyéni és egyetemes viszonylatait ismerje, értse és irányítni tudja. Ma az ember fölötte áll a királynak, s tehát minden más tekintélynek, s ma az ember nem sokat törődik a metaphysikai dolgokkal, tehát a papnak kell gondoskodni ezekről. A pap ismerjen és tudjon alkalmazni mindent, s akkor célt ér.

Ezekben a megjegyzésekben immár el is mondottam, hogy mit értek az új unitárizmus alatt. De egy pár sorban mégis megkisérelem összefoglalni.

Az új unitárizmus: hisz Istenben, hisz az Emberben, hisz a haladásban, a tökéletesedésben, ehhez szükségesnek tartja a tudást, a fölvilágosodást, hisz a tiszta erkölcsben, mert az emberek jogát biztosítni, munkásságát sikeressé tenni szent kötelességnek ismeri; hisz a boldogságban, mert a munkával együtt jár a boldog érzés, hisz az örökkévalóságban, mert az Isten lénye s az ember eszméi e nélkül elveszítik értéküket; hisz az emberi társadalomban, de kötelességének ismeri annak számtalan kinövését, hiányát javítani és pótolni. Ellenben nem hisz a tartósságában semmi olyan intézménynek, amely az Isten adta jogegyenlőség ellenére az emberi zsarnokságon alapúl. Hiszi, hogy a Jézus tanításai alapján készült evangeliumok mindig üdítő itala lesznek a szomjúhozó léleknek s maga Jézus az az embereszmény, akinek nyomdokai az út, lelke az élet s tanítása az igazság.

Ifjú barátaim, tanulmányozzunk, tanuljunk a régi unitárizmus világító lámpája mellett, hogy majd egykor teremthessük meg az újat! Adjon Isten nekünk boldog új esztendőt!

1. A Papnevelő Intézet bizottságai.

a) *Vizsgáló-bizottság.*

Elnöke Mélt. és Főt. Ferencz József püspök úr, elnökhelyettes Nagy Lajos egyh. főjegyző.

Tagjai a kollégiumi felügyelő gondnokok: Kozma Ferenc ny. kir. tanfelügyelő, Gál Jenö kir. tábl. tanácselnök, a papnevelő intézetben működő tanárok, a kollégium igazgatója; az E. K. Tanácsból kiküldött bizottsági tagok; Molnár Sándor, az unitárius egyház jogtanácsossa, Végh Mihály egyházi és püspöki titkár.

b) *Igazgató-bizottság.*

Elnökök: Kozma Ferenc és Gál Jenő f. ü. gondnokok; előadó: dr. Boros György dékán; jegyző: dr. György János. Tagok: a koll. f. gondnokok, a koll. igazgató és a papnevelő intézet tanárai.

2. Tanári kar.

Dr. Boros György, dékán, papn. int. r. tanár, az északámérikai cambridgei Harvard-egyetem tiszt. hittudora, a Kolozsvári Ferencz József tud-egyetemen az angol nyelv tanítója, az Unitárius lelkészkör és az angolkör elnöke, Kolozsvár szab. kir. város törvényhatósági bizottságának és iskolaszékének, az áll. isk. gondnokságnak tagja, az Erd. Múzeum-Egylet választmányának és a bölcs-, nyelv- és tört. tud. szakosztályának tagja, az international Council of Unitarians etc. intéző bizottságának tagja, a Britt és külföldi Unitárius Társulat levelező tagja, az »Unitárius Közlöny« szerkesztője, a theologiai önképzőkör védnöke, a vasárnapi vallásoktatás vezetője, a Dávid Ferencz-Egytet titkára stb. Előadott: Hittant, bibliai bevezetést, ó-test. exegezist, héber nyelvtant. Tanár 1879. óta.

Péterfi Dénes, kolozsvári lelkész, papn. int. rendes tanár, a Kolozsvár városi iskolaszék tagja, az unitárius egyházi iskolaszék elnöke, a Keresztény Magvető szerkesztője stb. Előadott: vallásbölcselet heti 3 órán, a vallástanítás módszerét heti 2 órán. Szónoklattant 2 órán, vezette a gyakorlati szónoklást. Tanár 1876. óta.

Csifó Salamon, kolozsvári lelkész, papnev. int. r. tanár, gimnáziumi vallástanár, a kolozsvári tanitóképzőkben és f. leányiskolában vallástanár, az egyház pénzügyi és számvevő bizottságának előadója és számvevő, a Kolozsvár városi iskolaszék és az unitárius iskolaszék tagja stb. Előadott: Egyetemes és unitárius egyháztörténelmet, papi gondot. Tanár 1903. óta.

D. György János, jogtudor, az amérikai cambridgei Harvard-egyetem bölcsészettudora. Előadott az 1907/8. tanévben új test. bibl. bevezetést, társadalmi tudományt és angol nyelvet.

Gálfi Lőrinc, tanított dogmatörténelmet, I. a gimn. tanárok között.

Iszlai Márton, tanított: éneket és orgonát, I. a gimn. tanárok között.

Dr. Tompa Kamil, az intézet orvosa, tanított egészségségtant, I. a gimn. tanárok között.

3. A tanév nevezetesebb eseményei.

A tanév megnyitása a diszteremben szept. 10-én a főt. püspök ur, a tanárok és több érdeklődő jelenlétében. Győrfi István IV. éves imát mond. Ferencz József püspök ur üdvözlő szép beszédet tart. Dr. Boros György dékán „Uj theologia és uj unitárizmus" c. alatt értekezik. Az ifjuság bevezető és bezáró énekkel vett részt.

Fölvételért folyamodtak többen. Fölvétetett az I. évre 3 rendes II. 3 r. III. 5 r. IV. 2 r., összesen 13 hallgató.

Papjelölt volt 14, kik közül évközben állást foglaltak el: Benczédi Pál a székelykereszturi gymnban felügyelő, Bodoczy Sándor Széplakon rendes lelkész, Kiss Sándor Füzesgyarmaton r. lelkész, Bartók Géza Polgárdiban r. lelkész, Gálfi Mihály

Csegezben r. lelkész, Kisgyörgy Imre Pipén r. lelkész, Ütő Lajos Tordán a gymn. internatus felügyelője, Péter Ödön Kolozsvárt s. énekvezér és vallástanító.

Külföldön a tanév folyamán nem tanult senki, mivel sajnos, az ösztöndijakra jelentkező nem volt. Meadvilleből 1908. junius havában szerencsésen hazaérkezett és egy évi tanulmányairól szép bizonyítványokkal s tanárai elismerő nyilatkozataival számolt be Kiss Sándor.

A kolloqiumok a szabályos időben megfelelő jó sikerrel megtartattak.

Alapvizsgálatot tettek 1908. junius 22-én Bartók Endre, Rédiger Géza, Szász Dénes, Szathmáry Miklós, Székely Tihamér. Bartók Endre szept.-ben javított.

Szakvizsgálatot tettek junius 23—24-én Bartók Géza, Gálfi Mihály, Kisgyörgy Imre, Taar Géza, Ütő Lajos jeles, Gyöngyösy Béla, Péter Ödön, Telkes Béla jó eredménnyel. Szept. 9-én Árkosi Tamás jeles, László Balázs elégs. eredménnyel. — Az E. K. Tanács 754/09. sz. határozattal megengedte, hogy Szathmáry Miklós az 1908/9. tanév végén szakvizsgálatot tehessen.

A Ferencz József Tud.-Egyetem bölcs. nyelv. és tört. tudományi karán mint rendes hallgatók az I. és II. évesek az előadásokat hallgatták és a kik collequáltak azokért az egyház pénztára fizette az egyet-tandíjakat. Győrfi István IV. éves ugyanazon fakultáson r. hallgató volt és helyette is az egyház pénztára fizetett tandíjat.

Egyetemi tandíjakban kifizettetett: 500 korona.

Templomi szolgálatot teljesítettek a papjelöltek és a hittanhallgatók az ünnepeken a rendes helyeken és Szász Dénes III. éves két ünneppen Korondon. A kolozsvári rendes templomi szolgálat mellett a tél folyamán Monostoron házi istentiszteletet tartottak vasárnap délutánonként.

A vasárnapi iskola vagyis ifjusági istentisztelet a rendes módon megtartatott. Bezárása nagy ünnepélyességgel folyt le Ferencz József püspök úr és több tanár jelenlétében midőn Rédiger Géza végezte a rendes tanítást, Szász Dénes ismertette a harminc évi fönnállása és munkálkodása főbb vonásait,

dr. Boros György dékán, mint vezetője, beszédet intézett az ifjusághoz, köszönetet a papnövendékekhez. A főt. püspök ur meleg elismerését nyilvánította a dékánnak ez intézmény megállapításáért és ernyedetlen buzgalmu vezetéséért. A kollegiumi igazgatóság előterjesztése alapján az E—K. Tanács is kifejezte köszönetét többek között a következő szavakban :

Az E. K. Tanács ezen áldásos befolyásu intézménynek 30-ik évfordulója alkalmából örömmel fejezi ki Tisztelendőségednek méltányló elismerését és köszönetét, a vasárnapi iskolának megindításáért, valamint 30 éven át odaadó szeretettel és lankadatlan, lelkes buzgósággal való vezetéséért.

A magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt 1909. évi május hó 12-én tartott üléséből,

atyjafiai az Urban:

Ferencz József — unitárius püspök.

Végh Mihály — titkár.

A Paget János angol alapítványból: az angol nyelvben tanusított előhaladás sikeréért pályázat alapján 1908. évi junius hónapban a 200 kor. pályadíjból 100 kor. jutalmul adatott Kisgyörgy Imre IV. éves a II-ik díj 100 kor. kiadatott Győrfi István III. évesnek.

Irodalmi pályadíjul a P. I. bizottsága által kitüzött összegre pályamunka nem érkezvén be, a pályadíj 40 kor.-ra kiegészítve ujból kitüzetett a jelen tanévre.

Segélyek. Az összes hallgatók ingyen élvezték a lakást fűtést és világítást.

Konviktusi segélyben részesültek: Győrfi István IV. 200 K, Kelemen István IV. éves 100 K. Rédiger Géza 150 K. Szász Dénes 150 K. Székely Tihamér 200 K. Marosi Márton 100 K, Székely Kelemen 100 K, Zoltán Sándor 200 K, Buzogány Kálmán 100 K, Keresztesi Dénes 150 K, Lőrinczi Domokos 100 K.

Unitárius lelkészek adományából a tanévben nem segélyezhettünk senkit, mivel csak a mult évről fönnmaradt 28 K. 81 f. és annak 1908. IV. évi kamata állott rendelkezés alatt.

Lelkész afiai áldozatkészségét és buzgóságát ujból igénybe vesszük és kérjük azokat akik még semmivel sem járultak a segélyforráshoz, ne vonják meg jóságukat a leendő papoktól.

Méhészeti tanfolyamon május hónapban részt vettek a III. éves hallgatók. Oklevelet nyertek.

Murányi Farkas Sándor és neje alapitványra folyamodott Kiss Sándor papjelölt. A P. I. Bizottság javaslata alapján az E. K. Tanács a 100 kor. palást díjat kiadta, miután folyamodó arra minden tekintetben érdemesnek találtatott.

A házi rendről ugyanazt a panaszos hangot emelhetjük, mint a mult évben, mert a lakás és tanulás viszonya nem javult. A szorgalmas ifjak panaszkodnak, a kevésbbé komolyak hátrányára vannak a többinek. Felsőbbfoku fegyelmi eset nem fordult elő.

Az egészségügyi viszonyok egész évben kedvezők voltak. Csak kisebb rendü és kevés ideig tartó megbetegedés fordult elő.

Felügyelői tisztet végezrek a IV—II. évesek.

A Genfi Egyetem fennállása 350 éves jubileumára meghivja a P. Intézetünket. Üdvözlő iratot küldünk és képviselőnknek fölkérjük Ürmössy Miklós egyh. tanácsos urat az E. K. Tanács képviselőjét, miután az intézet nincs abban a helyzetben hogy külön képviselőt küldhessen.

Főhatósági intézkedések. Az E. K. T. az egyházi segély számadásait 1187—08. sz. alatt elfogadta; 1204/08. sz. alatt elrendeli, hogy ezentul a patrocinium számadását a P. I. Biz. vizsgálja felül s az eredményről tegyen jelentést.

4. Oktatás.

a) Az intézetben előadott tárgyak.

I. évfolyamon:

Bibliai bevezetés. Ó-test. rész. heti 3 órán, I. és II. félév. Tanár: *Dr. Boros György.*

Bibliai szeminarium. Heti 1 órán az I. és II. évesekkel mindkét félévben. Tanár ugyanaz.

Héber nyelvtan. Heti 2 órán. Tanár ugyanaz.

Az egyházi szónoklat elmélete. Heti 1 órán. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Szónoklati gyakorlatok. Heti 2 óra. 4 hetenként egy-egy házi dolgozat s minden héten szónoki előadások és bírálatok. Tanár ugyanaz.

Keresztény egyháztörténelem. Heti 3 óra. Tanár: *Csijó Salamon.*

Bibliai bevezetés. Újtest. rész. Heti 2 óra. Tanár: *Dr. György János.*

Angol nyelvtan. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

Egyházi ének. Heti 2 óra. Tanár: *Isszlai Márton.*

Egyetemen. Heti 10 óra.

II. évfolyam.

Bibliai bevezetés, mint az I. éven.

Héber nyelvtan és a Deut. s Genesis olvasása. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

Szónoklati gyakorlatok, mint az I. éven.

Egyháztörténelem, mint az I. éven.

Bibliai theologia, mint az I. éven.

Angol nyelvtan. Heti 2 órán.

Egyetemen. Heti 10 óra (lásd alább).

III. évfolyam.

Hittan. Heti 3 óra. Tanár: *Dr. Boros György.*

Hittani seminarium. Heti 1 óra. Tanár ugyanaz.

Vallásbölcsészet. Heti 3 óra. Tanár: *Péterfi Dénes.*

Szónoklási gyakorlatok, mint az I. éven.

Papi gond. Heti 1 órán, a második félévben. Tanár: *Csifó Salamon.*

Unitárius egyháztörténelem. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

Symbolika theologia. Heti 2 óra. Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

Angol szövegek fordítása. Heti 1 óra. Tanár: *Dr. György János.*

Egyházi ének, mint az I. éven.

Egészségtan. Dr. Tompa János tanártól I. félévben heti 2 órán.

IV. évfolyam.

Ugyanaz, mint a III. éven.

b) **A Ferenc József tud.-egyetemen.**

I. félévben.

A philosophia történelme V. Bacon F.-től Kantig, Heti 4 óra. Tanár: *Dr. Böhm Károly.*

Bevezetés az értékelméletbe. Heti 1 óra. Tanár ugyanaz.

Didaktika. Heti 3 óra. Tanár: *Dr. Schneller István.*

Részletkérdések a személyiség paedagogikájából. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

II. félévben.

Lélektan. Heti 3 óra. Tanár: *Dr. Böhm Károly,*

Az erkölcstan alapvető kérdései. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

Didaktika. Heti 3 ora. Tanár: *Dr. Schneller István.*

Részletkérdések a paedagogika köréből. Heti 2 óra. Tanár ugyanaz.

5 A papnevelő intézet hallgatói.

A tanuló neve	Születésének	
	éve	helye
I. évfolyam.		
Buzogány Kálmán	1888	Ujszékely
Keresztesi Dénes	1888	Nyárádgálfalva
Lőrinczi Domokos	1887	Csekefalva
II. évfolyam.		
Marosi Márton	1888	Kadács
Székely Kelemen	1888	Szemerja
Zoltán Sándor	1888	Homoródalmás
III. évfolyam.		
Bartók Endre	1887	Nagykede
Rédiger Géza	1887	Szabéd
Szász Dénes	1886	Alsósiménfalva
Szathmáry Miklós	1882	Szind
Székely Tihamér	1886	Pipe
IV. évfolyam.		
Győrfi István	1887	Homoródsztmárton
Kelemen István	1885	Marosszentkirály
Papjelöltek.		
Árkosi Tamás	1885	Szentmihályfalva
Benczédi Pál	1883	Benczéd
Gyöngyössi Béla	1885	Kálnok
László Balázs	1884	Székelyudvarhely
Pethő Kálmán	1883	Szentgericze
Péter Ödön	1882	Aranyosgyéres
Taar Géza	1885	Aranyosrákos
Telkes Béla	1884	Budapest
Ütő Lajos	1885	Dombó

6. Papnövendékek önképzőköre.

— Elnöki jelentés. —

Az 1908—09 év eseményekben egyik legváltozatosabb éve önképzőkörünknek. Különösen a theologus ifjuságra örök emlékezetü ez év, amelynek folyamán sikerült egy táborba tömörülni, az oly hosszu időn át széthuzó ellentétes elemeknek. 1909 február hó első napjaiban alakitotta meg a protestáns theologiák egyetemes ifjusága, közös munkára, a „Protestáns theologus szövetséget", melynek a szabadabb korszellem vivmányakép az unitárius theológusok is szervező, vezető tagjai, elnökük, a szövetség alelnöke. Hogy mily nagy volt a lelkesedés körünk kebelében bizonyitja az a határozat, melynek értelmében körünk minden tagja köteles a szövetség tagja is lenni. Vajha a lelkesedésnek eredménye lenne a remények beváltásában, a tervek megvalósitásában.

A „Kolozsvári Ferencz József Tudomány Egyetem" polgárai ez évben szentelték fel zászlójukat országos ünnep keretében. Nevezetes ez nem csupán körünk egyes tagjaira, mint ifjuságra, hanem körünkre általában, minthogy a zászló egy szege az „Unitárius theologusok körét" tette emlékezetessé az utókor előtt. E lobogó alatt győzzön az őszinte hit, a szeretet és igazság. Lengesse szárnyait a lelki világosság szellőin tettre kész ifjui munkás kezekben!

Körünk üdvözlő iratot küldött a pozsonyi ág. ev. theologiai akadémia nagytiszteletü Tanári Karának. „Protestació a gondolat szabadsága megtámadása ellen" cimü füzet megjelenése alkalmából. A gondolat, szólás szabadságot védelmezi e füzet, mely tényezők nélkülözhetetlen szükségei a lelkiismereti, a vallási szabadságnak.

Önképzőkörünk, bár tagjainak száma csak hárommal több a tiznél, az előző évekhez mérten kellő eredményes munkásságot mutat fel minden téren. Anyagiakban bár jelentékeny áldozatokat kellett hoznia a rendkivüli események alakulása folytán, de az egyensuly azért változatlanul áll.

Valamint a multakban, ugy az idén is körünk lelkes vezére, erélyének élesztője, védnöke Nagytiszteletü dr. Boros György. Minden egyes gyülésen személyes megjelenésével

buzdít, példát ad, oktat és atyai szigorral nyesi le a ferde kinövéseket.

Szeptember 12-én tartott alakulógyülésen a tisztikar titkos szavazat alapján a következőkép alakult meg. Elnök: Győrfi István IV., alelnök: Kelemen István IV., főszerkesztő: Zoltán Sándor II., pénztáros: Rédiger Géza III., jegyző: Keresztesi Dénes I., laptáros: Székely Kelemen. A tisztikar a laptáros kivételével a második félévben is változatlan marad. Székely Kelemen lemondása folytán a kör Marosi Márton II. évest választotta meg laptárosnak.

Tartatott összesen 23 gyülés. Ezek közül 16 rendes, 2 disz, 3 rendkivüli, 1 alakuló és 1 záró gyülés.

A gyülések tárgyai szavalat, felolvasás, vitatkozás és a folyó ügyek.

Szavalatukért jegyzőkönyvi dicséretet nyertek: Kelemen István IV. 1. Rédiger Géza III. 1. Marosi Márton II. 1.; elismerést: Marosi M. 1. Székely Tihamér III. 1. Keresztesi Dénes I. 2. Lőrinczi Domokos 1. Tudomásúl vételben részesültek többen.

Felolvasást tartottak: Győrfi István IV. 1. Szathmáry Miklós III. 1. Bartók Endre III. 1. Székely Tihamér III. 1. Zoltán Sándor II. 3. Keresztesi Dénes I. 1.

Vitatkozás tartatott a következő tételekről:

a) Miből bizonyithatjuk be leginkább Isten létezését, a természet vagy önmagunk vizsgálásából? A kör a tétel második felét tartja valószinübbnek Bartók Endre III. előadó tartalmas fejtegetései alapján Szathmári Miklós III. első előadó véleményével szemben.

b) Az eredendő bűnről. Előadó Zoltán Sándor, kinek véleményét, hogy nem dogmai értelemben, eredendő bün létezik, a kör elfogadja.

Szavalati díjas versenyen első félévben győztes: Győrfi István IV., könyvet kapott, Zoltán Sándor II. jegyzőkönyvi dicséretet Rédiger Géza III. Második félévben első: Zoltán Sándor II., könyvet kapott: Rédiger Géza III.

Első félévi nemes versenyen első: Győrfi István IV. második Marosi Márton II.

Második félévi nemes versenyen első: Zoltán Sándor II.

Két diszgyülést tartott körünk. Egyiket az aradi 13 vértanu emlékére október 9-én. Felolvas Szatmári Miklós III. Szavalnak: Marosi Márton II. Keresztesi Dénes I.

A másikat 1848 március 15.-ke emlékére március 13-án. Felolvas: Zoltán Sándor II. Szaval: Székely Kelemen II.

Könyvtárunk ez évben tetemesen gyarapodott.

Ajándékozás útján: Dr. Boros Györgytől Szentirás. (A magy. izraelit. társ. kiad.) A zsidóság szervezete dr. Wenetianer L. Vargha Gyuláné: Mustármag. Holló Károly: A müvészeti nevelés. Schulek Géza: Mit tett Kánt E. és stb. T. Pálffy Aladár: Udvarhely vm. a Rákóczy szabadságharcban. Murányi F. Sándor levelei. Dr. György Jánostól: Jézus és az uj szövetség. Régeni Árontól: Schöberl H. F. A kath. hitokt. kézikönyve. Főtiszt. Ferencz József püspök urtól: Mancherlei Gaben und ein Geist: Emil Ohly. Predigten: D. Karl Schwarz.

Pesti Naplótól: A festőművészet remekei. József Mihálytól: Halotti beszéd. Körmötzi János. Homilétika: Tóth Ferenc. Halotti beszéd. Albert János. A vall. tanitó főkelléke: Szász Mózes. Az élet és halál között . . . Szász Mózes. Az istenfélő asszonyi állat Szilveszter Gy. A jövevény unitár. vallásról: Raicsáni János. A remény szép és ékes koronája . . . . Péterfi S.

Fogadják a nemes szivű adakozók körünk őszinte köszönetét.

Vétel utján.

Wilde: De profundis	K	—·60	fill.
„ Aforizmák	„	—·80	„
Spencer H. Filozófiai könyvtár	„	10·—	„
Alexander B.: Diderot tanulmányok	„	2·—	„
Descartes	„	2·—	“
Hume: vizsgálódás az emberi értelemről	„	1·60	„
Nietzsche: Im igyen szóla Zarathustra	„	5·—	„
Debreceni lelkésztár I—V.	„	10·—	„
Eötvös K. Emlékezések	„	3·—	„
Dr. Szeredi L. A filozofia tört.	„	1·—	„
Ravasz László: Schopenhauer aesthetikája	„	3·60	„

Sebestyén: A görög gondolkozás kezdetei ..... „ 1·50 „
Rákosi: Korhadt fakeresztek ..... „ 3·— „
Dr. Pauer: Vázlatok az újkori filoz. történetéhez.. „ 2·— „
Ibsen: Társadalom támaszai ..... „ —·24 „
Összesen: K 52·34 fill.

A könyvtár áll jelenleg 805 darabból. Irattár 128 darab. Mózes könyvtár 212 darab.

Az önképzőkör vagyonáról Rédiger Géza pénztáros a következőket jelenti:

Pályadíjalap az 1908/9. iskolai év elején	1391	kor.	15 fill.
Az évközi kamat (dec.)	34	„	92 „
Megajánlásokból bejött.....	13	„	— „
Az alap összesen....	1439	kor.	07 fill.
Közalap az 1908/9. iskolai év elején	1400	„	70 „
Az évközi kamat (dec.)	34	„	92 „
Pátrocinium, ajánló levél karácsoni..	65	„	42 „
„ „ „ husvéti....	41	„	32 „
„ „ „ pünkösdi ..	—	„	— „
Az alap összesen....	1542	kor.	— „
Mózes-alap az 1908/9. iskolai év elején	103	„	— „
Kamat.....	4	„	— „
Az alap összesen....	107	kor.	78 fill.
Patrocinium, ajánló levelek ára a tagoknál	148	kor.	51 fill.
A karácsonyi, husvéti és pünkösdi legatiók tiszta jövedelme.....	1971	kor.	— „

Az önképzőkör „Jövendő" című kebli lapja megjelent 10 számban. Főszerkesztője Zoltán Sándor, szerkesztője Székely Tihamér volt. A lap tartalmát értekezések, tanulmányok, versek, imák, stb. alkották. A kör tagjai, mint munkatársak, a következő számadatok szerint dolgoztak: Zoltán Sándor (14), Győrfi István (7), Szász Dénes (5), Bartók Endre (1), Székely Tihamér (3), Szathmári Miklós (2), Rédiger Géza (1), Keresztesi Dénes (1). Ezeken kivül a lap számára két rajzot készített Zoltán Sándor. Összesen tehát a kör tagjai közül dolgozott 8, nem dolgozott 5.

A munkálkodók két legszorgalmasabbjának jutalmazására a Papnevelő Intézeti Bizottság 10 koronát utalt ki, melyből 6 kor. Zoltán S.-nak, 4 kor. Györfi Istvánnak adatott ki.

Az olvasókörbe a következő lapok jártak: Pesti Napló, Ellenzék, Erdélyi lapok, Új idők, Unitárius Egyház, Sárospataki Közlöny, Jó Egészség, Erdélyi Múzeum, Theologiai Szaklap, Sárospataki Ifjúsági Közlöny. Dr. Boros György védnök úrtól kapta a kör a következőket: Evangelikus Őrálló, Család és Iskola, Közmüvelődés, Protestáns Szemle, Magyar-zsidó Szemle, Evangelikus Családi Lap, Unitárius Közlöny.

Önképzőkörünk a kolozsvári főiskolai egyesületekkel a érintkezést ez évben is fenntartotta, sőt élénk levelezéseket folytatott az ország több főiskolai egyesületével.

Önképzőkörünk az 1908—1909 évre 6 pályatételt tűzött ki, amelyekre 4 pálya munka adatott be.

a) II. József, vallásügyi politikája s annak hatása és eredménye hazánkban. Beérkezett egy pályamunka, melyet a szaktanár úr versenytárs nélkül is érdemesnek tart a jutalomra. Jutalma a pályadíj alapból 50 korona. Szerzője Győrfi István IV.

b) Istenország és menyország. Bibliai tanulmány. Beadatott egy pályamunka, mely a szaktanár úr birálata alapján Győrfi István IV. évesnek adatott ki. Jutalma a pályadijalapból 40 korona.

c) Halotti beszéd egy 17—20 éves ifju jegyes leány felett. Beérkezett két pályamunka. Az illető szaktanár úr birálata alapján a 20 korona jutalom, Nagy Dénes alsójárai lelkész úr adománya, Marosi Márton II.-nek adatott ki. Bartók Endre III. dicséretben részesült.

Az 1909/10 tanévre önképzékörünk a következő pályatételeket tűzi ki:

1. Védő beszéd Dávid Ferencz mellett az igazság itélőszéke előtt. Jutalma Varga Dénes felsőrákosi lelkész úr adományából: 20 korona.

2. Halotti beszéd, később meghatározandó alkalomra. Jutalma Nagy Dénes alsójárai lelkész úr adományából: 20 korona.

3. A protestantizmus hatása Magyarország politikai, vallásos és társadalmi életére a XVI. században. Jutalma a pályadíjalapból 50 korona.

4. Mózes. Bibliai tanulmány. Historikokritikai alapon ki kell mutatni, mikor kezdett szerepelni a „Mózes" név. Mely irók milyen alkalmazásban használják. A Mózes névhez fűzött legendák benső értéke miben áll? A törvényhez való viszonyát hogy lehet megmagyarázni? Általában fejtse ki, hogy a Mózes-névvel mit akartak elérni a különböző korok irói? Jutalma a pályadíjalapból 40 kor. Arra az esetre, ha a pályanyertes dolgozat irodalmi beccsel fog bírni, dr. Boros György dékán úr fölajánl még 20 kor. jutalmat.

5. Vallásunk védelmezői. (Adatok az üldöztetések idejéből.) Pályázónak föladata kinyomozni, hogy egy-egy vezérember vagy egyszerű hívő hogy védelmezte az unitárius vallás igazságait s az egyház vagyonát. Cél, hogy minél több ismeretlen adat kerüljön nyilvánosságra. Jutalma a Papnevelő Intézet adománya: 40 korona.

A pályamunkák beadásának határideje 1910. május hó 1-ső napja.

Győrfi István,
önk. elnök.

8. Pályázat-hirdetés.

A **Murányi Farkas Sándor** és neje **Bányay Ágnes** alapítványból 100 korona pályadíj a már közölt föltételek szerint a jövő tanévre is kitűzetik. Pályázni kell 1910 jun. 30-ig.

9. A jövő tanévre vonatkozó értesítés.

a) Szakvizsgálatok ügyében.

A föladatok mindenik szakvizsgázónak külön adatnak ki.

A dolgozatok beadásának határideje 1909. évi január 31. A kik később adják be, nem számíthatnak arra, hogy azon félévben szóbeli vizsgálatra bocsáttassanak. (P. I. szab. 32—36. §.)

b) A Papnevelő Intézetbe fölvétel ügyében.

1. A Papnevelő Intézetbe gimnáziumi érettségi vizsgálatot tett ifjak, saját írásbeli folyamodásuk alapján, vétetnek föl. A fo-

lyamodás mellé csatolandó *keresztlevél, érettségi bizonyitvány, szülői nyilatkozat.* (Ezen nyilatkozathoz minta a dékáni hivatalban kapható.) *Kimutatás arról, hogy a gimnáziumi osztályokat hol végezte* s részesült-e valamely jutalomban vagy elismerésben.

2. Olyan folyamodók, akiknek érettségi bizonyítványuk görögpótló tárgyakra szól s legalább ált. jó eredményű, rendkivüli hallgatóknak fölvehetők egy évre.

3. A kik az érettségi bizonyítványt nem a megelőző évben szerezték, kötelesek okmánnyal igazolni, hol és mivel foglalkoztak az eltelt idő alatt.

4. Azok, a kik az intézetnek a megelőző évben rendes hallgatói voltak, újabb fölvételért írásban folyamodnak. A folyamodáshoz csatolni kell a hitelesített indexet, az önképzőkör és a konviktusi gondnok igazolványát arról, hogy a megelőző évről tartozásai nincsenek.

5. Fölvételre mindenik hallgató köteles személyesen jelentkezni a dékánnál szept. 4—5. napjain délelőtt. A dékán fölvételi igazolványa nélkül *senki sem foglalhat helyet sem a dolgozó, sem a háló-teremben* s nem étkezhetik a konviktusban.

6. Az intézet a hittanhallgatókat ellátja lakással, fűtéssel, világítással, rendelkezésükre bocsátja a dolgozó- és olvasótermet.

7. Mindenik hallgattó köteles beiratkozáskor 5 kor. könyvtárdíjat a dékánnál befizetni. Minden rendes hittanhallgató tandijmentes. Mindenki köteles az intézetben lakni.

8. A hittanhallgatók a kollégium konviktusában, mint asztalfők a többi tanulókkal együtt étkeznek. A konviktusi díj 210 kor. egész évre, melyből 10 kor. terítékdíj és 40 kor. két havi konviktusi díj a *belépéskor kifizetendő és a dékánnál nyugtával igazolandó.* Ezen igazolvány nélkül senki sem számíthat elhelyezésre. A konviktusi többi díjak nov., jan., márc., május hónapok 5-ig 40—40 koronánként fizetendők.

9. Konviktusi kedvezményért a jelentkezéssel egyidejűleg lehet folyamodni. A kedvezmény megnyerésénél előnyben részesülnek azok, akik kifogástalan magaviseleten és szegénységen kivül, igazolják, hogy az *alapvizsgát* már letették, akik *jelesen colloquáltak, akiknek érettségi bizonyitványuk jeles, vagy jó.* A nyert kedvezményről a folyamodók előre értesíttetnek.

10. A konviktusnak mindenki köteles tagja lenni, kivéve azokat, a kik családjuknál, vagy tanítványaik szülőinél ellátásban részesülnek és arra fölhatalmazást nyertek.

11. Magántanulásra engedélyt kivételesen az E. K. Tanács ad a P. I. Bizottság meghallgatása után.

12. Az I—II. évi hallgatók kötelesek a Ferencz József tudomány-egyetemre beiratkozni s ott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karnál legalább tíz órát hallgatni és félévenként kolloquálni. A III és IV évesek ha az egyetemre akarnak járni engedélyért folyamodnak a P. I. Bizottságához. Az egyetemi díjakért az E. K. Tanácshoz folyamodni lehet. A folyamodások a dékánhoz nyújtandók be a jelentkezéskor. A tandíjat mindenik hallgató helyett fizeti az intézet, de megköveteli, hogy legalább két főtárgyból félévenkint kolloquáljanak. A beíratási díjat csak azok helyett fizeti, a kiknek legalább jó érettségi bizonyítványuk van s illetőleg jól kolloquáltak a két fő tárgyból.

13. Ha azok, a kik a IV. évi tanfolyamot bevégezték, az internátusban szándékoznak lakni, kötelesek julius 15-ig folyamodni.

Dr. Boros György,
dékán.

III. FEJEZET.

Főgimnázium.

I. Adatok a főgimnázium 1908—9. isk. évi történetéhez.

A beiratkozások szept. 2—5 napján d. e. 8—12-ig, d. u. 3—5-ig történtek. Az év ünnepélyes megnyitása szept. 6-án d. e. 11 órakor volt a díszteremben. Ez alkalommal imádkozott Raffaj Károly vallástanár, beszédet mondott Gál Jenő isk.-felügyelő gondnok úr, megnyitó beszédet tartott az igazgató. Üdvözölte az ifjuságot és a tanári kart s azt a gondolatot fejtegette, hogy a vallásos érzelmet ápolni, fejleszteni kell és rámutatott azokra a módokra és eszközökre, melyek e célból rendelkezésre állanak. Az ifjúság az ünnepély kezdetén és végén egyházi énekeket énekelt. Az előadások 11 órakor kezdődtek. A tanítás a rendes iskolai szünetek kivételével június hó 12-ig folyt. Járványos betegség ez évben nem zavarta a tanítás menetét, habár a városon több intézet a járvány miatt hosszabb-rövidebb ideig szünetelt. *Szünetek* : a szüreti okt. 10-én d. e. 12-től 19-én reggeli 8-ig, karácsonyi dec. 23-án d. e. 11-től jan. 7-én reggeli 8-ig, febr. 1-én igazgatói, 2-án igazgatósági, a husvéti ápr. 3-án d. e. 1-től 19-én reggel 8-ig és a pünkösti máj. 24-én d. e. 1-től jún. 2-án reggel 8 ig.

A tanári karban a következő fontosabb változások történtek. Dr. Gál Kelemen igazgatót a főtanács ujabb 4 évre — most harmadszor — igazgatónak választotta. Dr. *Weress Lajos*, városi tiszti orvos, aki 18 évig volt intézetünk orvosa és egészségtantanára s az 1905—6. isk. évvel megvált ez állásától, szept. hó 8-án meghalt. A tanári kar jegyzőkönyvben örökítette meg emlékét, az özvegynél testületileg fejezte ki részvétét, koporsójára koszorút helyezett s a VI—VIII. o. ifjúsággal együtt résztvett temetésén. Az ifjúság barátja, nemesszívű kartárs költözött el benne. Emléke legyen áldott, pihenése csendes!

A főhatóság *Uzoni Imrét*, *Raffaj Károlyt* és *Varga Bélát* h. tanárokúl alkalmazta, *dr. Borbély István* intern. felügyelőt, *dr. Gelei József* végzett tanárjelöltet és *Régeni Áron* el. isk. tanítót óraadókul. A francia nyelv tanítására *Magoss Irén* végzett tanárjelöltet nyertük meg.

A vallástanári állás végleges szervezése befejeződött. Az 1908. év őszén tartott főtanács a vallástanári képesítés szabályzatát elfogadta s kimondotta, hogy azokat a lelkészeket, akik a szabályzat életbeléptetése előtt legalább 3 éven át középiskoláknál hitoktatókként működtek, a vallástanári vizsgálat alól fölmenti. E szabályzat alapján a pályázatot a jövő évre kihirdettük. Reméljük, hogy a jövő isk. évben már rendes vallástanár fogja tanítani e nagyfontosságú tárgyat.

Az 1898-ban kötött állami szerződés revisiója, az azóta megnövekedett személyi és dologi kiadások miatt szükségessé válván, az igazgatóságból lépéseket tettünk a módosítás iránt. A vallás- és közoktatási miniszter úr Kunc Elek főigazgatót küldötte ki ez ügyben miniszteri megbizottúl, az egyházi főhatóság pedig Kozma Ferenc, Gál Jenő gondnokokat, az igazgatót és dr. Nyiredy Géza tanárt.

A leglényegesebb módosítások a következők: a rendes tanárok száma — a vallástanárt is tekintve — 15-ben állapíttatott meg, továbbá szerveztünk egy ének- és zenetanári állást és kimondatott, hogy a lakáspénzek a Kolozsvárt működő állami tisztviselőkével mindig egyenlő összegekben állapítandók meg. A módosított szerződési tervezetet felküldöttük a közoktatási kormányhoz. A tárgyalás bevégzése után értesültünk gróf Apponyi Albert közokt. miniszter ur amaz intézkedéséről, mellyel az 1909. évi állami költségvetésben a tanároknak egyelőre 3%-a részére megnyitotta a VII. fizetési osztályt. A már régebben kimondott egyenlő dijazás elvénél fogva kértük pótlólagos felterjesztésünkben, hogy a szerződésben részünkre is nyissa meg ugyanolyan arányban a VII. fiz. osztályt. Hinnünk kell, hogy az általa kimondott és megvalósított elvhez ez esetben is hű marad. Felterjesztésünkre azonban ezideig választ még nem kaptunk.

A tanárok lakáspénzét az egyházi főhatóság 1908. jan. 1-től kezdődőleg felemelte, ugy, hogy az I. és II. lakbérosztályok között levő különbség 50 %-át kiutalványozta; 1909. jan. 1-től kezdve pedig a vallás és közoktatási miniszter úrnak 1908. évi 4487. eln. sz. körrendeletében megállapított magasabb lakbéreket utalványozta ki. Ezzel végre megszünt az a tarthatatlan helyzet, hogy a tanárnak jelentékeny összegeket kellett lakbérére ráfizetnie.

Az unitárius tanárok értekezletét ápr. 5-én tartottuk meg Székelykeresztúron. A tanári karból 13-an vettünk részt. Felolvasást tartott dr. Gál Kelemen, *Reformok a középiskolai nevelésben*, Gálfi Lőrinc, *Őszinteség a nevelésben* és Pálfi Márton, *Tapasztalatok a latin nyelvnek új módszer szerint való tanítása körül.* (A felolvasásokat l. a Ker. Magvetőben, utóbbit ez értesítő elején.)

Korpótlék utalványoztatott *Márkos Albertnek* 1908. szept. 1-től (első) és *Nagy Gyula* tanárnak 1908. dec. 1-től (ötödik.)

A *Berde tanári* jutalmat az 1907—8. isk. évre a főhatóság dr. *Nyiredy Gézának* utalványozta ki.

A Londoni Magyar Kiállítás kulturális osztályában rajzalbumokkal, képekkel és az angolok s magyar unitáriusok élénk szellemi összeköttetését tanusító könyvekkel résztvettünk, amiért a vallás- és közoktatási miniszter úr köszönetét fejezte ki s a kiállítás vezetőségétől Diplome of D'honneur-t nyertünk.

Az Apolló-kör és a Dalkör márc. 27-én *zene- és énekestélyt* rendeztek. Ez alkalmat arra használtuk fel, hogy *Iszlai Márton* énektanitót, aki 20 évvel ezelőtt intézetünkben a vegyes kart szervezte s azóta állandóan vezette, sikeres és buzgó működése e nevezetes fordulóján üdvözöljük. A teológiai ifjúság nevében Győrfy István IV. éves papnövendék, a gimn. tanulók nevében Nemes N. Lajos VIII. o. t., az igazgatóság nevében és megbízásából az igazgató üdvözölte őt, kiemelvén azt a sikeres buzgólkodást, amelyet egyhangú és művészietlen egyházi éneklésünk ügyében kezdeményképen kifejtett, melyre a jövő szabadelvű felfogása és tisztultabb aesthetikai ízlése biztosan épithet. Mindhárman szép és értékes emléktárgyat nyujtottak át a jubilánsnak, aki meghatva mondott köszönetet a megemlékezésért.

Az ének- és zene ügye is egyike azoknak a nagyfontosságú kérdéseknek, melyeknek szerencsés megoldása jelentékeny hátrányok nélkül nem soká késhetik. E tekintetben is várhatjuk már az anyagi helyzet javulása folytán az állapotok tökéletesedését.

A tanári karban nehezebb betegség nem fordult elő. A helyettesítésekről mindannyiszor magunk gondoskodtunk.

Foglalkoztunk a *német nyelv tanításának* sikeresebbé tételével. E célból felterjesztést tettünk a főhatósághoz, találja módját, hogy két középiskolánk német-nyelvi tanárai 5 évenként külföldre mehessenek 3—4 hónapra beszédbeli készségük felfrissítésére, mint más egyházak és az állam is kiküldik tanáraikat. Hisszük, hogy ez a kérdés a tanítás előnyére kedvezően fog elintéződni.

Foglalkoztunk továbbá a *tanári succrescentia* kérdésével is. Úgy véljük megoldandónak a kérdést, hogy jeles előmenetelű, tanári pályára készülő ifjak — legfeljebb 4-en — részesíttessenek konviktusi és internátusi segélyben. Ezzel szemben kötelesek lennének félévenként indexeiket s időnként vizsgálati értesítőjüket bemutatni, valamint nyilatkoznának aziránt is, hogy tanulmányaik befejezése után — ha az egyház eziránt felszólítja — intézeteinél vállalnak állást.

A *tanulmányi ügyek* közül kiemelem: A tanítás az állami tanítási terv szerint folyt. A tanulmányi előmenetelről az osztályozás és a statisztikai kimutatás nyújtanak képet. *Módszeres tanácskozást* tartottunk szept. 15-én és febr. 9-én, *ellenőrzőt* nov. 24-én és márc. 23-án, *osztályozót* szept. 1-én, jan. 28-án, jún. 10. és 22-én, a VIII. o. tanulókra nézve máj. 1. és 10-én. E tanácskozásokon számbavettük a tanulók magaviseletét és tanulmányi előmenetelét s a szülőket a megállapított eredményről értesítettük.

A *német nyelv* tanítását a III. osztályban a direkt módszerrel kezdettük meg.

A *latin nyelvet* az I. o.-ban a Dent-féle latin nyelvkönyv alapján kezdettük. A szerzett tapasztalatokról az értesítő elején olvasható cikk számol be.

A *svédtornázást* az idén is beiktattuk a testgyakorlatok közé és megtartottuk a *játék-délutánokat is.* Behoztuk a *katonai céllövő-gyakorlatokat* is. A VII—VIII. o. tanulók szombaton d. u. 2—4-ig gyakoroltak az udvaron, vagy a tornateremben ; a tavaszi időben egy nehányszor künn voltak a szászfenesi katonai lövőtéren. Az intézet részéről *Márkos Albert* tanár és *László Gyula* tornatanító voltak megbizva a felügyelettel, a gyakorlatokat vezette *Kovács Antal* honvédszázados és oktató tiszt *Nemes József* hadnagy volt 4 altiszttel. Lelkes és buzgó működésükért az intézet nevében hálás köszönetet mondok. A honvédelmi miniszter a lövés gyakorlásához szükséges fölszereléseket ingyen bocsátotta az intézet rendelkezésére. A tanulók nagy kedvvel fogtak a gyakorlatokhoz s nem kisebb kitartással végezték azokat. Részletesebb jelentés hátrább olvasható.

A kötelező tantárgyakon kívül a következő *rendkivüli tantárgyakban* nyertek oktatást: *egészségtan, angol, francia, szabadkézi rajz, egyházi és müének, zene, orgonázás, gyorsirás és vivás.* (A részleteket l. hátrább a rendkivüli tárgyaknál.)

Tanulmányi kirándulást tettek Kelemen Lajos tanár vezetése mellett az I. o. t. a Fellegvár-Törökvágás felé szept. 19-én és 26-án; a III. o. t. az Erdélyi Múzeum régiségtárának kő, bronz és római emlékeit tekintették meg szept. 20-án ; a IV. oszt. ugyanazt szept. 12-én ; a VIII. o. a régiségtárt és könyvtárt máj. 12-én ; a IV. o. a kolozsvári temető legnevezetesebb hallottjainak a sírját. Raffaj Károly tanár vezetése mellett kirándultak febr. 25-én az I. II. o. t. a Törökvágáshoz, márc. 2-án az V. o. a Békásba, ápr. 22-én a III. IV. o. a kányafői messzelátóhoz, ápr. 29-én I. II. o. ugyanoda, máj. 15-én I. II. III. o. a Szent János kuthoz, máj. 17-én IV. V. o. a Plecska-völgybe. Dr. Nyiredy Géza tanár vezetése mellett a VI. o. okt. 31-én megtekintette a gázgyárat és a gyertyagyárat, máj. 21-én a gyujtó-gyárat; a IV. o. máj. 22-én a botanikus múzeumot; a II. o. máj. 5-én a kányafői messzelátó környékét tekintette meg s növényeket gyűjtött. Dr. Gelei József óraadó tanár vezetése mellett ápr. 24-én a III. o. a földkéreg alkotását tanulmányozta a Fellegváron és a Török vágásban; továbbá a folyó munkáját a Szamosnál és a vasúti kavicsbányát, valamint a bácstoroki kőbányát; az V. o. meg-

tekintette az állattárt. Dr. Kiss Ernő vezetése mellett a VIII. o. május 13-án megtekintette a Ferencz József-iparmúzeumot és a Ferenczrendiek műtörténeti becsel biró klastromát.

Máj. végén egy nagyobb kirándulást tettek Budapestre és a magyar tengerpartra. (Leirását l. hátrább.)

A kolozsvári tanári kör által rendezett *ifjuságí szini előadások* közül 7-ben vettek részt tanulóink nagy számmal. Az Erdélyi Múzeum Egyesület népszerű előadásain sokan s ezek közűl különösen a dr. Szádeczky Gyula által a messinai földrengésről tartott előadáson 135-en voltak jelen.

A II. félévtől kezdve — egyelőre próbaképen — behoztuk az *egyfolytában való tanitást.* Az órákat d. e. 8—1-ig tartottuk. Délutánra csak ének, testgyakorlás, katonai gyakorlatok, önképzőkör és oráció maradtak. E tekintetben megkérdeztük a helyben lakó szülőket, akik majdnem kivétel nélkül az egyfolytában való tanítás mellett foglaltak állást. Bizonyos, hogy íly módon több szabad idejük marad azoknak, akik otthon még rendkivüli tárgyakat (zene, idegen nyelvek stb.) tanulnak. Másfelől szükségessé válik, hogy az internátusban lakó tanulók napirendjét célszerűen osszuk be. Végleges itéletet e változtatásról nem mondhatunk még.

Az V—VIII. o. számára a tantervben *kötelezőleg előirt olvasmányokat* 10—10 példányban megszereztük s az osztálytermekben a magyar irodalom tanárai felügyeletére bíztuk. E könyvek azonban az ifjúsági könyvtárak kiegészítő részét alkotják.

Vallás-erkölcsi állapot. Unitárius növendékeink közűl a felsőosztályúak (VI—VIII.) az egész év folyamán jelen voltak a vasárnap d. e. templomi istentiszteleten. A templomba az ifjúságot a tanári kar egy része kisérte. Az alsóosztályúak (I—V. o.) a téli időszakban (nov.—ápr.) az intézet tornatermében vasárnap délelőttönként dr. Boros György dékán és Raffaj Károly vallástanár vezetése mellett papnövendékek által tartott istentiszteleteken vettek részt; a nyári időszakban a templomban. Az istentiszteletet az intézetben a papnövendékek kellő buzgósággal és szorgalommal végezték. Részletesebb jelentés olvasható a papnevelő intézet értesítőjében. De itt is meg kell említenem, hogy az ú. n. vasárnapi iskola, vagy jobban mondva, az ifjúsági isten-

tisztelet intézetünkben már 30 éve szervezve van. Intézetünk az országban a legelsők közé tartozott, melyek a vallásos-erkölcsi nevelésnek e módját meghonosították. *Dr. Boros György* theol. dekán volt kezdeményezője, lelkesebb híve s 30 éven keresztül vezetője. Az ő nagy szolgálatait méltányolta az igazgatóság, mikor az igazgató javaslatára érdemeit jegyzőkönyvébe iktatta s neki hálás köszönetét és elismerését nyilvánította azzal a kívánsággal együtt, hogy a jövőben se vonuljon vissza működése e teréről.

A nem unitárius vallású növendékek saját felekezetök lelkészétől nyertek hitoktatást s azok vezetése mellett teljesítették egyéb vallási kötelességeiket is. Jelentékenyebb panasz ez irányban nem fordult elő.

Konfirmáltak: Nagy Elemér és Nagy László V., Boros Sándor, Erdődi Ernő, Hadházy Sándor, Horváth József, Király Endre, Májai Ferenc, Mikó Miklós, Nagy Simon, Péterfi Gyula, Sikó Tibor, Székely Ferenc, Tanka Gyula, Tarcsafalvi Zoltán, Ürmösi Domokos IV. o. tanulók.

A fegyelmi állapot általában véve jó volt. Komolyabb fegyelmi esetek nem fordultak elő. A fegyelmezés főleg olyan tanulóknál szükséges, akik felsőbb osztályokba idegen intézetekből jőnek be az internátusba és akárhányszor megtörténik, hogy az ilyenek nem mintaszerű viselete rossz hatással van a többiekre. Azért szükséges, hogy a tanári kar a kellő körültekintéssel járjon el az ilyenek felvételénél.

Az egészségi állapotról bővebben a *Kollégium kórháza* c. fejezetben fogunk szólani. Itt röviden csak annyit, hogy — habár az idei betegek száma sokkal nagyobb, mint a tavalyiaké — az egészségi állapot mégis jelentékenyen jobbnak mondható. Járványos betegség nem volt, habár a városon több intézet e miatt hosszabb-rövidebb ideig szünetelni volt kénytelen. Egy jó igyekezetű és előmenetelü kis tanulónk azonban — *Herschkovits József* I. g. o. febr. 24-én szállásadó rokonnál rövid ideig tartó betegség után tüdőgyuladásban meghalt.

Az ifjúság ez évben is több alkalommal tartott iskolai ünnepet, melyekről az önképzőkörről szóló jelentés megemlékezik. Külön említjük meg a márc. 27-én tartott *dal- és zeneestélyt,*

amely alkalommal a Daloskör vezetőjét Iszlai Mártont, aki 20 év óta tanítja intézetünkben a műéneket, szíves ünneplésben részesítettük. A tiszta jövedelmet a *kirándulási, dalkör* és *Apollókör* alapja gyarapítására fordítottuk.

Az állami felügyeletet ez évben is Kuncz Elek tanker. kir. főigazgató, mint kormányképviselő gyakorolta, aki jan. 18—21. napjain látogatta meg az intézetet. Látogatása alkalmával értekezletet tartottunk, melyen tapasztalatait közölte a tanári karral. Az egyházi főhatóság a látogatásról felterjesztett jegyzőkönyvben foglaltakat örömmel vette tudomásul. Az igazgató az év folyamán minden tanárnál hospitált, átvizsgálta a dolgozatokat és osztálykönyveket s megjegyzéseit közölte a tanári karral. A tanárok közül is többen hospitáltak s az egységes módszeres és fegyelmezési eljárás érdekében kívánnunk kell, hogy ez az eljárás mind jobban és jobban meghonosodjék.

Osztálytalálkozók. 1908. szept. 13-án az 1898-ban végzett osztálytársak 10 éves találkozóra gyűltek össze 10-en. Elhatározták, hogy a konviktus javára egymás között gyűjtést indítanak. Az összeg kezelésével dr. Mikó Lőrinc társukat bízták meg. Öt év múlva 1913. szept. hó első felében újra összegyűlnek.

Az 1888-ban végzettek 1908. okt. hó 25-én tartották 20 éves találkozójukat 13-an. Elhatározták, hogy 10 év múlva 1918. szept. vagy okt. havában újra összegyűlnek. Tíz évvel ezelőtt tett alapítványuk gyarapítására 310 K.-t ajánlottak meg s a pénz beszedésével Pap Mózes társukat bízták meg. Régebbi alapítólevelüket így módosították: „ha kolozsvári kollégiumunkban egyik vagy a másik évben nem akadna az osztálytársaknak vagy utódaiknak tanuló fiok, de a székelykeresztúri gimnáziumban igen, akkor ennek adandó ki az alapítvány kamatja. A kamat csak akkor tőkésíthető, ha egyik intézetben sem lenne olyan tanuló, aki a segélyhez jogot formálhatna.“

Vizsgálatok. A javító, pótló és felvételi vizsgálatokat aug. 31-én és szept. 1-én tartottuk meg; a VIII. o. vizsgálatait máj. 3., 5., 7., 10. napjain. Az évvégi rendes vizsgálatok jun. hó 13-án kezdődtek s 22-én végződtek. Ugyanazon napon d. u. volt az osztályozó tanácskozás s 24-én d. e. 10 órakor az évzáró

ünnepély. A VIII. o. vizsgálatain az egyházi főhatóság kiküldöttei voltak Kozma Ferenc, Nagy Lajos és Gyöngyössy Béla tanácsosok. A többi vizsgálatokon: Gál Jenő elnöklése mellett Nagy Lajos, Zsakó István, Molnár Sándor, Benkő Mihály, Hadházy Sándor, Ballok Károly, Keresztély Lajos, Boér Gergely, Lőrinci Dezső egyh. tanácsosok.

Alapítványok. A mult iskolai évi értesítő lezárása óta a következő alapítványok tétettek:

a) *Horváth Pál kórházi alapítvány 466 k. 66 f.* Horváth Pál kolozsvári gyógyszerész a három kolozsvári középiskolában tanuló szegény ifjak gyógyítására még 1847-ben alapítványt tett, melyet jogutóda Tanács József gyógyszerész magára nézve kötelezőnek ismert el s azt az ajánlatot tette, hogy vagy lefizet 466 K 66 f-t 10 évi részletben 6% os kamattal gyógyszerekben, vagy kiszolgáltat egyfolytában az összegnek megfelelő gyógyszert. Az E. K. Tanács 1909. jan. 13-án tartott ülésében 1259—1908. tan. sz. a. az alapítványt köszönettel elfogadta az utóbbi fizetési mód mellett úgy, hogy az így megtakarított összeg *Horváth Pál alapítványa* címen külön kezeltessék s kamatai szegény tanulók gyógyítási költségei fedezésére fordíttassanak.

b) *Albert János emlékalapítvány 1000 K.* Néhai Albert János ny. tordai unit. lelkész és tanár gyermekei: Csegezy Mihályné, szül. Albert Ilka és Albert Iván a néhai óhajtásának megfelelően 1000 K. alapítványt tettek, mely a konv. alapok között külön címen kezelendő s kamatai egy szegénysorsú unitárius tanuló konviktusi segélyezésére fordítandók. Az alapítvány életbe lép 1909. szept. 1-én Az E. K. Tanács 1909. jan. 13-án tartott ülésében 23. tan. sz. a. köszönettel elfogadta.

c) „*A magyar utcai régi kollégium emléke.*“ (Régi osztálytársak alapítványa.) 1901-ben az új kollégium megnyitási ünnepélyei között a régi kollégium növendékei szervezkedtek, hogy az új kollégium szegény tanulóinak segély-alapot gyűjtsenek. Elnökül id. Daniel Gábort, titkárul dr. Boros Györgyöt, pénztárosul Nagy Gyulát választották, akik a gyűjtést megkezdették s a gyűjtött összeg kamataiból 100 K-t egy fél konviktusi kedvezmény céljaira már 5 év óta rendelkezésünkre bocsátottak. Most nem remélvén többé az összeg növekedését, az E. K.

Tanácsnak elszámoltak gyűjtésük eredményéről s beadtak 3428 K 67 f-t. Ez összeg a fenti cím alatt külön kezelendő, kamatai unitárius vallású tanulóknak első helyen konv. segélyezésére fordítandók; a fönmaradt kamat a tőkéhez csatolandó; az értesítőben minden évben kiteendő a tőke összege s hogy hány ízben és mennyi összeg használtatott fel a kijelölt célra?

Az E. K. Tanács 1909. jan. 13-án 48. tan. sz. a. köszönettel elfogadta s meghatározta, hogy 1908/9-re egy fél konv. kedvezményre 100 K. kiadassék, a többi csatoltassék a tőkéhez, míg az alapítványi tőke oda növekedik, hogy kamatai egy egész konviktusi kedvezményt kitesznek.

d) *Péterfi Zsigmond* nyug. vasutigazgató úr már régebben tett alapítványát — mint minden évben — úgy a lefolyt isk. évben is a főtiszt. püspök úr névnapja alkalmával 50 K.-val gyarapította.

e) *Magyary Mihály* lapszerkesztő úr a *Magyary Zoltán alap* növelésére ez évben 140 K. 24 ft. adományozott.

f) Egy ismeretlen néhai Létay Gábor barátja emlékére 20 K.-t küldött azzal az igérettel, hogy évenként bizonyos összeget küld mindaddig, míg egy szerény alapítványt gyűjthet, melynek rendeltetését később határozza meg.

Ez évben életbe léptek: *dr. Nagy Károly, Mikó Imre emlékalapítvány. Árkosi Benkő Mihály* konviktusi alapítványát, melynek évi kamatait 1901—2. óta készpénzben fizeti, most a kolozsvári gondoskodó társaság betéti könyvén elhelyezett 4200.04 K.-ban befizette.

Internátus. Főfelügyelője az igazgató. A közvetlen felügyetet Sándor János és dr. Borbély István végzett tanárjelöltek gyakorolták, mint internátusi felügyelők. Bennlaktak az intézetben, a tanulók dolgozó- és háló-szobáinak közvetlen szomszédságában. Az intézeti rendre, csendre, silentiumra, szóval a napirend pontos megtartására felügyeltek, a tanulásra és előkészületre rendelt időben a dolgozó-szobákban folytonosan jelen voltak s a tanulókat leckéik megtanulásában, feladataik elkészítésében segítették, utasították.

Ez évben az internátusi ruha- és könyvszekrényekre folytatólagosan 140 drb. Wertheim-zárat csináltattunk 420 K. érték-

ben. Célunk az, hogy rendre az összes szekrényeket ilyen zárral lássuk el. Az internátus bútorzatában különösen a dolgozószobák székei bizonyultak gyengéknek s ezek fokozatos kicserélésére a jövő évre 160 drb. széket rendeltüuk. A háló-szobákat elláttuk tükrökkel (12 drb.) és a II. em. 13. sz. szobát napközi mosdó és tisztogató szobául rendeztük be. — Ápr. 3–4-én a mármarosszigeti ref. főgimn. 37 tanulóját és 3 tanárát; ápr. 7—8-án az eperjesi ág. ev. főgimn. 16 tanulóját és 3 tanárát fogadtuk el szállásba és a konviktus kosztba; 1908. jun. 8-án az egri főreáliskola 25 tanulóját.

Minthogy az egyfolytában való tanítást a II. félévtől kezdve megkezdettük, szükségessé vált az internátusi tanulók napirendjének olyan módosítása, hogy d. u. 2—4-ig hasznosan és szórakoztatóan foglalkoztatva legyenek. E végből felterjesztést tettünk a főhatósághoz az internátusban *a kézi munka szervezése* iránt. Tervünk az, hogy hetenként két d. u. (2—4-ig) az önként ajánlkozó tanulóknak alkalmat nyújtsunk, hogy szakszerű vezetés mellett a famunkában (fúrás, faragás, lombfűrészet stb.) némi ügyességet szerezzenek s az egyoldalú értelmi munkától így felüdüljenek. Azt reméljük, hogy ez a foglalkoztatás az egészséges és észszerű nevelésnek egyik fontos eszköze lesz, másfelől az ipari s általában a kézimunka és munkás megbecsülésére vezet s így sociális, altruistikus érzelmek felkeltésére alkalmas lesz.

E dologról majd a jövő évi értesítőben bővebben fogunk szólani.

A bennlakó tanulók száma: felvétetett 147 gimnáziumi, 4 elemi iskolai tanuló és 11 egyetemi hallgató, *összesen* 162. *Vallásra nézve*: 125 unitárius, 9 ref., 3 ág. ev., 5 r. kath., 3 gör. kel., 17 izraelita. Évközben felvétetett 6 gimnáziumi, 1 elemi iskolai tanuló és 6 egyetemi hallgató. Évközben kilépett az internátusból 10 gimn. tanuló. *Év végén a bennlakó tanulók összes száma 165. Vallásra nézve* ezek közül 133 unitárius, 8 ref., 3 ág. ev., 5 r. kath., 2 gör. kel., 14 izr.

Konviktus. Gondnoka Gálfi Lőrinc tanár, bérlője Szilágyi Béla volt. Az étkezés ideje reggel 7, délben $^1/_2$1, este $^1/_2$7 óra. A II. félévben az egyfolytában való tanítás miatt az étkezést

egy-egy félórával későbbre tettük: reggeli 1/28, ebéd 1, vacsora 7 órakor volt. Az étkezésnél a közvetlen felügyeletet az internátusi felügyelők és az asztaltársaságok fejei gyakorolták, akik vagy papnövendékek, vagy VIII. o. tanulók. Az étkezést minden alkalommal rövid kis imádság előzte meg.

A kolozsvári piac drágasága miatt a konviktus bérlője drágasági pótlékért folyamodott. Az igazgatóság javaslatára a főhatóság az 1907/8. iskolai évre 600 kor. átalány-összeget utalványozott ki a bérlő részére. A főhatóság az élelmi szerek állandó drágasága miatt a konv. bérlő kérésére illetékét napi 70 f-ről 74 f re emelte fel 1908. évi szept. hó 1-től *anélkül, hogy a tanulók díját emelte volna.* Ez az illetékemelés azt fogja maga után vonni, hogy a konviktusi házi alapokat ezután nem fogjuk oly sűrű egymásutánban teremthetni, mint eddig és az általános drágaság miatt most sem vagyunk biztosítva aziránt, hogy vajjon a jövő évre is nem kell-e emelnünk a bérlő illetékét?

Az idén 14 volt azon konviktusi tagok száma, akik szegénységük miatt nem tudván megfizetni az egész díjat, vagy kedvezményükre nem tudván ráfizetni a szükséges pótlást, csak ebédet, vagy ebédet s reggelire és vacsorára egy-egy cipót kaptak.

A konviktusi kedvezményekről szóló jelentést lásd alább a *Segélyezés* fejezete alatt.

A konviktusi tagok száma: ez év folyamán felvétetett 13 papnövendék, 149 gimnáziumi, 3 elemi iskolai tanuló, 8 egyetemi hallgató, összesen 173. *Vallásra nézve*: unitárius 139, ref. 9, ág. ev. 3, róm. kath. 4, gör. keleti 3, izraelita 15. Évközben kilépett 10 gimn. tanuló, 1 egyetemi hallgató, összesen 11. *Év végén a tagok összes száma*: 162, a mult évinél több 3-mal. *Vallásra nézve:* unitárius 133, ref. 8, ág. ev. 3, róm. kath. 4, gör. keleti 2, izraelita 12.

II. Fontosabb rendeletek és átiratok.

Az 1907/8. iskolai évben a mult évi értesítő lezárása után:

E. K. T. 321. tan. sz. a. az iskola-szolgák évi fizetését 1908. jul. 1-től 60—60 K-val emelte.

E. K. T. 343. tan. sz. a. az 1908/9. évi tantárgyfelosztást jóváhagyja, dr. Gelei J. és dr. Borbély I. óraadóknak tiszteletdíját kiutalványozza.

E. K. T. 342. tan. sz. a. dr. Borbély Istvánt és Sándor Jánost 1908/9-re intern. felügyelőkké kinevezi.

E. K. T. 583. tan. sz. a. 75 tanulónak 365·06 K szünidei konv. díjat enged el.

E. K. T. 584. tan. sz. a. megnyugvással vette tudomásul az érettségiről felterjesztett jelentést, a szeptemberi érettségi idejéül kitűzi szept. 7-9, a szóbelire 12-ét, elnöknek felkéri Fekete Gábor, tagokúl br. Petrichevich-Horváth Kálmán és Gál Jenő tanácsosokat.

E. K. T. 505. tan. sz. a. az 1907/8. évi orvosi jelentést elismeréssel veszi tudomásul s a betegszoba felszerelésére 100 K-t utal ki.

E. K. T. 585. tan. sz. a. a kórház felszerelésére 500 K-t utal ki.

E. K. T. 617. tan. sz. a. tudomásul veszi az igazgatóság kezelése alatt álló alapok megvizsgálásáról szóló jelentést.

E. K. T. 657. tan. sz. a. (V. K. M. 74919. sz.) közli, hogy V. K. M. az állami szerződés revisiójára Kuncz Elek tanker. főigazgatót küldte ki, az egyház pedig Gál Jenő, Kozma Ferenc, dr. Gál Kelemen és dr. Nyiredy Géza tanácsosokat.

E. K. T. 672—673. tan. sz. a. a kórházi és nyomtatványokról felterjesztett számadásokat elfogadja.

V. K. M. 74921. sz. a. (714. eln.) a szept. éretts. vizsgálatokra kormányképviselőül Máthé Györgyöt küldi ki.

E. K. T. 762. tan. sz. a. Szilágyi Béla konv. bérlőnek 1907/8-ra 600 K drágasági pótlékot utal ki.

E. K. T. 763.966. tan. sz. a. a jövő tanévre kiosztja a konv. kedvezményeket.

E. K. T. 765. tan. sz. a. engedélyt ad javító vizsgálatra a két tárgyból elégtelen tanulóknak.

V. K. M. 76258. sz. a. (791 eln.) a tanári fizetés kiegészítést 1907. II. és 1908. I. felére kiutalja.

Az 1908/9. iskolai évben:

E. K. T. 945. 948. sz. a. értesít, hogy dr. Ferencz József ügyvéd egy egész, Gerő Nándor egy fél konv. kedvezmény díját ajánlották fel 1908/9-re.

E. K. T. 1036. tan. sz. a. a konviktus 1907/8. évi számadását elfogadja s a felmentvényt megadja.

E. K. T. 1037. tan. sz. a. Márkos Albert tanárnak 1908. szept. 1-től első korpótlékát kiutalja.

V. K. M. 83724—1908. sz. (1154. eln.) rendelete a tanulóknak kirándulások alkalmával adandó útazási kedvezmények tárgyában.

Főt. 38. sz. a. dr. Gál Kelement 1912. okt. 1-ig ujabb 4 évre közértelemmel igazgatónak választotta.

V. K. M. 137399—1908. sz. a. Pap Domokosnak érettségi vizsgálatra engedélyt adott.

E. K. T. 1130. tan. sz. a. Régeni Áronnak 200 K, Nagy Józsefnek 150 K segélyt utal ki a Baldácsy-alapból.

E. K. T. 1150. tan. sz. a. a theologiai és főgimn. tanárok és tanítók lakásbérét 1908. jan. 1-től felemeli 850, 680, 595 és 510 K-ra.

E. K. T. 1127. tan. sz. a. a dr. Nagy Károly és Mikó Imre alapítványokat 1908/9. év elejétől életbe lépteti.

E. K. T. 1171. tan. sz. a. 120 tanulónak 3456 K. tandíjat enged el.

E. K. T. 1172. tan. sz. a. Nagy Gyula tanárnak 1908. dec. 1-től ötödik korpótlékát kiutalványozza.

E. K. T. 1182. tan. sz. a. Gálfi Lőrinc 1907 8. évi isk. számadását elfogadja.

V. K. M. 89826. és 106700. sz. a. (1238.1241. eln.) dr. Barabás Ábelt és Kovács Kálmánt az orsz. tanári nyugdíjintézetbe felvette.

1909-ben:

V. K. M. 60079—1908. sz. a (19. eln.) Kelemen Lajost az orsz. tanári nyugdíjintézetbe felvette.

V. K. M. 148762—908. sz. a. (36. eln.) elrendeli, hogy a latinból vagy görögből kisegítő érettségire jelentkező reálisk. tanulók nevei nyilvántartás végett az anyaintézettel azonnal közlendők, valamint a vizsgálat eredménye is.

V. K. M. 116984. sz. a. az állami felügyelet gyakorlásával az 1908/9. évre Kuncz Elek főigazgatót bízta meg.

E. K. T. 1259 - 1908. tan. sz. a. *Horváth Pál gyógyszerész kórházi alapítványát* 466 K 66 f., köszönettel elfogadja.

E. K. T. 23. tan. sz. a. az „*Albert János emlékalapítványt*“ (1000 K) köszönettel elfogadja.

E. K. T. *33. tan. sz. a. 1909, jan. 1-től a tanárok lakáspénzét az állami tisztviselőkével egyenlő összegekben kiutalványozza.*

E. K. T. 48. tan. sz. a. közli a régi osztálytársak alapító levelét „A magyar utcai régi kollégium emléke« (régi osztálytársak alapítványa) címen: 3328 K 67 f.

V. K. M. 154201—1908. sz. rendelete *az ifjúság testi és erkölcsi fejlődésére káros hatások ellen való hathatós védelem tárgyában.*

E. K. T. 101. tan. sz. a. a kormány képviselő látogatásáról felvett jegyzőkönyvben foglaltakat örömmel vette tudomásul.

E. K. T. 140. tan. sz. a. az I. félév végén elégtelen osztályzat miatt megüresedett konviktusi kedvezményeket kiosztja.

E. K. T. 125. tan. sz. a. a vallástanári szabályzat közlésével felhív arra, hogy jun. 15. határidővel rendes hittanári állásra pályázatot hirdessünk.

V. K. M. 14310. sz. a. országos ifjúsági tornaversenyt rendez.

Fötiszt. püspök úr 153. sz. a. a József főherceg Sanatórium egyesület javára filléres gyűjtést rendel el.

E. K. T. 155. tan. sz. a. Andrási Ferenc gépész részére 1909-re 120 K pótlékot utal ki.

E. T. K. 206. tan. sz. a. 5 tanulónak 351.50 K tandíjhátralékot enged el.

E. K. T. 207. tan. sz. a. elvben hozzájárul az elemi iskolai slöjd és az internátusi kézimunka szervezéséhez.

E. K. T. 209. tan. sz. a. a VIII. o. vizsg. idejéül máj. 3—6, érettségi irásb. idejéül máj. 17—19, szóbeli idejéül jun. 25—26, 28—30. napjait tűzi ki s előbbire Kozma Ferenc, Nagy Lajos és Gyöngyössy Béla, utóbbira Kozma F. elnöklete alatt Petrichevich-Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnokokat kéri fel vizsgáló biztosokúl.

E. K. T. 290. tan. sz. a. a dr. Nagy Károlyné alapítvány 80 K kamatját Ince János I. orvosnövendéknek adományozza 1908/9-re.

E. K. T. 291. tan. sz. a. Simon József okl. tanítónak 1909/10 elejére összevont magánvizsgálatra s ennek sikere esetében érettségire engedélyt adott.

E. K. T. 99. tan. sz. a. közli, hogy Benkő Mihály konviktusi alapítványát 4200·04 K-val befizette.

E. K. T. 371. tan. sz. a. Vári Vilmának engedélyt ad különbözeti vizsgálatra.

E. K. T. 372. tan. sz. a. az internátusi és elemi isk. kézi munkát a jövő tanévre szervezi, a felszerelésre 1000 K költséget és az évi fenntartásra 600 K-t kiutalványoz.

E. K. T. 373. tan. sz. a. a vizsgálatok rendjét elfogadja s a biztosokat kinevezi.

E. K. T. 404. tan. sz. a. kiránduló tanulókat kisérő 4 tanár költségeire 320 K-t kiutalványoz.

E. K. T. 405. tan. sz. a. a konviktusi bérlő illetékét naponkint és fejenkint 2 f-rel 76 f-re emeli s az általa fizetett 1000 K évi bért elengedi.

E. K. T. 408. tan. sz. a. dr. Varga Bélát a jövő iskolai évre kinevezi h. tanárnak a classica-philologiai tanszékre s a menny.-természettani h. tanári székre pályázat hirdetésre utasít.

E. K. T. 409. tan. sz. a. dr. Tompa Jánost 1909 10-től 3 évre kinevezi isk.-orvosnak.

III. Az igazgatóság működése.

A kollégiumi igazgatóság hatáskörébe tartozik az egész épület feletti felügyelet, a konviktus, a bennlakó gimnáziumi és elemi iskolai tanulók és egyetemi hallgatók ügyei, a kollégium adminisztrativ ügyeinek intézése s a főgimnázium és elemi iskola minden ügye.

Az igazgatóság elnökei: Kozma Ferenc kir. tanácsos, nyug. tanfelügyelő, a M. Tud. Akadémia levelező tagja; Gál Jenő kir. táblai tanács-elnök, iskolai felügyelő-gondnokok.

A lefolyt évben az elnöki tisztet Gál Jenő gondnok teljesítette.

Előadó: dr. Gál Kelemen igazgató. Tagok: a theológiai és gimnáziumi rendes és helyettes tanárok. Osztályozó tanácskozásokon az óraadó tanárok is jelen voltak.

Jegyző: dr. Kiss Ernő tanár.

Az igazgatóság a mult évi értesitő lezárása óta 1908. jun. hó 1-től 1909. máj. 20-ig 18 ülést tartott, melyeken 337-445. (1907—8.) és 1—348. (1908-9.) jk. pont alatt az intézet adminisztrativ és tanulmányi vezetésével foglalkozott. A tárgyalt ügyek közül kiemelem a következőket:

Elkészítettük a tantárgyfelosztást az 1908/9. isk. évre. Javasoltuk a Miklós-Kaiblinger német nyelvkönyv alapján a III. g. osztályba a direkt módszerű nyelvtanítás behozatalát és a Dent-féle kis latin nyelvkönyv megtartását a jelen évre az I. o.-ban. Megindítottuk az állami szerződés revisiójának tárgyalását. Az igazgatóság kezelése alatt álló alapok számadásait elkészítettük, megvizsgáltuk. A kollégiumi kórház udvarának elkerítésére és két szoba teljes felszerelésére szükséges összeget megkapván, ezeket elvégeztük. Az ifjúsági könyvtárakat megvizsgáltuk, a pályamunkákat megbiráltuk, a díjakat odaitéltük.

Javaslatot terjesztettünk fel a konviktusi kedvezmények kiosztására. A Kismező kerítése itt-ott megromolván, a nyári szünetben kijavíttattuk. Igen nagy és nehéz feladatot rótt az igazgatóságra a könyvtár. A rendezés a mult iskolai év végén befejeztetvén, szükségessé vált a rendezés, katalogussal való ellátás felülvizsgálása, ez alapon a hiányok pontos megállapítása és a könyvtár végleges átadása. Az egész tanári kar minden tagjának majdnem mindennap délutáni munkájával több hónapon át végre sikerült befejeznünk e munkát, melyről jelentést tettünk a főhatóságnak, amely méltányló elismerését fejezte ki a tanári testületnek. A könyvtári jelentés is megemlékezik e munkáról. A könyvtári kérdést egy külön könyvtárnoki állás szervezése oldaná meg teljesen. Ez irányban felterjesztést is tettünk, de eredményről még nem számolhatunk be. Az udvari alagsor abakait sűrűbb fonású dróthálózattal láttuk el, hogy a tanulók labda-játékait ne kelljen korlátoznunk. A tanári szobát kályhával láttuk el, mert az őszi és tavaszi átmeneti időben, mikor a központi fűtést még nem kezdjük meg, illetőleg már beszüntettük, nagyon rideg a levegője. Ismételten tárgyaltuk a konviktus ügyeit, melyek között fölmerült a házi kezelésbe-vétel kérdése is. A leltári állapotot megvizsgáltuk s több intézkedést tettünk a tisztaság s az élelmezés változatossága iránt. — A Petőfi-ház sorsjegyeiből eladtunk 42 darabot, a József kir. sanatórium-egyesület javára gyűjtöttünk 37 K. 52 fillt., a gyermeknapon máj. 4-én 20 K. 24 fillt., a vakokat gyámolító egyesületnek 32 K. 86 fillt, a boszniai bakák karácsonyfájára 13 K-t.

Javasoltuk az intézeti gépész fizetésének megjavítását, amire 1909-re 120 K. kiutalványoztatott.

Behatóan foglalkoztunk a vallás- és közoktatásügyi miniszter 154201—1908. sz. rendelete kapcsán a tanulók iskolán kívüli viszonyaival, hogy egészségük, testi fejlődésük és erkölcsi tisztaságuk minden eszközzel megóvassék minden káros hatástól. E célból szervezzük a jövő évre a bennlakó tanulókra nézve a kézi munkát szakszerű vezetés és felügyelet mellett; lehetőleg ellenőrizzük a pornografikus olvasmányokat s ifj. könyvtárainkat a legújabb és legjobb irodalmi művek beszerzésével bővítjük.

IV. Személyzet.

A) Tanári testület.

a) Rendes tanárok.

1. **Gál Kelemen**, bölcseletdoktor, a kollégium igazgató-tanára, az internátus felügyelője, a Magyar Filozófiai Társaság, az Egyetemes Filológiai Társaság, az Országos Középiskolai Tanáregyesület kolozsvári körének választmányi, a Magyar Paedagogia Társaság, az Erdélyi Múzeum-egylet bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztályának választmányi, az E. K. Tanács tagja, az E. M. K. E. jegyzője, Kolozsvár város törvényhatósági bizottságának választott tagja. Tanított német nyelvet a III. osztályban, filozófiai propaedeutikát a VIII. o.-ban, vezette az orácio-gyakorlatokat heti 9 órában. Tanít 1891. óta.

2. **Nagy Gyula**, a rajzszertár őre. Tanított rajzoló geometriát I.—IV. osztályban, görögpótló rajzot V—VIII. osztályban, szabadkézi rajzot az önként ajánlkozóknak, heti 18 órában. Tanít 1880. óta, főgimnáziumunknál 1891 óta.

3. **Nyiredy Géza**, bölcseletdoktor, a természetrajzi szertár őre, az ifjusági dalkör és Apolló-kör vezetője, a kolozsvári gyógyszerész-gyakornoki tanfolyam vezető-tanára, a Kir. Magyar Természettudományi Társulat, az Erdélyi Múzeum-egylet, a Magyarországi Gyógyszerész-egyesület, a Délmagyarországi Közművelődési-Egylet, az Erdélyi Kárpát-Egylet választmányi, az Országos Középiskolai Tanáregyesület Kolozsvári Körének, az E. K. Tanácsnak tagja, a Kolozsvári Önkéntes Mentő-Egyesületnek ellenőre, a Kolozsvári F. J. Tud. Egyetemi Gyógyszerészettanhallgatók Önképző- és Segítő-egyesületének tiszteleti tagja. Tanított földrajzot a II. o-ban, természetrajzot az I. II. IV. VI. o.-ban heti 13 órában. Tanít 1889 óta.

4. **Gálfi Lőrincz**, a kolozsvári tanári kör tagja, tandíjkezelő a konviktus gondnoka, az angol nyelv tanára. Tanított görögöt a VI, VII., VIII. osztályokban, pótló irodalmat az V. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1892 óta.

5. **Pálfi Márton**, az I. o. főnöke, a Kriza önképző-kör vezetője, a kollégiumi nagy könyvtár őre. Tanított magyart az I., VII., VIII., latin nyelvet az I. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1897 ota.

6. **Hidegh Mihály**, a VIII. o. főnöke, a természettani szertár őre. Tanított mennyiségtant az I., VII., VIII. és természettant a VII—VIII. osztályokban, heti 17 órában, gyorsírást az önkéntes tanulóknak heti 2 órában. Tanít 1899 óta.

7. **Kiss Ernő**, bölcseletdoktor, a II. o. főnöke, a tört. filológiai szertár őre, az igazgatósági ülések jegyzője. Tanított magyart a II. o.-ban, latint a II., VIII. o.-ban., pótlóirodalmat a VIII. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1901 óta.

8. **Márkos Albert**, a III. o. főnöke. Tanított magyart a III., latint a III. és VII. o.-ban, heti 15 órában. Tanít 1898 óta.

9. **Barabás Ábel**, bölcseletdoktor, a VI. o. főnöke. Tanított németet a IV. — VIII. o.-ban, heti 15 órában. Tanít 1903 óta

10. **Kovács Kálmán**, az V. osztály főnöke, a felsőosztályúak olvasó-egyletének vezetője. Tanított latint az V., görögöt az V., történelmet az V. és pótló irodalmat a VII. o.-ban, heti 17 órában. Tanít 1904 óta.

11. **Kelemen Lajos**, a VII. o. főnöke, az Erd. Múz. Egyesület titkára, a Székelyek Története Pályadij-alap bizottságának jegyzője, egyházi levéltáros. Tanított földrajzot az I. o.-ban, történetet a III., IV., VI., VII., VIII. o.-ban, heti 18 órában. Tanít 1905 febr. óta.

12. **László Gyula**, okl. tornatanító, vívómester, a kolozsvári tanári kör, a Magyarországi Tornatanítók Egyesületének tagja, a kolozsvári Athletikai Club művezetője és a kolozsvári kereskedelmi akadémiai sportkör választmányi tagja. Tanított testgyakorlást a I—VIII. o.-ban heti 16 órában, olaszvívást az önkéntes tanulóknak heti 3 órában, vezette a játék-délutánokat négy csoportban. Tanít 1899 óta.

b) **Helyettes tanárok.**

1. Uzoni Imre, végzett tanárjelőlt, az alsó osztályúak olvasó egyletének vezetője. Tanított mennyiségtant a II - VI. o. ban heti 17 órában. Tanít 1905 óta.

2. Raffaj Károly, h. vallástanár. Tanított vallástant az I—VIII. o.-ban heti 16 órában, vezette dr. Boros Gy. dékánnal az alsóosztályúak téli istentiszteletét. Tanít 1907 szept. 1. óta.

3. Varga Béla, bölcsészetdoktor, a IV. o. főnöke. Tanított magyart a IV., latint a IV., VI. és pótló irodalmat a VI. o.-ban heti 18 órában. Tanít mint óraadó 1907 szept. 1. óta, mint h. tanár 1908 szept. 1. óta.

c) **Óraadók.**

1. Dr. Tompa János, orvos-doktor, iskolai orvos és egészségtan-tanár. Tanított egészségtant a VII. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1906 szept. óta.

2. Borbély István, bölcsészetdoktor, végzett tanárjelőlt, intern. felügyelő. Tanított magyart a V—VI. o.-ban heti 6 órában. Tanít 1907 szept. 1. óta.

3. Gelei József, bölcsészetdoktor, végzett tanárjelőlt. Tanított földrajzot a III., természetrajzot az V. o.-ban heti 5 órában. Tanít 1908 szept. 1 óta.

4. Iszlai Márton, az unitárius elemi leányiskola igazgatója. Tanított műéneket az I—VIII. o.-ban, egyházi éneket az I—V. o.-ban és orgonázást a III—V. o.-ban önként vállalkozóknak heti 9 órában. Tanít 1888 óta.

5. Régeni Áron, a kollégiumi elemi fiúiskola tanítója. Tanított szépírást az I - II. o.-ban heti 2 órában. Tanít 1901 óta.

6. Magoss Irén, végzett tanárjelőlt. Tanított francia nyelvet 2 csoportban heti 4 órában. Tanít 1908 szept. 1. óta.

7. Strachal Ferencz, tanított zenét az Apolló-kör tagjainak. Tanít 1895 óta.

d) **A más vallású tanulók hitoktatói.**

1. Tárkányi György, a ref. főgimn. hittanára. Tanította a ref. vallású tanulókat.

2. Fábry Viktor, ág. ev. s. lelkész. Tanította az ág. ev. vallású tanulókat.

3. Dr. Hám Antal, róm. kath. hittanár } Tanították a róm.
4. Vidákovich Dániel, róm. kath. hittanár } kath. tanulókat.

5. Pecurariu Pap Jenő, gör. kath. hitoktató. Tanította a gör. kath. vallású tanulókat.

6. Rosca Péter, tanította a gör. keleti vallású tanulókat.

7. Eisler Mátyás dr., a neológus izr. hitközség főrabbija.

8. Lőwy Mór, az orthodoxus izr. hitközség hitoktatója. Tanították az izr. vallású tanulókat.

B) intézeti alkalmazottak és szolgák.

1. Andrási Ferencz, intézeti gépész 1907 ápr. 1. óta.

2. Istvánffy Sándor, kapus 1908 ápr. 1-től.

3. Szász Dénes, 1902 szept. 1. óta.

4. Szathmári János, szolgált mint kapus 1906 okt. 15-től 1908 ápr. 1-ig, ettől kezdve mint szolga.

5. Balla Gábor, 1906 okt. 15-től 1908 jul. 1-ig, ettől kezdve Pál György dec. 15-ig, ettől kezdve Vass János, 1909 márc. 26-ig, ettől kezdve Vargyas András.

6. Kelemen Salamon, 1906 jul. 15-től 1908 jul. 1-ig, ettől kezdve Kibédi Mihály.

V. Tanárok irodalmi működése.

1. Dr. Barabás Ábel: *Felhők.* Mülbeck Károly rajzaival. Petőfi könyvtár IV. Budapest, 1908. Kunossy, Szilágyi és Társa. 8° 128 lap. *Meltzl Hugó Petőfi-tanulmányai.* Bevezetéssel, jegyzetekkel, Meltzl Hugó arcképével. Petőfi könyvtár X. Budapest, 1909. Kunossy, Szilágyi és Társa 8° 224 l. *A filozófus Petőfi* (Petőfi-Almanach). *Petőfi und Nietzsche* (Pester Lloyd, 1908. oktober). *Az ember tragédiája.* (Bevezető előadás a kolozsvári Nemzeti Szinházban, 1908. november). A *Balaton körül.* (Budapesti Hirlap, 1908. szeptember). *A Petőfi-könyvtár.* (Erdélyi Lapok, 1908. november).

2. Dr. Borbély István. Torockó története 1848—49-ben. I—VI. közl. („*Ellenzék*" 1908. aug. 18, 21. 24, 25. 27, szept. 1.) A vallástanári állás rendszeresítése, 2 közl. (*Ellenzék*" 1908. okt. 1, 2.) Fráter György megöletéséhez. („*Századok*" 1909. XVIII. évf. 152—153. l.) Adalék XVI. századi drámairodalmunk történetéhez. („*Keresztény Magvető*" 1909. XLIV. évf. 97—99 l.)

3. Dr. Gál Kelemen. *Reformok a középiskolai nevelésben.* (Felolvasás az unitárius tanároknak 1909. ápr. 5-én Székely-Keresztúron tartott értekezletén.) Ker. Magvető. 1909. III. füzet. — *Hit és haladás.* Erdélyi Múzeum. 1909. I. füzet.

4. Gálfi Lőrinc. *Őszinteség a nevelésben.* (Felolv. az unitárius tanároknak Székelykeresztúron tartott értekezletén). Ker. Magvető. 1909. III. füz.

5. Dr. Gelei József. A Szent Anna-tó monographiája. Földrajzi közlemények. 1909 V. füz.

6. Kelemen Lajos. *Gyulafejérvári Pál.* Művészet 1908. 3. sz. Pókai *Sárosi György*, Széki gr. *Teleki Ádám* és gr. *Teleki Pálné Way Kata stb. családi följegyzései.* (Publikációk). Genealogiai

Füzetek 1908. 3—6 sz. *A marosvásárhelyi református temető legrégibb sírkövei.* Erdélyi Múzeum 1909. 2. sz. *Bazédi elpusztult leányegyházunk történetéhez.* (Oklevél publikáció, bevezetéssel). Sándor Imre: A Széplaki Petrichevich-Horváth család. Gyenge János: Servet Mihály pöre és Kálvin viszonya ahhoz. (Birálatok.) Ker. Magvető 1909. 1—2. füz.

7. **Dr. Kiss Ernő.** *Mányoki Ádám leveleiből.* Művészet VIII. *Vörösmarty képzelete.* Felolvasás az E. M. E. nyelv-, történeti és bölcseleti szakosztályában. — *Szigligeti Liliomfia, A falu rossza.* Bevezető fejtegetések az ifjúsági színi előadásokhoz. — Előadást tartott az ipari munkások részére 1) a demokráciáról és egy magyar demokratáról, 2) Pompeiről.

8. **László Gyula.** A testedzés hygieniája. (Felolvasás a kolozsvári tanári körben). A játék jelentősége. Reformtörekvések a tornatanításban. (Ellenzék, 1908. márc. 23., 24., 27., 30,; ápr. 20., 21., máj. 13., 14.)

9. **Dr. Nyiredy Géza.** Jelentés a gyógyszerész gyakornokok kiképzéséről. A chemia rövid vázlata gyógyszerész gyakornokok részére. III. kiadás. Ára 6 korona. Több apróbb közlemény szaklapokban.

9. **Pálfi Márton.** *Sven Dufva.* (Erdélyi Lapok 1. sz.) *Dávid Ferenc a humanista költő.* (Keresztény Magvető 1909.) Finn költőkből mutatott be fordításokat az Erdélyi Irod. Társaságban és a Dávid F. Egylet estélyén. Előadást tartott az unitárius tanárok székelykeresztúri értekezletén. (L. Ez Értesítő 3. l.) Apró cikkek a Magyar Nyelvőrben.

10. **Dr. Varga Béla.** *A lelkiismeret.* (Doktori értekezés). Kolozsvár, 1909.

VI. Oktatás.

A) Végzett tananyag az 1908/9. iskolai évben.

Ez alatt a fejezet alatt az eddigi értesítőkben közölni szoktuk a tantárgyat, a heti órák számát, a kézi könyveket, az elvégzett anyagot és végül a tanár nevét. Ez alkalommal eltérünk ez eljárásunktól, részben takarékossági, részben a tárgy természetében rejlő okokból. A helybeli nyomdai viszonyok a sok sztrájk miatt annyira megdrágultak, hogy az értesítő kiállítási költségei 40—50%-kal emelkedtek. Másfelől elég megállapítanunk annyit, hogy minden rendes tantárgyat az állami tanítási tervben megállapított heti óraszámban tanítottunk. A használt házi könyvek jegyzékét a tavalyi értesítőben megtalálja az érdeklődő, valamint a jövő iskolai évben használandókat is ez értesítő végén. Hogy melyik tárgyat ki tanította s melyik osztálynak ki volt a főnöke, az olvasható ez értesitő IV. fejezetében a »Tanári testület« cím alatt.

A végzett tananyagra nézve: Az 1899. évi 32818. sz. alatt kiadott gimnáziumi tanítási tervben előírt anyagot elvégeztük minden tárgyból minden osztályban, kivéve a VI. osztályt, melynek mennyiségtani anyagából a geometriai haladványt nem lehetett elvégeznünk. A III. osztályban a német nyelvet a direkt módszerrel kezdettük tanítani megfelelő (Miklós-Kaiblinger) nyelvkönyv alapján; a jövő évben folytatni fogjuk a IV. osztályban. A görög nyelvet az attikai nyelvjárással kezdve tanítottuk. A latint az I. osztályban a Dent-féle, Geréb-Morvay átdolgozta kis latin nyelvkönyv alapján kezdettük, s a II. osztájyban ez alapon folytattuk.

Az előírt anyag elméleti része — minthogy a tanítás országszerte az állami tanítási terv szerint folyt — lényegében minden intézetben ugyanaz. Némi eltérést, különbséget hozhat be a tanár egyénisége és a használt kézi könyvek tárgyalási módja és csoportosítása. A nyelveknél az olvasmányok kiválasztásában nyilvánulhat meg legjobban a tanár egyénisége, tanulmányainak iránya, esetleg egyik-másik intézet sajátszerű helyzete, történelmi traditiója, hagyománya; azonban itt is azzal a korlátozásssal, hogy a kötelezőleg előírt olvasmányokat el kell végezni. Ezeket el is olvastattuk mind. Különben a módszeres tanácskozásokon az olvasmányokat mind megbeszéljük, megállapítjuk és a tanítást ezekre alapítjuk. Az átvett olvasmányokra nézve tájékozást nyújt a magyar irodalmi és görög pótló dolgozatok címeit közlő következő fejezet.

B) Magyar irodalmi dolgozatok.

V. osztály. 1. Nagyvakációm legkedvesebb emléke. 2. Toldi Estéje. 3. Szabadon választott tétel: a) Miért lett Ankerschmidt magyarrá? b) Ankerschmidt Eliz jellemzése. c) Mi a történeti háttere „Az új földesúr"-nak? d) Ki a főhős „Az új földesúr"-ban? (Zárthelyi dolg.) 4. Az ősz. 5. Talpra magyar! 6. Szabadon választott tétel, zárthelyi dolg. 7. Kossuth Lajos. 8. Beszéd Brassai bácsi sírjánál.

VI. osztály. 1. Vers és költemény. 2. Arany J. dalai. 3. Petőfi és Arany barátsága. 4. A Karácsony. (zárthelyi dolg.) 5. Kriza János költészete. 6. Miért szeretem Arany balladáit (zárthelyi dolg.) 7. A népköltészetről. 8. Minő cselekmények alkalmasak tragédiává való feldolgozásra?

VII. osztály. 1. Nyári emlékeim. 2. a) Arany János naiv eposzunkról szóló értekezésének tartalma és gondolatmenete. b) A középkori ember lelkivilága. c) Ragozás és képzés a régi magyar nyelvben. 3. a) Vitézi élet a végvárakban. b) Török Bálint Tinódinál és Aranynál. c) In laudem confiniorum. 4. a) Ne bántsd a magyart! b) Az „Áfium" és Kossuth beszéde. c) Zrinyi prózai munkái. d) Gyöngyösi népszerűségének okai. e) Zrinyi mint hadvezér. 5. Megbűnhödte már e nép a multat s jövendőt. (Zárthelyi.) 6. a) Kuruc vezérek a kuruc költészet-

ben. b) Humor a kuruc költészetben. c) A Rákóczi-nóta d) Bujdosók élete Rodostóban. e) Népdal vagy népmese-gyűjtés. 7. Szabadon választott tétel. 8. a) Bessenyei buzdító szónoklatot intéz testőr társaihoz. b) Elégia-költőink a XVIII. század végén. c) Bessenyei költeményeinek főbb eszméi.

VIII. osztály. 1. A népies elem Kisfaludy színműveiben. 2. a) Bánk a békétlenek között. b) Korrajz Bánkbánban. c) A kor eszméi Kisfaludy, Katona és Vörösmarty műveiben. 3. a) Népmesei elemek a János vitézben. b) Humoros alakok és jelenetek Toldi estéjében. 4. a) A Helység Kalapácsa s a klaszszikus eposz. b) Arany balladáinak hősei. 5. a) Az ember célja a küzdés maga. b) Petur bán (zárthelyi). 6. Petőfi Arany költészetében. 7. Szabadon választott tétel.

C) Görög-pótló irodalmi dolgozatok.

V. osztály. A görög család Homerosnál. A görög hős Homerosnál.

VI. osztály. Virág Benedek költészetének jellemzése és jelentősége a klasszikus iskolában. Sophokles női jellemei. (Elektra, Chrysothemis, Antigone, Ismene).

VII. osztály. Áthen és Spárta alkotmánya (Perikles halotti beszéde alapján). A szónoki hatás eszközei Kossuth Lajosnak 1848 júl. 11-én tartott beszéde alapján.

VIII. osztály. Sokrates a börtönben.

D) Rendkivüli tantárgyak.

1. Egészségtan a VII. o.-ban kötelező mindenkire. Heti 2 órán. K. K. Fodor-Gerlóczy, Egészségtan. Elvégeztük az egész tananyagot. Az osztályzatot l. hátrább a *tanulók névsora és osztályozása* c. fejezetben.

Tanította: *dr. Tompa János i-k. orvos.*

2. Angol nyelv. Heti 1 órán. K. K. Dallos-Patterson: Gyakorlati angol nyelvtan.

I. *Kezdők*: Fordították az 1—36 gyakorlatokat.

Bálint Albert VI. o.	2	Weissburg Hugó VI. o.	1
Hirsch Elemér »	3	Bálint Ödön VII. o	3
Kovács Kálmán »	3	Győri Béla VII. o.	1
Oláh Ernő VI. o.	3		

II. *Haladók*: Fordították a 37—68. gyakorlatokat és az 1—3. olvasmányt, könyv nélkül 2 költeményt

Fenichel Mór VII. o.	1	Krausz Miksa VIII. o.	1
Tóth István VII. o.	1	Ligeti Ernő »	2
Beregi Endre VIII. o.	2	Stern Vilmos »	1
Keller Ernő »	2		

Tanár: *Gálfi Lőrinc.*

3. Francia nyelv. Heti 4 órában. 2 óra a kezdőknek 2 óra a haladóknak.

A kezdőknél: kézi könyv *Theisz, Cours élémentaire de langue francaise.* Beszédgyakorlatok: A lakás. A gyümölcsök. A beteg kutya. A paraszthaz belseje. — Nehány rövid vers könyv nélkül. Irásbeli dolgozatok hetenként a tanúltak begyakorlására. A nyelvtan elemei.

A haladóknál: *E'Augier* és *J. Sandeau Le gendre de Monsieur Poirier* c. vigjátékának olvasása és fordítása. *M. Zamacoïs Monologue de la Pluie* olvasása, fordítása és könyv nélkül való betanulása. Nyelvtan az olvasmánnyal kapcsolatban.

Tanította: *Magoss Irén.*

Kezdők:		*Haladók*:	
Gál Ernő III oszt.	1	Durugy Ferenc V. oszt.	1
Szász Ferenc III. oszt.	1	Kiss Bálint V. »	2
Vass János III. »	2	Szabó Jenő VI. »	1
Gallus Viktor V. »	2	Vajda Béla VI. »	1
Kovács Károly V. »	1	Zsakó Zoltán VII. »	1
Székely László V. »	1		

4. **Egyházi ének.** I—V. o. unitárius vall. tanulóknak két csoportban (I. II. és III. IV. V. o.) heti 1—1 órán. K. K. Iszlai: Egyházi énekek gyűjteménye. A vasárnapi énekek mind, a kedveltebb ünnepi énekek, nyolcz zsoltár egy és két szólamban. Az osztályzást l. *a tanulók névsora és osztályozása* című fejezetben.

5. **Műének.** I—IV. o. tanulók közül a megfelelő hanganyaggal birók heti két órában, két csoportban, tanultak zene-elméletet: hangsorokat, kemény és lágy hangnemben, hangközök eltalálását stb. Mint a daloskör soprán és alt szólamainak tagjai tanultak 11 karéneket. A daloskörnek az I—VIII. o. tanulók közül 109 tagja volt, ezek közül 36 soprán, 29 alt, 20 tenor, 24 bassus. Az eltanult darabok cimei: 1. *Hymnus.* Erkel-Kölcsei. 2. *Szózat.* Egressy-Vörösmarty. 3. V. *zsoltár.* Iszlai-Rédiger, 4. *Angol-hymnus.* 5. *Olasz-hymnus.* 6. *Irom levelemet.* Dankó Pista, karra: Iszlai. 7. *Ünnepi dal.* Huber károly. 8. *Kuruc nóták.* Káldi Gyula. 9. *Árvalányhaj.* Gróf Festetich Leó. 10. *Reményhez.* Lavotta. 11. *Magyar népdalfűzér*, karra: Iszlai. A daloskör működött az iskolai ünnepélyeken, és rendezett fennállásának 20 éves fordulója alkalmából ez évi márc. hó 27. egy nagyobbszabásu hangversenyt,

Az osztályozást l. *a tanulók névsora és osztályozása* című fejezetben.

Tanította: *Iszlai Márton.*

6. **Zene** heti 2 órában. Az önként jelentkezők alkotják az Apolló kört. Tanulták és az iskolai ünnepélyeken előadták a következő darabokat: *Nyitányok*: Dopler F., Ilka operából. Suppe F., Könnyű lovasság. *Operák*: Erkel, Bánk-bán, Mendelsohn, Nászinduló, Verdi, Nabukodonozor-ária, Offenbach, Hoffmann meséi (Barcarolle). Beethoven, Isten dicsérete.

Kreutzer, Lengyel dal. Kéler, Alföldi búcsúhangok. Lavotta, Első szerelem és Lakodalmi tánc. Linka, Souvenier de Rákóczi. Strausz, Denevér-egyveleg, Varázskeringő. Hankó, Havasi gyopár-dal. *Indulók*: Erkel, Hunyadi és Rákóczi induló. Borsai, Toborzó, Magyar induló. Sebor, Kossuth-induló. Wisneth, Esti harang (polka mazur). Tanította: Strachal Ferencz.

Az Apolló-kör tagjai voltak 11-en a következők:

Rosenberger József III.	3	Gerő János VII.	3
Lakatos József IV.	3	Áberle Pál VIII.	1
Gerő György V.	2	Bodó Bertalan VIII.	2
Holló Endre V.	1	Intze Gábor VIII.	1
Nagy Elemér V.	2	Pongrác Ádám VIII.	1
Ürmösi Lajos VI.	1		

Az Apolló-kör szereplései alkalmával gordonkával közreműködött Sándor János intern. felügyelő is.

7. **Szabadkézi rajz.** Heti 2 órában az önként ajánlkozóknak. Bevezetés a természetutáni rajzolásba.

Kezdők:

Élián Márton II. o.	1	Tutsek Sándor II o.	1
Hirsch János II. o.	2	Gallus Frigyes III. o.	1
Koleszár Árpád II. o.	1	Huszár Zoltán III. o	1
Léb Salamon II. o.	2	Klein Gerő III. o.	2

Haladók:

Danczinger Árpád IV. o.	1	Noszin Mór VI. o.	1
Holló Endre IV. o.	1	Simon Miklós VII. o.	2
Gallus Viktor V. o.	2	Áberle Pál VIII. o.	1
Gerő György V. o.	1	Bodó Bertalan VIII. o.	3
Gidrai Livius V. o.	2	Brunner Henrik VIII. o.	1
Nagy Lajos V. o.	1	Hoffmann Sándor VIII. o.	1
Brunner Sándor VI.	1	Simon Ernő VIII. o.	2

Tanár: *Nagy Gyula.*

8. Gyorsírás. Heti 2 órában, a III—VIII. osztályokból önként ajánlkozóknak.

Kezdők:

Hadházy Sándor	IV. o.	2	Jakabházy Gábor	VII. o.	3
Hirsch Sándor	» »	2	Jakabházy István	» »	1
Mikó Miklós	» »	1	Kovács Ákos	» »	1
Vas György	» »	2	Lőrinczy István	» »	2
Gvidó Béla	VI. o.	2	Nagy Pál	» »	2
Fekete Iván	VII. o.	2	Nagy Tibor	» »	2
Gerő János	» »	1	Pákei Lajos	» »	3
Gidrai Valér	» »	2	Simon Miklós	» »	3
Goldstein Emil	VII. o.	2	Steiner Rikárd	» »	3
Gondos Jenő	» »	2	Áberle Pál	VIII. o.	2
Hann Ernő	» »	3	Keller Ernő	» »	2

Haladók:

Bartha Miklós	VIII. o.	1	Krausz Miksa	» »	2
Beregi Endre	» »	2	Ligeti Ernő	» »	1
Brunner Henrik	» »	2	Ligeti Mór	» »	2
Gidrai Kornél	» »	2	Simon Ernő	» »	2
Intze Gábor	» »	1	Stern Vilmos	» »	1

Tanította: *Hidegh Mihály.*

9. Vivás. Heti 3 órában az önként ajánlkozóknak olasz módszer szerint.

Kezdők:

Gmehling Róbert	I. o.	1	Zimmermann Béla	V. o.	2
Gvidó Károly	I. o.	2	Zimmermann Géza	V. o.	2
Erdős Imre	II. o.	2	Grünbaum József	VI. o.	1
Stern Miksa	II. o.	2	Hary Gyula	VI. o.	2
Stern Vilmos	III. o.	2	Márk Endre	VI. o.	2
Vass János	III. o.	2	Ürmösi Lajos	VI. o.	2
Kiss Bálint	V. o.	1	Fekete Iván	VII. o.	1
Veres Árpád	V. o.	2			

Haladók:

Gallus Frigyes	III. o.	2	Boros Sándor	IV. o.	1
Hadházy József	III. o.	1	Hadházy Sándor	IV. o.	1

Holló Endre IV. o.	2	Széchy György V. o.	2
Kauncz Ernő IV. o.	2	Boros László VII. o.	1
Székely Ferencz IV. o.	3	Hutter Sándor VII. o.	1
Engel Rudolf V. o.	2	Széchy András VII. o.	2
Gallus Viktor V. o.	1	Gidrai Kornél VIII. o.	2
Kauncz Vilmos V. o.	2	Hoffmann Sándor VIII. o.	1
Nagy László V. o.	1	Indig Ottó VIII. o.	2
Nyiredy Géza V. o.	1	Széchy László VIII. o.	1

Tanította: *László Gyula.*

10. **Céllövés.** A tanuló ifjúságnak katonás nevelésben és céllövésben való kiképzése az 1908—909. évben a honvédelmi Miniszter úr Őnagyméltósága által 3420 1908. eln. sz. a. kiadott »Utasítás« alapján történt.

A tanfolyam tartott szeptember hó 15-től junius hó 12-ig, részt vettek benne a VII. VIII. o. tanulók, kik legnagyobb részt kiképzetlen népfelkelők.

A kiképzést vezette az intézet megbizásából Márkos Albert tanár és László Gyula tornatanító felügyelete mellett Kovács Antal százados, mint oktató tiszt, Nemes József hadnagy s 4 szakaszvezető mint segédoktató.

A lőgyakorlatok és elméleti oktatás tárgya a céllövő gyakorlatok haszna. A gyalogság jelentősége harcban. Oktatás a puskáról és lőszerről. A fegyverek fejlődésének története; fegyverek szétszedése és összerakása s azok jókarban tartása. Lövés elmélete; röppálya; csőtengely; indulás iránya, mely dolgok a 21. honvéd gyalogezred lövőszobájában elhelyezett segédletek igénybevétele mellett magyaráztattak meg.

Célzási hibák a tapasztalt hibákkal kapcsolatban. Irányzék jelentősége, állítása; szórás, középső találati pont. E gyakorlatokat a lövészet alatt a segédoktatók vezetése mellett egyenként vagy kisebb csoportban gyakorolták, mialatt a többiek egyébbel foglalkoztak.

A gyutacslőszerrel való lövészetet az intézetnek erre a célra berendezett tornatermében vagy kedvező időjárás esetén szabadban, szombaton d. u. 2—4-ig gyakorolták.

Éles tölténnyel való lövészetre pedig a szászfenesi elemi lőtérre vonultak ki nyári időszakban, szombat d. u. 2—6-ig.

Hogy a gyakorlatok teljes összhangban legyenek a testi nevelés egyéb ágazataival, a rendes tornatanításban a honvédségi „gyakorlati szabályzatban“ és „torna utasításban“ előírt vezényszavakat és figyelmeztetőket használták.

Az intézet részéről e helyen is hálás köszönetet mondok Kovács Antal százados és Nemes József hadnagy uraknak, a kik a céllövészet szervezése, megindítása és oktatása körül nemes buzgalmú munkásságot fejtettek ki, valamint Márkos és László tanár uraknak is, akik a felügyeletben buzgón segédkeztek.

E) A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Tantárgyak	Osztályonként heti óraszám									Jegyzet
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	együtt	
Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Magyar nyelv	5	5	4	4	3	3	3	3	30	
Latin nyelv	6	6	6	6	6	5	5	4	44	
Görög nyelv	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	
Görög helyett választható tárgyak	—	—	—	—	5*	5*	5*	4*	19	* fakultatív
Német nyelv	—	—	4	3	3	3	3	3	19	
Történet	—	—	3	3	3	3	3	3	18	
Földrajz	3	3	2	—	—	—	—	—	8	
Természetrajz	2	2	—	3	3	3	—	—	13	
Természettan	—	—	—	—	—	—	4	4	8	
Mennyiségtan	4	4	3	3	3	4	3	2	26	
Rajzoló geometria	3	3	2	2	—	—	—	—	10	
Filoz. propaedeutika	—	—	—	—	—	—	—	3	3	
Szépírás	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
Testgyakorlás	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Egészségtan	—	—	—	—	—	—	2	—	2	
Egyházi ének	1	1	1	1	1	—	—	—	5	
Műének	2	2	2	2	2	2	2	2	16	
Összesen	31	31	31	31	32	32	34	32	255	

F) A tanulók névsora és osztályozása.

Első osztály.*

Osztályfő: *Pálfi Márton.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Barabás Aladár	2	2	2	1	1	3	1	1	2	3	—	1	f. o. l.
	Biró János	1	2	2	2	2	3	3	1	1	3	2	1	„
	Bornemissza József ref.	2	2	2	2	1	2	3	3	2	—	2	1	„
	Brunner Jenő izr.	1	2	2	2	2	3	2	3	3	—	—	1	„
5	Brunner Mendel izr.	1	1	1	1	1	2	1	2	fm	—	—	1	„
	Sz. Csehy Árpád	2	2	3	2	2	2	3	1	1	2	2	1	„
	Daly Géza r. kath.	2	2	3	2	2	2	2	3	1	—	1	1	„
	Frank Gyula izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	—	—	1	„
	Frank-Kiss István	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	„
10	Gelei Sándor ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	1	„
	Gmehling Rikhárd	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
	Grobois István	2	1	2	1	1	3	3	1	fm	—	-	1	„
	Gvidó Károly	2	3	3	2	1	3	3	3	2	2	2	1	„
	Hermann Árpád izr.	3	3	4	3	3	4	4	3	2	—	—	1	o. i. u.
15	Hirsch Emil izr.	1	1	3	1	1	3	3	2	3	—	—	1	f. o. l.
	Hirschmann Miklós izr.	3	3	3	3	3	4	4	2	2	—	—	1	o. i. u.
	Izrael Dávid izr.	1	3	3	3	2	4	4	3	fm	—	—	1	„

*) **Az érdemjegyek magyarázata.** Elömenetelnél: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen. **Magaviseletnél:** 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbbé szabályszerű, 4 = rossz.

A használt rövidítések. a) Vallásra nézve: unitárius nincs jelezve, r. kath. = római katholikus; g. kath. = görög katholikus; örm. kath. = örmény szertartásu római katholikus; ref. = református; ág. ev. = ágostai evangelikus; g. kel. = görög keleti; izr. = izraelita; b. = baptista. b) **Egyéb rövidítések:** ism. = ismétlő; fm. = felmentve; f. o. l. = felsőbb osztályba léphet; j. v. ú. = javító vizsgálatra útasíttatik: o. i. ú. = osztály-ismétlésre útasíttatik; v. e. ú. = végleg elútasittatik.

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
	Kádár Aladár ref.	1	1	2	1	2	2	1	1	2	—	—	1	f. o. l.
	Kádár Ferenc ism. ref.	3	3	3	2	2	3	3	3	1	—	—	1	„
20	Kalóz Dezső ref.	2	3	3	2	2	3	2	2	1	—	2	1	„
	Kovács Ferenc	3	3	4	3	3	4	4	2	2	3	—	2	o. i. u.
	Kömöcsi József ref.	2	3	3	1	1	4	2	2	2	—	—	1	j. v. u.
	Lászlócky István	3	3	4	3	2	4	2	3	1	1	1	1	o. i. u.
	Lázár Tibor izr. ism.	2	3	4	3	3	3	3	3	2	—	—	1	v. e. u.
25	Lusztig Vilmos izr.	3	3	4	2	3	3	4	2	2	—	—	2	o. i. u.
	Máthé Jenő	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1	1	2	f. o. l.
	Miklós László	1	1	3	1	1	3	2	2	2	2	2	1	„
	Móric János	3	4	4	3	3	4	4	1	3	4	—	2	o. i. u.
	Muntyán Traján ism. g. k.	3	3	3	2	2	4	3	1	1	—	—	2	v. e. u.
30	K. Nagy Dániel ism.	2	3	3	3	3	4	4	3	2	4		1	v. e u.
	Nagy Zsigmond	3	3	3	3	3	3	3	3	fm	4	—	1	f. o. l.
	Paunc Béla izr.	3	4	4	3	3	3	4	2	3	—	—	2	o. i. u.
	Pázsint József	2	2	3	2	2	3	2	1	2	2	2	1	f. o. l.
	Répászky Andor r. kath.	3	2	3	2	3	3	2	2	3	—	—	1	„
35	Retezár Menyhért r. kath.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	—	1	„
	Rockenstein Adolf izr.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	—	—	1	„
	Rosmann Jenő izr.	3	1	1	2	1	3	2	3	3	—	—	1	„
	Sikó Elemér	2	3	4	3	3	4	4	3	1	4	—	1	o. i. u.
	Simon Pál izr.	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	—	1	f. o. l.
40	Stanila János gör. kel	1	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	1	„
	Sütő Dezső ref.	—	4	4	4	3	4	4	3	2	—	2	1	o. i. u.
	Szántó István izr.	2	3	3	2	2	3	2	1	2	—	—	1	f. o. l.
	Székely Tibor	2	2	3	2	2	4	3	2	1	2		1	j. v. u.
	Tana Ferenc	1	3	3	2	1	3	3	2	2	4	—	1	f. o. l.
45	Tokai László ref.	1	1	1	1	1	2	1	3	1	—	2	1	„
	Ullman Ferenc	2	3	3	1	1	4	2	3	2	2	—	2	j. v. u.
	Van der Welden Emil r. k.	2	2	1	2	2	2	2	1	fm	—	—	1	f. o. l.
	Váradi István	2	4	4	3	3	4	4	2	3	—	2	1	o. i. u.
	T. Veres Szilárd ism. r. k.	2	3	3	3	3	3	3	3	3	-	—	2	f. o. l.
50	Weisz Márton izr.	2	3	3	3	3	3	2	2	fm	—	2	1	„
	Wertheimer Jenő izr.	1	2	2	2	3	3	3	2	3	—	-	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Zádor Árpád izr.	1	1	1	1	1	2	2	2	2	—	—	1	f. o. l.
Zsigmond András	3	4	4	2	3	3	3	3	2	3	—	1	o.i.u.
Pótló vizsgálatot tett 1908. aug.													
Tarcsafalvi Kálmán	2	2	3	2	3	3	3	2	1	1	1	2	f. o. l.
Magántanulók:													
55 Káldor Lajos r. kath.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tyroler László izr.	2	3	3	2	3	3	2	—	—	—	—	—	f. o. l.
Kimaradtak:													
Dreikursz Ákos izr. ism.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Dreikursz Hermann izr. ism.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Grünbaum Zoltán izr. ism.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
60 Lusztig Tibor izr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Meghalt:													
Herskovits József izr.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

Második osztály.

Osztályfő: *Kiss Ernő dr.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Szépirás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Adorjáni Gyula	1	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	2	f. o. l.
	Antal Géza	1	3	3	3	3	4	4	2	3	4	—	2	o. i. u.
	Ábrahám Sándor izr.	1	3	3	2	2	3	2	3	1	—	—	1	f. o. l.
	Borsai Andor izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1	—	1	1	„
5	Botár Andor	1	3	3	3	3	3	2	3	3	4	—	1	„
	Daly Dezső r. kath.	2	3	3	3	2	3	2	2	1	—	1	1	„
	Dézsi Gábor	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	1	„
	Dombi Béla	1	2	2	2	2	3	3	1	1	3	2	1	„
	Eisenstein Bódog izr.	2	2	3	2	1	3	3	1	3	—	—	1	„
10	Elián Nándor izr.	1	1	1	3	3	3	1	1	2	—	—	1	„
	Erdős Imre izr.	2	2	2	2	1	4	2	3	2	—	2	1	j. v. u.
	Fazakas Lajos	1	3	2	2	1	3	2	3	1	1	1	1	f. o. l.
	Gelei András	3	3	3	3	3	3	3	1	1	—	—	1	„
	Gelei Antal	1	3	3	3	3	3	2	2	1	—	—	1	„
15	Gyalui Jenő izr.	2	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1	2	„
	Ferenczi Jenő izr.	2	4	4	3	3	4	4	3	3	—	—	1	o. i. u.
	Gyöngyössy István	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	1	1	f. o. l.
	Hirsch János izr.	3	3	3	3	3	4	3	3	3	—	—	1	j. v. u.
	Jakóbi Ernő izr.	1	2	2	1	2	3	3	2	1	—	—	1	f. o. l.
20	Jeremiás Miklós izr.	2	3	3	3	3	4	4	1	3	—	—	1	o. i. u.
	Jikéli Árthur ág. ev.	1	3	3	3	3	4	4	2	3	—	—	1	„
	Koleszár Árpád ág. ev.	2	2	2	2	1	3	2	1	2	—	—	1	f. o. l.
	Koronki János	1	1	1	1	1	3	1	2	2	2	2	1	„
	Kovács Béla	1	2	3	3	2	3	3	2	2	1	1	1	„
25	Lászlóczky Sámuel	2	3	4	3	3	4	2	2	1	2	—	1	o. i. u.
	Léb Salamon izr.	1	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	f. o. l.
	Magyary Béla ref.	—	3	3	2	2	3	3	2	fm	—	—	1	„
	Mikó István	1	3	3	2	1	3	3	2	1	2	1	2	„
	K. Nagy Imre	1	2	3	2	2	3	3	3	1	4	—	1	„
30	Nádor Rezső izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—	3	„

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-Geometria	Szépírás	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Reppmann Gyula r. kath.	2	1	2	1	1	2	2	2	3	—	2	1	f. o. l.
	Richter Aladár r. kath.	2	3	3	2	2	3	3	2	2	—	-	1	„ „ „
	Schuszter Emil ág. ev.	1	3	3	1	1	3	2	1	2	—		1	„ „ „
	Stern Miksa izr.	2	2	3	3	3	3	2	3	2	—	—	1	„ „ „
35	Strasser Elemér izr.	1	3	3	3	3	3	2	2	3	—	1	2	„ „ „
	Széchy Pál	2	3	3	1	1	3	1	2	1	1	1	1	„ „ „
	Székely Sándor	2	3	3	3	3	3	3	1	3	2	1	2	„ „ „
	Sztupjár László ág. ev.	1	2	2	1	1	2	1	2	1	—	—	1	„ „ „
	Tarcsafalvi Kálmán	2	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	3	„ „ „
40	Tóth Sándor	2	3	3	3	3	3	3	3	3	4		2	„ „ „
	Turi Elemér izr.	3	3	3	4	3	4	4	2	3	—	2	2	o. i. u.
	Tutsek Sándor r. kath.	1	2	1	1	1	1	2	2	3	—	1	2	f. o. l.
	Magántanulók:													
	Tischler Lázár izr.	1	1	2	2	1	2	2						f. o. l.
	Zathurecky József ref.	3	3	4	3	2	3	2						j. v. u.
	Kimaradt:													
45	Orbók István													

Harmadik osztály.

Osztályfő: *Márkos Albert.*

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti itélete
Andrási Gyula ref.	1	2	3	3	2	2	3	2	1	—	—	1	f. o. l.
Biró Elek ism.	2	3	3	3	2	2	3	3	2	4	—	2	„
Dick Sándor izr.	1	3	3	2	2	2	3	2	3	—	—	1	„
Dreikursz Lajos izr.	1	3	3	3	1	2	3	3	3	—	2	2	„
Eperjesi Géza r. kath. ism.	2	3	3	1	2	2	3	2	3	—	—	1	„
Gallus Frigyes ág. ev.	2	3	3	3	3	3	3	2	2	—	—	1	„
Gál Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
Hadházy György	2	3	4	4	2	3	3	4	3	2	—	1	o. i. u.
Hadházy József	k	i	m	a	r	a	d	t				—	
Hegedüs Ferenc izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	3	—	2	2	f. o. l.
Hoor Ete r. kath.	1	2	3	2	2	2	3	3	3	—	—	1	„
Huszár Zoltán izr.	2	2	3	2	2	1	2	2	3	—	—	1	„
Karsay Gábor g. kath.	1	3	3	3	2	3	3	3	1	—	—	1	„
Kádár Lajos	1	2	3	3	2	1	3	3	3	3	2	2	„
Kenyeres György	1	1	1	2	1	1	2	1	fm	3	—	1	„
Klein Gerő izr.	2	3	3	3	2	3	3	2	3	—	—	1	„
Miklós Lajos	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	1	1	„
Murvai Árpád	1	3	3	3	2	1	3	3	1	2	2	1	„
Müller Géza	2	2	3	3	2	1	2	2	1	1	1	1	„
Nagy Márton	1	2	2	2	2	2	2	3	1	3	—	1	„
Pap Zoltán r. kath.	3	3	4	4	3	3	4	3	2	—	—	2	o. i. u.
Retezár Antal r. kath.	2	2	3	2	2	3	3	3	3	—	—	1	f. o. l.
Retezár Árpád r. kath.	2	2	2	2	2	2	2	2	3	—	—	1	„
Rozenberger József izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	—	—	1	„
Rotaridesz István ág. ev.	1	2	3	2	2	1	2	3	2	—	2	1	„
Sári József	2	3	3	3	2	3	3	3	1	2	1	1	„
Stern Hermán izr.	2	3	3	3	2	3	2	3	2	—	—	1	„
Stern Vilmos izr.	3	3	3	3	1	3	3	3	2	—	—	2	„
Szász Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	„
Szép Gyula ref.	2	3	4	4	3	3	4	4	2	—	—	1	o. i. u.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Földrajz	Mathematika	Rajz.geometria	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete.
Szilágyi Ferenc r. kath.	3	3	3	4	3	3	3	3	1	—	—	1	j. v. u.
Tanka Károly	2	3	3	3	3	3	3	1	2	1	1	1	f. o. l.
Tilesch Nándor r. kath.	1	3	3	3	2	3	3	3	1	—	2	1	„
Tilesch Zoltán r. kath	1	3	3	3	2	2	3	3	1	—	2	1	„
35 Török Mózes	3	3	3	3	3	3	3	2	1	1	1	1	„
Ürmösi Vidor	2	3	3	3	2	3	4	3	2	4	—	2	j. v. u.
Vass János	2	1	2	3	2	2	2	2	1	4	4	2	f. o. l.
Weisz Károly izr.	1	2	3	3	1	2	2	3	3		2	1	„
Pótló vizsgálatot tett 1908. aug.													
Tarcsafalvi Zoltán	2	2	2	2	2	2	3	3	1	1		1	f. o. l.
Magántanuló:													
40 Henter Margit ág. ev.	1	2	2	2	1	1	2	2	—	—	—	—	f. o. l.
Péterfi Gyula (vizsg. tett 1908 aug.)	2	2	3	3	2	3	3	3	—	—	—	—	f. o. l.

Negyedik osztály.

Osztályfő : *Varga Béla dr.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Boros Sándor	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	f. o. l.
	Danzinger Árpád izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	1	„
	Elekes Béla	2	3	3	4	3	4	3	3	1		4	1	j. v. u.
	Erdődi Ernő	2	3	3	3	2	3	3	3	1	–	4	2	f. o. l.
5	Hadházy Sándor	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	1	1	„
	Hirsch Sándor izr.	1	2	3	1	1	1	3	2	3	—	—	1	„
	Holló Endre izr.	1	2	2	1	1	1	3	2	2	-	1	1	„
	Horváth József	3	3	3	3	3	3	3	2	1	2	2	2	„
	Jakab István	2	3	3	3	1	3	3	3	2	2	2	1	„
10	Kauntz Ernő ág. ev.	1	2	3	1	2	2	2	2	2	-	—	1	„
	Király Endre	2	3	3	1	2	3	3	3	2	–	3	1	„
	Kómis Lajos ref.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	-	—	1	„
	Lakatos Imre izr.	1	2	2	1	2	1	2	1	3	—	—	1	„
	Lőw Rezső ág. ev.	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	2	—	1	„
15	Májai Ferenc	1	1	2	1	1	1	1	2	1	—	3	1	„
	Máthé László ism.	2	2	3	3	3	2	3	2	2	—	—	1	„
	Mikó Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	fm	2	1	1	„
	Nagy Simon	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2	1	1	„
	Neufeld László izr.	2	3	4	4	3	3	3	3	3	—	—	1	o. i. u.
20	Péterfi Gyula	1	3	3	3	2	2	3	2	fm	2	1	1	f. o. l.
	Rosenfeld Manó izr.	1	2	2	1	1	1	2	1	2	—	—	1	„
	Sikó Tibor	2	3	3	4	3	3	3	4	1	-	2	1	o. i. u.
	Székely Ferenc	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2	1	1	f. o. l.
	Székely János	2	3	3	3	1	3	3	3	1	—	1	2	„
25	Sztupjár Ernő ág. ev.	1	2	3	3	1	2	3	2	1	2	–	1	„
	Tanka Gyula	1	1	2	2	2	1	2	1	2	1	1	1	„
	Tarcsafalvi Zoltán	1	2	3	2	2	2	3	3	2	1	1	2	„
	Ürmösi Domokos	2	2	3	3	2	3	3	2	1	—	2	2	„
	Vas György izr.	1	2	2	1	2	2	3	3	3	—	—	1	„
30	Vásárhelyi Dezső izr.	1	2	3	2	2	2	3	3	3	—	-	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Rajz.-geometria	Testgyakorlás	Egyházi ének	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Magántanuló:													
Tischler Béla izr.	1	1	2	1	1	1	2	3					f. o. l.
Kimaradt:													
György Géza													

Ötödik osztály.

Osztályfő : *Kovács Kálmán.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Aradi Gábor	1	3	3	3	—	—	3	2	3	3	1	–	2	1	f. o. l.
	Bede Jenő	2	3	4	4		—	3	3	3	3	2	—	1	2	o. i. u.
	Benedek Gábor	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	1	—	3	1	f. o. l.
	Chitta Sándor g. kath.		3	4	4	—	—	1	3	3	4	2	—	—	2	o. i. u.
5.	Csiky Károly	1	2	3	3	—	—	2	3	2	3	3	—	3	1	f. o. l.
	Durugy Ferenc	1	1	1	1		—	1	1	1	2	2	—	3	1	„
	Engel Rezső ág. ev.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	—	1	„
	Farkas Andor izr.	2	4	4	—	3	4	4	3	4	4	3	—	—	1	o. i. u.
	Fazakas Béla	2	3	4	4	—	—	3	2	3	3	1	—	2	2	„
10	Fischer Mátyás izr.	2	3	2	2	—	—	2	2	2	3	3	—	—	1	f. o. l.
	Gallus Győző ág. ev.	1	2	3	—	2	2	2	2	2	2	2	—	—	1	„
	Gerő György izr.	3	3	4	—	3	1	4	3	3	3	3	—	—	1	o. i. u.
	Gidrai Livius g. kel.	2	3	3	—	3	2	3	2	3	3	2	—	—	1	f. o. l.
	Havas Elemér izr.	1	2	3	—	2	2	2	2	1	3	3	—	—	1	„
15	Höncz Arisztid ág. ev.	1	2	1	2	—	—	1	1	1	2	1	—	—	1	„
	Kauntz Vilmos ág. ev.	1	2	2	2	—	—	1	1	1	2	2	—	—	1	„
	Kiss Bálint ref.	1	2	3	3	—	—	1	2	3	3	1	—	—	1	„
	Kovács Károly	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	2	1	„
	Lővi Nándor izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	—	—	1	„
20	Máthé Győző	2	3	3	3	—	—	2	2	3	3	2	—	1	1	„
	Müller Károly	2	1	2	2	—	—	3	1	2	3	2	—	2	1	„
	Nagy Elemér	2	3	2	—	1	3	1	2	1	3	2	—	2	1	„
	Nagy Lajos	2	2	2	—	2	1	2	1	2	3	2	—	2	1	„
	Nagy László	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	2	—	2	1	„
25	Néma Elemér ref.	2	4	3	3	—	–	3	3	2	4	1	–	—	2	o. i. u.
	Nyiredy Géza	1	1	1	1	—	–	1	1	1	2	1	—	—	1	f. o. l.
	Schwartz Herman izr.	1	3	2	2	—	—	2	1	2	2	3	—	—	1	„
	Siménfalvi Gyula	1	2	2	3	—	—	3	2	2	2	1	—	2	1	„
	Széchy György	1	1	2	2	–	—	1	1	2	2	1	–	2	1	„
30	Székely László	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	2	1	„

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Egyházi ének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Veres Árpád r. kath. ism.	3	3	3	—	3	3	1	3	3	3	1	—	—	1	f. o. l.
Weisz Vilmos izr.	3	3	3	3	—	—	3	2	3	4	3	—	–	1	j. v. u.
Zimmermann Béla izr.	2	1	3	3	—	—	3	1	2	3	3	—	—	2	f. o. l.
Zimmermann Géza izr.	2	3	3	3	—	—	3	1	2	3	3	—	—	2	„
Magántanuló:															
35 Vári Vilma	2	2	3	—	3	3	2	3	—	2	3	—	—	—	„
Gramantik Margit ref. (vizsg. 1908. VIII.)	1	1	2	1	—	–	2	1	1	1	—	—	—	—	„
Kimaradtak:															
Gerendi Béla izr.															
Létay Zoltán															

Hatodik osztály.

Osztályfő : *Barabás Ábel dr.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Adorjáni Ferenc ism.	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	fm	—	2	f. o. l.
	Barabás Sándor	1	2	2	1	-	—	2	1	1	2	1	2	2	„ „
	Bálint Albert	1	1	2	2	—	—	2	1	2	2	1	2	2	„ „
	Brunner Sándor izr.	1	3	3	—	2	1	2	2	2	3	3	—	2	„ „
5	Fisch Farkas izr.	3	3	3	3	—	—	3	3	2	3	3	—	2	„ „
	Grünbaum József izr.	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	2	-	2	„ „
	Gvidó Béla	2	3	3	3	-	-	3	2	3	3	2	—	2	„ „
	Hary Gyula r. kath.	2	3	3	-	2	2	3	3	3	3	2	2	2	„ „
	Hermann Gyula izr.	2	3	3	—	2	4	3	2	3	3	3	—	2	j. v. u.
10	Hirsch Elemér izr.	2	3	3	3	—	—	3	1	3	3	3	—	2	f. o. l.
	Hrabéczi Jenő ág. ev.	1	3	4	—	2	2	2	2	3	3	2	—	2	j. v. u.
	Kovács Kálmán	1	2	3	2	—	—	2	1	3	3	1	—	2	f. o. l.
	Krausz Manó izr.	1	3	2	2	—	—	1	3	3	3	1	—	2	„ „
	Márk Endre r. kath.	1	3	3	-	2	3	1	2	3	3	1	—	2	„ „
15	Mózes Mihály	2	3	3	4	—	—	3	2	3	4	2	—	2	o. i. u.
	Nagy Ákos ref.	2	3	3	—	3	2	3	3	2	3	1	—	2	f. o. l.
	Noszin Mór izr.	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	2	2	„ „
	Oláh Ernő	1	1	3	2	—	—	3	1	3	2	1	—	2	„ „
	Pataki Oszkár ref.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	3	1	2	2	„ „
20	Perédi Sándor	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	—	2	„ „
	Péter Pál	2	3	4	—	2	2	3	3	3	3	1	—	2	„ „
	Rákóczy Imre ág. ev.	1	1	1	2	—	—	2	1	2	2	fm	—	2	„ „
	Rotaridesz Mihály ág. ev.	1	4	4	4	-	—	2	3	3	4	fm	—	2	o. i. u.
	Szabó Jenő	1	3	3	2	—	—	3	1	1	2	fm	—	2	f. o. l.
25	Szentmártoni József	1	2	2	2	—	—	2	1	1	1	1	—	2	„ „
	Székely Lajos	1	1	1	2	—	—	2	1	1	1	1	—	2	„ „
	Ürmösi Lajos	2	3	3	3	—	—	2	1	2	3	fm	—	2	„ „
	Vajda Béla	1	1	2	2	—	—	2	1	1	2	3	—	2	„ „
	Veres Márton izr.	1	3	3	2	-	-	3	2	2	3	fm	—	2	„ „
30	Weiszburg Hugó izr.	1	2	2	1	—		2	2	3	2	fm	—	2	„ „

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természetrajz	Mathematika	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
Magántanulók:														
Gramantik Margit ref. Biró Piroska (vizsg. 1908 aug.) ism. izr.	—	3	3	—	3	3	—	—	2	3	—	—	—	f. o. l.
Balogh Gábor *Pótvizsgát tett (1909. III. 16.)*	1	2	2	—	-	2	2	1	1	2	2	-	1	„
Kimaradtak:														
35 Bodnár László r. kath. Rosu Traján gör. kel.														

Hetedik osztály.

Osztályfő : *Kelemen Lajos.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Műének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti ítélete
	Barra Sándor	3	3	4	—	3	4	3	3	4	4	1	2	1	2	o. i. u.
	Bálint Ödön	1	2	2	2	—	—	2	1	2	3	2	1	2	1	f. o. l.
	Balogh Gábor	1	2	3	1	—	—	2	2	2	3	fm.	3	—	1	„
	Boros László	2	1	2	—	1	2	1	1	2	3	1	1	1	1	„
5	Fekete Iván izr.	3	3	3	3	—	—	2	3	3	3	2	3	—	4	„
	Fenichel Mór izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	2	1	—	1	„
	Gelei Kálmán	2	3	3	3	—	—	3	2	2	3	1	2	—	1	„
	Gerő János izr.	1	1	1	—	1	2	2	1	1	2	2	1	—	1	„
	Gidrai Valér g. kel.	1	3	3	—	1	3	3	1	2	3	3	2	—	1	„
10	Goldstein Emil izr.	1	2	2	2	—	—	2	1	3	3	3	3	-	1	„
	Gondos Jenő	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	1	3	—	1	„
	Győry Béla	1	2	2	2	—	—	1	2	1	2	2	1	—	1	„
	Hann Ernő ág. ev.	1	3	4	—	3	2	3	3	3	4	3	3	—	1	o. i. u.
	Hutter Sándor ág. ev.	1	3	3	3	—	—	3	3	4	4	3	3	—	1	„
15	Imre Dénes	1	1	3	2	—	—	2	2	3	3	1	1	2	1	f. o. l.
	Izsák Lajos	1	2	2	2	—	—	1	1	2	3	1	3	1	1	„
	Jakabházy Gábor ism.	3	3	4	3	—	—	3	3	3	4	1	3	1	1	v. e. u.
	Jakabházy István	2	3	4	3	—	—	3	3	3	4	1	3	1	2	o. i. u.
	Kohn Gyula izr.	1	3	3	3	—	—	2	2	3	3	1	3	—	1	f. o. l.
20	Kovács Ákos	1	1	2	2	—	—	1	1	2	2	1	1	1	1	„
	Kovács Dénes	1	2	2	2	—	—	3	1	2	2	1	2	2	1	„
	László Péter	1	2	2	2	—	—	3	1	3	3	3	1	—	1	„
	Lőrinczi István	1	2	2	2	—	—	2	2	2	3	1	2	—	1	„
	Lővi Jenő izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	3	3	1	1	—	1	„
25	Mandics István r. kat.	3	3	3	—	3	3	3	3	4	4	3	3	—	1	o. i. u.
	Nagy Ferenc	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	1	-	1	„
	Nagy Pál	2	3	4	—	3	1	3	4	4	4	1	3	1	2	o. i. u.
	Nagy Tibor ref.	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	1	—	1	f. o. l.
	Nemes József	3	2	4	3	—	—	2	3	3	4	fm.	3	—	1	o. i. u.
30	Pákey Lajos	2	3	3	—	3	3	2	3	3	3	3	1	—	1	f. o. l.

A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mathematika	Testgyakorlás	Egészségtan	Müének	Magaviselet	Tanári testület záróértekezleti
Sárosi József ism.	2	3	3	3	—	—	3	1	3	3	1	1	—	1	f. o.
Simon Miklós izr.	2	2	3	—	1	2	2	2	3	3	2	3	—	1	„
Steiner Richárd izr.	2	2	3	—	1	4	2	2	4	3	3	3	—	2	o. i.
Stieber Antal	1	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	3	—	1	f. o.
35 Széchy Andor	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	2	—	1	„
Szentkirályi Ferenc	nem állott vizsgálatra														
Tóth István	1	1	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	„
Veress Gyula	3	4	4	—	3	3	3	3	4	4	2	3	2	2	o. i. u
Vernes József	1	1	3	2	—	—	3	3	3	2	2	2	—	2	f. o.
40 Weisz Oszkár izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	2	3	3	1	—	1	„
Zádor Béla izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	1	—	1	„
Zsakó Zoltán	1	2	1	2	—	—	1	1	3	3	3	1	—	1	„
Zsigmond József	1	1	2	2	—	—	2	1	3	3	2	2	—	1	„
Magántanulók:															
Pap Vid Ákos ref.															
45 Sebes László ref. (vizsg. 1908. aug.)		3	3	—	4	4	4	3	4	4	—	3	—	—	o. i. u
Sebes László ref. ism.	3	2	3	—	2	3	3	2	2	3	—	1	—	—	f. o.

Nyolcadik osztály.

Osztályfő : *Hidegh Mihály.*

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészetten	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
	Áberle Pál ág. ev.	1	2	3	—	2	2	1	3	3	3	2	3	—	1
	Barabás Andor	2	3	3	—	2	3	3	3	2	3	3	fm	—	1
	Bartalis Béla	2	3	3	2	—	—	3	2	2	3	3	1	1	1
	Bartha Miklós	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	1	1
5	Bedő Zoltán	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	1	1
	Beregi Endre izr.	1	1	2	2	—	—	2	1	2	1	2	3		1
	Bodó Bertalan r. kath.	2	2	3	—	2	2	3	2	2	3	3	fm	—	1
	Borbély Béla	2	3	3	3	—	—	3	3	2	3	3	1	1	1
	Brunner Henrik izr.	1	3	3	—	1	1	1	1	3	3	3	2	—	1
10	Deák Ferenc	3	3	3	3	—	—	3	2	2	3	3	2	—	1
	Dengyel Lajos ág. ev.	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	2	—	1
	Gál Mózes	1	3	3	3	—	—	3	2	2	3	3	1	1	1
	Gálfi Mózes	1	1	3	2	—	—	2	2	2	3	3	2	1	1
	Gálfi Pál	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	1	—	1
15	Gidrai Kornél gör. kel.	2	3	3	—	2	3	3	3	2	3	3	3	—	1
	Hoffmann Sándor izr.	1	3	3	—	3	1	3	1	3	2	3	1	—	1
	Indig Ottó izr.	2	1	3	3	—	—	2	1	3	3	3	1	—	1
	Intze Gábor ref.	2	2	2	—	1	3	2	1	2	2	3	1	—	1
	Kelemen Miklós	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	—	1
20	Keller Ernő izr.	2	2	3	3	—	—	1	2	3	3	2	3	—	1
	Kis Sándor izr.	1	2	3	3	—	—	2	1	2	3	2	1	—	1
	Kővári Ottó	3	3	3	—	3	3	3	2	2	3	3	2	3	1
	Krausz Miksa izr.	1	3	3	2	—	—	2	2	3	3	3	2	—	1
	Ligeti Ernő izr.	1	1	1	1	—	—	2	1	2	3	3	3	—	1
25	Ligeti Mór izr.	2	3	3	—	2	3	2	2	3	3	3	3	—	1
	Máthé Mihály	3	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	1	1
	Módi Mihály	1	1	1	1	—	—	2	1	1	2	1	3	—	1
	Móric Jenő izr.	2	3	3	2	—	—	2	1	3	3	3	3	1	1
	Nemes N. Lajos	1	1	1	—	1	2	2	1	1	2	1	1	1	1
30	Orbók Gyula	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1	1	1
	Pap Gyula	2	2	3	3	—	—	3	2	3	3	3	2	—	1

	A tanuló neve és vallása	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Gör. pótló irod.	Gör. pótló rajz	Német nyelv	Történet	Természettan	Mennyiségtan	Bölcsészettan	Testgyakorlás	Műének	Magaviselet
	Pál Miklós	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	2	—	1
	Pálfi István	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	3	1	1	1
	Pereki János	2	3	3	3	—	—	3	2	2	3	2	1	—	1
35	Pongrác Ádám	2	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	1	1	1
	Simon Ernő izr.	1	2	3		2	2	2	2	2	2	3	2	—	1
	Stern Vilmos izr.	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	2	—	1
	Széchy László	2	2	2	3	—	—	2	1	2	3	3	1	—	1
	Tana Gyula	3	3	3	3	—	—	2	2	3	3	3	1	1	1
	Magántanulók:														
40	Bodor Lajos ág. ev. (vizsg. 1908 aug).	2	2	3	—	3	3	3	2	2	2	3	—	—	—
	Nagy Aranka r. kath.	1	1	3	2	—	—	3	1	3	3	2	—	—	—
	Sikó Miklós (vizsg. 1908 aug.	3	3	3	4	—	—	2	3	3	3	3	—	—	j. v. u.
	Betegség miatt vizsgálatra nem állottak:														
	Orbán Lajos														
	Sófalvi István														

G. A tanulók statisztikája.

Az eddigi statisztikai kimutatásból, amelyet az iskola év végén, julius hó elején kellett felterjeszteni, az augusztus végén, illetőleg szept. hó elején osztályvizsgálatot tett tanulók kimaradtak, valamint azok is, akik ugyanekkor tettek sikeres érettségi vizsgálatot. Az eddigi eljárás mellett a junius hóban sikeres érettségit tett tanulók pályaválasztására vonatkozó adatokat a tanulók *előzetes* bemondása alapján gyűjtöttük. Hogy e hiányokon segítsen, a statisztikai hivatal a középiskolai statisztikai adatgyűjtést újjászervezte. Ez újjászervezés következtében most már be kell venni — ez alkalommal kivételesen azokat is, akik 1908. augusztusában tettek pótló vizsgálatot az 1907/8. isk. évre vonatkozólag, rendszerint pedig azokat, akik az isk. évet követő augusztusban vagy szeptemberben tesznek ilyen vizsgálatot. Minthogy pedig ezeket az isk. év végén megjelenő értesítő nem tartalmazhatja, valamint a IV. osztályt végzett és sikeres érettségit tett tanulók *tényleges* pályaválasztását sem, ezért a statisztikai kimutatásokat jövőben nem júliusban, hanem okt. 1-ig kell felterjeszteni. Egyéb változás is történt az újjászervezés következtében, t. i. minden irányban apró részletekig tudakozódik a statisztikai hivatal. Ez az oka annak, hogy az értesítő *statisztika* rovatát az eddigitől eltérően meg kellett változtatnunk.

1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán.

Nyilvános tanuló felvétetett 325; az iskolai év folyamán önként kimaradt 7; tanács folytán távozott 3; kizáratott —; betegség következtében meghalt 1; baleset következtében meghalt —; öngyilkosság következtében meghalt —; az osztályvizsgálatról elmaradt 4; jun. ill. májusban osztályvizsgálatot tett 307; pótló vizsgálatot tett 3. Összesen osztályvizs-

gálatot tett nyilvános tanuló 310. *Magántanuló* felvétetett fiu 10; leány 6; osztályvizsgálatot tett fiu 9; leány 5.

2. A felvett és a vizsgát tett tanulók száma osztályonként.

			Osztály								Összesen
			I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Felvétetett	nyilvános tanuló		59	43	39	31	36	33	43	41	325
	magán tan.	fiu	2	2	1	1	—	—	3	2	11
		leány	—	—	1	—	2	2	—	1	6
Osztályvizsgálatot tett	nyilvános tanuló		54	42	38	30	34	31	42	39	310
	magán tan.	fiu	1	2	1	1	—	—	2	2	9
		leány	—	—	1	—	2	1	—	1	5

A felvett tanulók közül más iskolából jött: a II. o.-ba 7, a III. o.-ba 6, a IV. o.-ba 2, az V. o.-ba 6, a VI. o.-ba 5, a VII. o.-ba 15, a VIII. o.-ba 2, összesen: 43.

3. A felvett nyilvános tanulók megbetegedései s az igazgatói és tanárkari megrovások száma.

A könnyű nem fertőző megbetegedések száma: 461
A sulyos „ „ „ „ 49
A fertőző (esetleg járványos) megbetegedések száma: 7
Az igazgatói megrovások száma: 8
A tanárkari „ „ 13

4. A tanulók megoszlása dec. hó 31-én kor szerint osztályonkint.

Osztály	A nyilvános és magántanulók együttes létszáma dec. 31-én	A nyilv. és magántanulók együttes létszámából dec. 31-én														
		9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
		évét már betöltötte														
I.	61	2	28	20	9	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II.	44	—	6	24	5	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III.	41	—	—	2	18	13	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—
IV.	31	—	—	—	4	9	16	2	—	—	—	—	—	—	—	—
V.	38	—	—	—	—	5	22	7	2	1	1	—	—	—	—	—
VI.	35	—	—	—	—	1	2	16	9	3	2	2	—	—	—	—
VII.	46	—	—	—	—	—	—	4	17	12	9	3	—	—	—	1
VIII.	44	—	—	—	—	—	—	—	1	16	6	12	5	1	1	2
Összesen	340	2	34	46	36	37	48	31	29	32	18	17	5	1	1	2

5. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása honosság és szülőik (gyámjuk) állandó lakóhelye szerint.

Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közűl magyar honos volt: magyarországi illetőségü ..... 324 „ „ „ horvát-szlavonországi „ ..... — 324 külföldi honos volt: — Az osztályvizsgálatot tett nyilv. és magántanulók száma, akiknek szülője (gyámja) állandóan ugyanazon községben 154, ugyanazon vármegye más községében 16, a magyar anyaország más törvényhatóságában 154, Horvát-Szlavonországban külföldön, mégpedig Ausztriában lakott.

6. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása törvényhatóságonkint szülőik (gyámjuk) magyarországi állandó lakóhelye szerint.

Vármegyék: Alsófehér 13, Arad 1, Békés 3, Beszterce 2, Bihar 7, Brassó 2, Csanád 1, Csik 1, Fogaras 3, Háromszék 11, Hunyad 1, Kis-Küküllő 10, Kolozs 16, Krassó-Szörény 1, Maros-Torda 12, Nagy-Küküllő 4, Nógrád 2, Pest 1, Somogy 1, Szeben 4, Szilágy 10, Szolnok-Doboka 7, Torda-Aranyos 33, Udvarhely 14, Ung 1, Zemplén 2.

Városok: Budapest 3, Kolozsvár 154, Marosvásárhely 1, Nagyvárad 3. Összesen 324.

7) Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása szülőik (gyámjuk) foglalkozása szerint.

6		Nagybirtokos, nagybérlő (1000 holdon felül)
16		Középbirtokos és bérlő (1 0—1000 hold)
37		Kisbirtokos, kisbérlő (100 holdon alul
—		Kisbirtokos-napszámos (kisbérlő-napszámos)
1		Egyéb ős termelő (feles, majoros, kertész, halász)
2		Gazdasági tisztviselő
1		Egyéb gazdasági segédszemély (földmives-napszámos, gazdasági cseléd)
1		Nagyiparos, bányavállalkozó
27		Kisiparos, bánya-kisvállalkozó
7		Ipari vagy bányászati tisztviselő
6		Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás)
11		Nagykereskedő, nagyvállalkozó
35		Kiskereskedő, kisvállalkozó
28		Kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, pósta, stb.) tisztviselő
12		Egyéb keresk. vagy közlek. segédszemély (altiszt, segéd, szolga stb.)
32		Köztisztviselő és közhivatalban alkalmazott díjnok
11		Pap
31		Tanár, tanító
18		Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmazott segéd, irnok stb.)
10		Közhivatalban alkalmazott v. másféle értelmiségi altiszt v. szolga
—		Katonatiszt
1		Katona altiszt
2		Különböző v. közelebbről meg nem nevezett foglk. ágakban dolgozó napszámos
25		Nyugdijas v. jövedelméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)
4		Magánzó, eltartásos
—		Egyéb és ismeretlen foglalkozású
—		Árvaházi, szeretetházi tanulók
324		Összesen

8) Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása vallás, anyanyelv és nyelvismeret szerint.

Az osztályvizsgálatot tett tanulók összes száma	lat. szert. r. kath.	gör. szert. r. kath.	örm. szert. r. kath.	ref.	ág. ev.	gör. kel.	unit.	izr.	baptista	magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	olasz	A magyar anyanyelvű tanulók közül: csak magyarul tudott	más nyelven is tudott	is tudott: németül	tótul	oláhul	ruthénul	horvátul	szerbül	olaszul	egyéb hazai nyelven
324	24	2	—	22	21	5	156	94	—	317	—	—	7	—	—	—	—	244	73	36	—	41	—	—	—	1	—

Az osztályvizsgálatot tett nem magyar anyanyelvű tan. közül: csak anyanyelvén tudott	más nyelven is tudott	tudott: csak németül	csak tótul	csak oláhul	csak ruthénul	csak horvátul	csak szerbül	csak olaszul	csak egyéb hazai nyelv.	Az osztályvizsgálatott tett: német	tót	oláh	ruthén	horváth	szerb	olasz	összes nem magyar
—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	— anyanyelvű tanulók közül magyarul is tudott	—	7	—	—	—	—	7

9) Ismétlők, a görög pótló tárgyak tanulói, magaviselet és mulasztások osztályonkint.

Osztály	Az osztály vizsgálatot tett nyilvános tanulók közül: nyilv. és magántanulók közül: ismétlő volt	a görög pótló tárgyakat tanulta	magaviseletből: 1	2	3	4	egy órát sem mulasztott	csak igazoltan mulasztott	igazolatlanul mulasztott	által: igazoltan mulasztott órák száma	igazolatlanul mulasztott órák száma
I.	6	—	46	8	—	—	10	38	6	951	24
II.	—	—	32	8	2	—	9	28	5	908	5
III.	2	—	30	8	—	—	4	23	10	1339	23
IV.	1	—	23	7	—	—	7	16	8	765	13
V.	1	8	28	6	—	—	7	24	3	1023	6
VI.	1	8	1	39	—	—	3	21	7	705	12
VII.	4	14	35	6	—	1	4	25	13	1780	55
VIII.	—	12	39	—	—	—	2	33	4	1618	6
Összesen	15	42	234 75·48%	73 23·55%	2 0·61%	1 0·33%	46 14·84%	208 67·09%	56 18·06%	9089	144

10) Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonkint.

Osztály	Az osztály vizsgálatot tett: nyilvános és magántanulók közül: minden rendes tantárgyból: jeles	legalább jó	legalább elégséges	elégtelen: egy	két	több	nyilvános tanulók közül: az egészségtant	angolt	franciát	egyházi éneket	műéneket	szabadkézi rajzot	gyorsírást	vívást	zenét	
							mint rendkivüli tantárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta									
I.	4	6	26	6	6	7	—	—	—	21	17	—	—	2	—	—
II.	1	7	27	3	4	2	—	—	—	16	20	5	—	2	—	—
III.	2	4	29	2	—	3	—	—	3	16	16	3	—	4	1	—
IV.	2	5	21	—	3	—	—	—	—	18	12	2	4	5	1	—
V.	3	8	18	1	4	2	—	—	5	16	—	4	—	10	3	—
VI.	—	9	18	3	1	1	—	5	2	—	5	2	1	4	1	—
VII.	1	6	26	—	7	4	42	4	1	—	12	1	15	4	1	—
VIII.	2	5	35	—	—	—	—	5	—	—	14	5	12	4	4	—
Összesen	15	50	200	15	25	19	42	14	11	87	96	22	32	35	11	—
	4.62%	15.43%	61.72%	4.62%	7.72%	5.86%										
				18.20%												

11) **Az osztály vizsgálatot tett tanulók megoszlása a tandíj fizetés szempontjából, a jutalmazott tanulók száma, az elengedett tandíjak összege s a jutalmak értéke.**

Az egész tandíjat megfizette 224 ; részben tandíjmentes volt 64; egészen tandíjmentes volt 36 ; jutalomban részesült 134. Az elengedett tandíj összege 2630 K., a kiosztott jutalmak értéke 897 K.

H) Érettségi vizsgálatok.

A vallás és közoktatásügyi miniszter 148762—1908. sz. a. elrendelte, hogy a latinból vagy a görögből kiegészítő érettségire jelentkező reáliskolai tanulók nevei nyilvántartás végett az anyaintézettel azonnal közlendők, valamint a vizsgálat eredménye is.

I. *A rendkivüli teljes érettségi vizsgálat* irásbeli részét szept. 7—9. napjain tartottuk, a szóbelit 12-én Fekete Gábor főgondnok úr elnöklete mellett Máthé György főgimn. tanár, mint kormányképviselő jelenlétében. Az irásbeli vizsgálatra következő tételek tüzettek ki:

1. *Magyar nyelv és irodalomból*: A magyar ballada.

2. *Latin nyelv és irodalomból*: Sallustius Catilina 26. 27.

3. *Mennyiségtanból.* a) *Algebrából*: Mennyit kell minden év végével 6000 K-ból álló tőkéhez csatolni, hogy az $4^1/_2\%$ kamatláb mellett 8 év alatt megkétszereztessék?

b) *Geometriából*: Mekkora a háromszög és a beirt kör területe közötti különbség, ha a háromszög oldalai 23, 28 és 32 dm. hosszúak?

Az irásbeli dolgozatok eredménye:

	Jeles	Jó	Elégséges	Elégtelen.
Magyar	—	2	3	—
Latin	—	—	2	3
Mennyiségtan	—	—	3	2

Érettségi vizsgálatra jelentkezett 5 tanuló. Az irásbelin minden dolgozatát legalább elégséges eredménnyel elkészítette. Az irásbeli alapján ismétlő vizsgálatra nem utasíttatott senki. Szóbelire bocsáttatott 5 tanuló. Érettnek nyilváníttattak: István Lajos, Kohn Hillel, Sebe Ferenc. Egy év mulva teendő teljes ismétlő vizsgálatra utaltattak: Bodor Lajos, Grátz Ottó.

II. Ugyanakkor tartottuk *a javító érettségi vizsgálatot* is, melyre 7-en jelentkeztek: Brandt József, Kiss Endre magyarból, Balázs Gyula, Berzsenyi György és Endrődi Kornél latinból, Fekete Ferencz és Székely Dániel mennyiségtanból. Mindannyian éretteknek nyilváníttattak.

III. *Decemberben* nem tartottunk érettségi vizsgálatot.

IV. Minthogy az *évvégi rendes érettségi vizsgálatot* csak jun. hó 25—30. napjain fogjuk megtartani, erről értesítést csak a jövő évi értesítőben adhatunk.

VII. Szertárak.

A szertárak átalánya ez évben is 1400 K. volt. Ez összeget így osztottuk fel: a tört.-philologiai és földrajzi kapott 250 kt, a természetrajzi 450 kt, a természettani 450 kt, a rajzi 200 kt, a tornaszertár 50 kt. Ez évben megkezdettük a diapositivumok beszerzését, amihez a természettani 150, a természetrajzi 100, a tört.-philologiai 80 és a rajzszertár 70 K-val járult hozzá. Jelentékenyen gyarapodott a tornaszertár a katonai céllövéshez szükséges szerekkel, melyeket a honvédelmi minisztérium adományozott. Megvetettük a tornakönyvtár alapját is, szintén a honvédelmi minisztérium által adományozott könyvekkel.

1. Történelmi-philologiai szertár.

Gyarapodás. A) *Adományok útján*: Schuszter Emil II. o. t.: egy kőkori balta Bácsból, Magyari Béla II. o. t.: egy bronz csákány és egy bronz dárdahegy Marosújvárról, Barra Sándor, VII. o. t.: egy népvándorláskori sarkantyú Dobokáról (Szolnok-Doboka vm.), Túri Elemér II. o. t.: egy láncos buzogány a XVI. századból. — *Érmeket* adományoztak: Mikó Miklós IV. o. t. (1 bajor ezüst 1779, 1 osztrák ezüst 1840, 1 svéd ezüst 1894. 1 6krajcáros 1849), Elián Márton II. o. t. (1 ezüst II. Rudolf,) Ábrahám Sándor II. o. t. (2 db. I. Ferdinánd), Jakóbi Ernő II. o. t. (1 Zsigmond lengyel ezüst 1534, 1 Albert lengyel ezüst 1543) — *Tájképes lapokat* adtak: Benczédi Pál intern. felügyelő Székelykeresztúron 15 dr), Schuszter Emil II. o. t. (48 db.), Strasszer Elemér II. o. t. (7 db), Intze Gábor VIII. o. t. (1 db), Tutsek Sándor II. o. t. (29 db), Daly Dezső II. o. t. (16 db), Gyöngyösi István II. o. t. (1 db), Nádor Rudolf II. o. t. (35 db), Nagy Elemér V. o. t. (1 db), Havas Elemér V. o. t. (1 db.) Az E. K. Tanács adományából Szamosi Soós szobrásztól

Brassai síremlékének tervezete, az igazgatóság adományából a londoni magyar kiállításon nyert kitűntető okmány (Diplome of d' Honeur).

B) *Vétel útján:* Berzevicy A: A Cinquecento művészete, Vay: Kelet művészete, Alexander: Művészet, Malonyai: A magyar nép művészete II. Olaszország remekei I. II. – A múzeum tagja a Képzőművészeti és Földrajzi Társulatoknak. A szemléltető oktatáshoz vettünk 33 művészeti és 25 földrajzi diapositivumot.

Összefoglalás: I. *Tört.-phil. szertár*: Érem 1949, papiros 133, gipsz 96, kép 189, könyv 63 mű 75 kötet, régiség 153, kegyeleti emlék 10. II. *Földrajzi szertár*: Térkép 32, földgömb 3, kép 7, atlasz 3, tojás 15, könyv 9 mű 11 kötet, képes lap 144. Diapositivum 58.

2. Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár ez évi gyarapodása:

A) *Állattan. Vétel útján*: Pagurus biologiai csoport 38 kor. Torpedo idegrendszer 50 kor. Typy ventrum (gyomortypusok) 36 kor. Gallus domest. fejlődése 21 stadiumban 120 kor. *Ajándék útján*; Dr. Nyiredy Géza tanár ajándéka: Vak varju. Bőjti récze 20 kor. Dr. Széchy Ákos polg. isk. igazgató 2 drb pergő récze. Szaktanár- és több tanuló ezen kívül több ívelt lábu állatot gyűjtött az elromlottak és kiselejtezettek pótlására.

B) *Növénytan*. Agaricus cap. fejlődése (spir. készítmény) 35. K. Gulyás Antal és dr. Nyiredy Géza tanárok ajándékoztak egy táblán növényeket.

C) *Ásványtan*. Dr. Nyiredy Géza jód és zinksulfát jegeczeket ajándékozott.

Összesen 32 drb 299 K. értékben.

Összefoglalás. Állattan: Falitáblákban 150. drb., gyarapodás nincs. Állatokban mult évi 824 drb, gyarapodás 7, összesen 831 drb.

Növénytan. Faliképekben mult évi 50, gyarapodás nincs. Szárított növényekben mult évi 982, gyaropodás 20, összesen 1002 drb.

Ásványtan: Falitáblákban és mintákban: Múlt évi 60 drb, szaporodás nincs. Ásványokban, múlt évi 1814 drb, gyarapodás 5 drb, összesen 1819 drb.

Vegytan. Vegyszerekben Múlt évi 134, gyarapodás nincs. Eszközökben: Múlt évi 816, gyarapodás nincs.

3. Természettani szertár.

Gyarapodás: 1. *Fali képekben*: 0; 2. *eszközökben*: Kolbe-féle egyetemes állvány hozzávaló mellékkészülékekkel elektrodinamikus kisérletekhez, a tangens galvanometer és multiplikátor szerkezetének magyarázásához 198 K., ingaelektrometer 23 K 76 f., egy diapozitív (világ-óra) 24 K., 78 diapozitíum a csillagászat köréből 131 K 4 f.; 3. *könyvekben*: Lueger, Lexikon der gesamten Technik VII. kötete 36 K., Abraham-Szíjártó, Elemi fizikai kisérletek gyűjteménye, 2 kötet 14 K 40 f. *Összesen 427 K 20 f.*

Összefoglalás: 13 drb. fali kép, 734 drb eszköz, 9 kötet könyv.

4. Rajzszertár.

A rajzszertár gyarapodása az 1908—1909-ik tanévben: *Vétel útján*: Természetes mintákban 19 drb. cserép-edény és 1 kutyaház 50 K 30 f. Száz év a magyar művészet történetéből. Szana T. 20 K. A magyar nép művészete, Malonyai D. II-ik kötet 21 K 60. f. A művészet kis tükre Reinach S. 5 K. Művészettörténeti olvasmányok. Éber L. 6 K. Kiskönyv a művészetről. Lyka K. 3 K. A művészeti nevelésről. Alexander B. 4 K. Diapositiv lemezek a művészettörténet tanításához 70 K. *Összesen 26 drb 189 K. értékben.*

Összefoglalás: Szabadkézi rajzhoz való mintákban 1301 drb., természetes mintákban 246 drb., mértani rajzhoz való modellekben 45 drb., eszközökben 11 drb.

5. Tornaszertár.

E szertárba vettünk: 1 drb trombitát (10 K 60 fill.) *Ajándék*: 1 pár 5 kgr. súlyzó (Bodó Bertalan VIII. o. t.) *A honvédelmi minisztériumadománya*: 2 drb 95 c m. puska; 6 drb 90 c m puska

szuronyhüvellyel ; 1 drb szerelőfogó ; 1 drb gyutacskilökő ; 20 drb töltőhüvelytár ; 100 drb. oktató töltény dobozban ; 1 drb 6 m. tancéltábla ; 5 drb fedetlenül fekvő alak ; 3 fedetlen fekvő alak ; 5 szembefutó alak ; 3 térdelő alak ; 5 támadó lovas alak ; 2 ügető alak ; 2 oldalt futó alak ; 1 drb homokszekrény ; 1 drb faszekrény állvánnyal ; 1 drb iránygép ; 1 drb 6 m. törlő bot ; 8000 drb 2 m. gyutacs ; 8000 drb 2 m. ólom lövedék.

Könyvek ; A honvédelmi minisztérium adományából : Lőutasítás a m. kir. honvédgyalogság számára. Bpest 1908. Utasítás az 1890. és az 1888 90. évi mintájú ismétlő puska berendezésére és használatára nézve, 3 táblával. Bpest. 1899 ; Szolgálati szabályzat a m. kir. honvédség számára, I. r. Bpest 1908. Tornautasítás a m. kir. honvédgyalogság számára Bpest 1903. Utasítás a 90 c m. mintájú ismétlő puska berendezésére és használatára nézve, Bpest 1901. Gyakorlati Szabályzat a m. kir. honvédgyalogság számára ; Utasítás a 2. mintáju gyutacslövés-berendezés kezelésére és használatára az ifjúsági lövő egyletek számára ; Tervezet a kolozsv. unitár. kollégium tanuló ifjúságának katonás nevelés és céllövésben való kiképzéséhez az 1908 9. isk évre a honvédelmi miniszter úr Őnagyméltósága által kiadott utasítás alapján.

VIII. Kirándulás.

(*Budapest—Fiume—Pola*).

Az igazgatóság május havában tanulmányi kirándulást rendezett, melynek főcélja az volt, hogy az ifjúság megismerje az ország fővárosát és a magyar kikötővárost, a magyar alföldet és a magyar tengert, s végül pedig hosszabb tengeri uttal összekötve Magyarország és Ausztria egyetlen hadi kikötőjét. A kirándulásra 56 tanuló jelentkezett, kiknek vezetésére az igazgatóság 4 tanárt küldött ki: dr. *Nyiredy* Gézát, kire a kirándulás vezetését bizta, *Pálfi* Mártont, dr. *Kiss* Ernőt és dr. *Barabás* Ábelt. Hozzájuk csatlakoztak még *Márkos* Albert és *Kovács* Kálmán tanárok (utóbbi csak Budapestig) és *Hadházy* Sándor egyházi pénztáros is.

A kiránduló csapat május 24-ikén, a délutáni személyvonattal indult utjára s másnap reggel érkezett Budapestre. A tanulók nagy része erdélyi származásu lévén, már ez az út lekötötte érdeklődésüket. Alig hajnalodott, talpon volt az ifjúság, hogy az alföld látványaiban gyönyörködjék s hogy el ne aludja azt az időt, mikor a vonat a Tiszán halad át és egy pillantást vethessen arra a csatatérre, hol Damjanich vezette diadalra honvédeinket. Hét órakor érkezett meg a vonat a keleti pályaudvarra, melynek sürgés-forgásából kijutva Baross Gábor szobrát nézte meg a csapat legelőbb is. Azután külön villamos kocsin ment lakására, a sziget-utcai polgári iskolába, hol a főváros ingyen szállásolta el. A délelőtt folyamán első útjuk az unit. templomba vezetett, hol Józan Miklós esperes úr pompás orgonajátékával és énekével gyönyörködtette az ifjakat. Innen az országházba mentek, melyet a háznagyi hivatal előzetes engedelmével jártak végig. Terraszáról gyönyörködtek

a hatalmas Dunában és a budai rész festői panorámájában. Innen a Szabadságtéren át a Bazilikába mentek, hogy művészeti szépségében gyönyörködjenek. Az Erzsébettéren és Gizella téren át lesétáltak az Eskütérig és innen a dunai korzón ujra az Akadémiáig, mindenütt gyönyörködve és lelkesedve a nagyjainkat megörökítő szobrokban. Ebéd után propelleren hajóztak Budára és siklón fölmentek a várba, hol a királyi palotát, a termeket, az Erzsébet királyné muzeumot, Zsigmond-Kápolnát és a várkertet nézték meg, onnan a pesti oldal nagyszerű panorámájában gyönyörködtek. Folytonos magyarázatok kíséretében járta be a csapat a vár történelmi nevezetességű útcáit és tereit, a bástyáról egy tekintetet vetett a vérmezőre, majd befordult ismét a várba és a honvédszoborhoz ment, hol elénekelte a *Himnuszt.* Innen a Mátyás templomba mentünk, melynek stilusát tanulmányoztuk, benn pedig megnéztük III. Béla és neje sírját és egyéb nevezetességeit. A Zápolya kápolna finom csúcsíveiben külön is gyönyörködtünk, majd Sz. István szobrát és a Halász-bástyát néztük meg, ahol pihenőt is tartottunk be nem telve az innen kinálkozó gyönyörű pesti látóképpel. Innen néztük kolozsvári jóismerősünket, a Sz. György szobrát is, meg Hunyady János szobrát. Szinte rosszul esett megválnunk e helytől; de az idő sürgetett és az Albrecht uton, meg a lánchídon át siettünk a Nemzeti Szinházba. Utunkba ejtettük a Kossuth Lajos-utcát is megnézve az elején Verbőcy szobrát és a pesti árvíz emléktábláját. A Rákóczy-útra érve a Nemzeti Szinház régi épületének is szenteltünk egy pillanatot, míg a népszínház előtt Tinódi szobrát néztük meg.

A második napon kora reggel indultunk a Nemzeti Muzeumba. Itt legelőbb Arany szobrában és az épület klasszikus stilusában gyönyörködtünk, majd megnéztük a nyitva levő ásványtárat, az igazgatóság szivességéből pedig a régiségtárat is. Innen mentünk a Városligetbe. Itt először is a *Mezőgazdasági Muzeumot* tekinttettük meg, mely érdekesnél érdekesebb látnivalóival nagyon lekötötte az ifjúság figyelmét. Magának az épületnek és a környező szobroknak (Washington, Anonymus, gr. Károlyi), meg a jaáki templom másának megtekintése után a Képzőművészeti Muzeumba léptünk, melynek összes tárait volt alkal-

munk megnézni az igazgatóság engedelméből. Sajnos azonban, hogy az időből már csak igen futólagos szemlélésre tellett. Wampeticsnél kitünően megebédelve megnéztük a tavaszi tárlatot, hol *Benczur* nagyszabású képe kötötte le leginkább figyelmünket. Hogy az ifjúságnak alkalma legyen mindent megnézni, a városligetből földalatti vasuton mentünk az Oktogon térig, de előbb Zala milleniumi emlékművében és az Andrássy-út végének szépségében is gyönyörködtünk. Majd betértünk a Gyár útcába, hol a zeneakadémia nagyszerű palotáját néztük meg. Innen mentünk az Opera elé és végig az Andrássy-uton gyalog a Dunapartig. Az Akadémiánál hajóra ültünk a Margit-sziget-felső állomásáig. A sziget minden természeti és történeti érdekességeinek megtekintése céljából végig sétáltunk rajta, miközben a rózsaligetben levő tejcsarnokban meg is uzsonáltunk. Az alsó rész mozgalmas képében kigyönyörködve magunkat, innen nem messze levő szállásunkra mentünk és készültünk a továbbutazásra.

26-án este 9 órakor indult a gyorsvonat, mely Fiume felé vitt bennünket. Zágráb táján már virradt s az ifjúság folytonosan növekvő érdeklődéssel nézte a robogó vonatról a Kulpa gyönyörű völgyét, majd az erdőségeket s végül a Karszt kopár szikláit, szédítő szakadékait. Szinte izgatottan leste a tenger feltüntét és szinte egyszerre tört ki mindegyikből a kiáltás mikor Licsnél megpillantották: A tenger, a tenger!

Fájdalom zuhogott az eső, mikor megérkeztünk Fiumébe. De ez csak programmunkon rontott, kedvünkön nem. Alig helyezkedtünk el a Hotel de la Ville kényelmes szobáiban, friss erővel indultunk neki a városnak. Legelébb a kicsiny, de nagyon érdekes tengeri aquáriumot néztük meg. Innen a vásárcsarnokba mentünk, majd a molókra. Még a Tersatto érdekes Frangepán-várát vettük a programba, de az eső ennek megnézésében megakadályozott. Abbáziába azonban áthajóztunk ebéd után a magyar horvát tengerhajózási társaság egy termes hajóján, s ha vert is az eső, a hőmérséklet olyan kedvező volt, hogy a tanulók nagy része megfürdött a tengerben. Ezután felüdülve és töméntelen képeslapot vásárolva jártuk be a fürdőhely gyönyörű parkját és partmenti sétáló helyét.

6 órakor tértünk vissza Fiuméba s mivelt az eső egy kissé szünetelt, bejártuk az érdekes régi várost, fölmentünk a kormányzósági palotához, majd a *Fiumara*-hoz kerültünk figyelve a rajta folyó mozgalmas életet és a számtalan vitorlást. Szállónkba sétálva jól eső pihenőre tértünk.

27-ikén reggel az egész csapat az Adamich-molohoz vonult s a 674 lóerős *Tátra* nevü hajón foglalt helyet, mely Pólába indult. Az út öt óráig tartott s az előző nap esőjéért teljesen kárpótolt a derült idő. Ennek köszönhető, hogy csak egy tanuló kapta meg a tengeri betegséget, bár hősies elszánással nézett eléje több is. A tengeri út nagy gyönyörűséget szerzett az ifjúságnak. Az istriai part változó panorámája, Cherso sziget kopár sziklái, a Monte Ossero messzi kimagasló kupja a távoli Lussin szigetén megannyi tárgya volt az érdeklődésnek. A hajót bukfencező delfinek követték s állandó szórakozást nyújtottak az ifjúságnak. A Promontore-hegyfoknál láttuk a zátonyra jutott *Lusitania* gőzöst, mely ötven napja vesztegel ott és már süllyedőben van. Végül, a Quarneróból kiérve gyönyörködhettünk a nyilt tenger végtelenbe vesző hullámaiban. Délután egy órakor ért be a hajó a pólai öbölbe. A rendelkezésre álló rövid idő alatt megnéztük az arzenált, a tengerészeti muzeumot és egy hadihajót. Láttuk a hires Amfiteatrumot s elmentünk Augusztus és Roma temploma előtt. A négy órakor induló hajóval tértünk vissza Fiuméba, s útközben este láthattuk hadi flottánknak egy raját, (4 csatahajót és egy torpedóűzőt), amint az abbáziai és fiumei partokat fényszóróikkal megvilágították. Valóságos reflektor-gyakorlat volt az, amidőn a legérdekesebb feladatokat oldották meg, akaratunkon kivül nekünk nyújtva nagy gyönyörűséget.

28-án az esti gyorsvonattal indultunk vissza Fiuméból. Míg menet a Karszton vonultunk át nappali időben, most a Dunántúl lankás vidékein hozott át útunk. Csakhogy az eső kisért egyre, sőt velünk jött Budapestre is, hová délben érkeztünk meg. A délután folyamán a csapat nagy része eloszlott, ki bevásárolni, ki ismerőseit fölkeresni. De előbb bejártuk a kerepesi temetőt kegyelettel keresve föl nagyjaink sírjait. Félhat tájban együtt voltunk ismét a keleti pályaudvaron s a nemso-

kára induló személyvonat két fentartott kocsiján foglaltunk helyet. Még egy éjszakai utazás után pünkösd reggelén haza értünk valamennyien egészségesen, jókedvűen és szinte alig fáradtan. A kolozsvári állomáson, dr. Gál Kelemen igazgató nehány tanárral s egy pár érdeklődő szülővel és tanulóval várt reánk.

A kirándulás részvételi díja személyenkint 50 korona volt. Az igazgatóság 13 szegény tanuló részére 404 koronát osztott ki segélyképen, 4 szegény tanuló teljesen ingyen utazott.

IX. Ifjúsági egyesületek és alapok.

1. **A Kriza-Önképzőkör 1908/9 évi működése.** A „Kriza-Önképzőkört a jelen iskolai évben Pálfi Márton tanár vezette.

Alakuló gyűlését a kör 1908. évi szeptember hó 11-én tartotta meg. Elnökké választották Nemes N. Lajos VIII., titkárrá, a „Remény“ (ifj. lap) szerkesztőjévé Kelemen Miklós VIII., jegyzővé Boros László VII., pénztárnokká Győri Béla VII., kiadókká Pataki Oszkár, Rákóczy Imre, Szentmártoni József, Székely Lajos VI. o. tanulókat.

Az alakuló gyűlésen kivül tartottak 19 rendes és 2 díszgyűlést. Az Önképzőkör tagja volt minden VI-VIII. oszt. tanuló.

Irodalmi szakra iratkoztak 18-an, szavalatira 55-ön, mind a kettőre 32-en.

A rendes gyűléseken szavalatokat, monológokat, felolvasásokat tartottak, alkalomadtán fuvolaszólam, zongora- és hegedűjátékok tették a gyűlést változatosabbá. Az egyes darabokat a kör tagjai birálták meg s elmondván véleményüket a megbirált előadásra a szokásos fokozatokat megállapították. A minősítési fokozatok közt legjobb volt a jegyzőkönyvi dicséret, azután a dicséret s végül az elfogadás.

Jegyzőkönyvi dicséretet kaptak: Indig Otto VIII. o. t. (1) felolvasásért, Kelemen Miklós VIII. o. t. (1) felolvasásért, Ligeti Ernő VIII. o. t. (1) felolvasásért, Simon Ernő VIII. o. t. (3) szavalásért, Stern Vilmos VIII. o. t. (1) felolvasásért, Boros László VII. o. t. (5) monologért és szavalásért, Jakabházy István VII. o. t. (1) szavalásért, Fekete Iván (2) monologért. Dicséretben részesültek 29-en.

Tartottak egy vitatkozást is: „Helyes-e a „Holnap“ költői társaság iránya vagy nem?

Volt egy komoly és egy vígirányú díjas versenyszavalat s ezeken kívül egy díjazás nélküli ugynevezett „nemes“ versenyszavalatot is tartottak. A komoly irányú versenyszavalat győztese Boros László VII. o. t., aki Váradi Antalnak „Júdás“ című költeményét szavalta. A vígirányú versenyszavalat győztese Gálffy Pál VIII. o. t., aki Sz. Szabó Lászlónak „Az együgyü paraszt“ című költeményét szavalta. A versenyzők költeményt szabadon választhattak.

A nemes verseny győztese Boros László VII. o. t. Váradi Antal „Stella maris“ című költeményével, miért is elsőfokú jegyzőkönyvi dicséretet kapott.

Diszgyüléseket okt. 6-án és márc 15-én tartottak az intézet dísztermében.

Az október 6-iki gyászünnepen a „Hymnusz“-t énekelte az ifj. daloskör, imádkozott Szatmári Miklós IV. papn., „Lengyel dal“-t előadta az „Apolló“-kör, Ábrányi „Október 6-án“ című költeményét szavalta Nemes N. Lajos VIII. o. t., emlékbeszédet mondott Gálffy Pál VIII. o. t., Beethoven „Imá“-ját előadta az „Apolló“-kör, Szepesi László „Bitófák beszéde“ című költeményét Kerner Ödön zenésítésével előadták Boros László VII., zongorán Pongrác Ádám VIII. o. tanulók s végül a „Szózat-ot énekelte az ifj. daloskör.

A márc 15-iki hazafias nemzeti ünnepet is megünnepelték.

A „Hymnusz“-t énekelte az ifj. daloskör, imádkozott Rédiger Géza III. papn., a „Nemzeti dal“-t szavalta Bedő Zoltán VIII. o. t., Offenbach „Hoffman meséiből, Barcarolle“ előadta az „Apolló“-kör, emlékbeszédett mondott Nemes N. Lajos önk. elnök, Káldi Gyula „Kuruc dal“-át énekelte az ifj. daloskör, Ábrányi „Márc. 15-ére“ c. költeményét szavalta Simon Ernő VIII. o. t., „Rákóczy emlék“-et Linka-tól előadta az „Apolló-kör, Karthagói harangok“ Kozma Andortól, zenéjét Ivánka-tól c. melodrámát előadták: Boros László VII., zongorán Pongrác Ádám VIII. o. tanulók s végül a „Szózat“-ot énekelte az ifj. daloskör.

Az önképzőkör lapja, a *„Remény“*, ebben az évben is hetenként egyszer jelent meg. A megjelent lapok száma 20.

Évközben Kelemen Miklós VIII. o. t. lemondott a szerkesztőségről s a kör Dengyel Lajos VIII. o. tanulót választotta meg helyette szerkesztőnek. A „Remény“ első 6 száma Kelemen Miklós, a többi 14 Dengyel Lajos szerkesztésébeu jelent meg. Két díszszámot is szerkesztettek okt. 6-án és márc. 15-én. Prózát irtak: Ligeti Ernő (6), Orbán Lajos (5), Nemes N. Lajos (4), Gálffy Mózes (4), Kelemen Miklós (2), Bartha Miklós (2), Dengyel Lajos (2), Nagy Ferenc (2), Beregi Endre (1), Ligeti Mór (1), Módi Mihály (1), Stern Vilmos (1), Boros László (1), Zádor Béla (1), Összesen 33 cikk. Ebből értekezés 11, szépprózai 22. A vezércikkrovatot Kelemen Miklós (6), Dengyel Lajos (14) szerkesztők vezették.

Verset irtak: Nemes N. Lajos (29), Indig Ottó (4), Vernes József (3), Gálffy Pál (2), Ligeti Ernő (2), Kelemen Miklós (1), Boros László (1), Fekete Iván (1), Fisch Farkas (1), Oláh Ernő (1). Összesen 45. Verset fordítottak: latinból Dengyel Lajos, németből Indig Ottó és Ligeti Ernő. A „Remény“ mindenik számát számos illusztráció diszíti, amelyeket Brunner Henrik, Hoffmann Sándor, Orbán Lajos VIII., Hann Ernő, Nagy Pál, Tóth István, Vernes József VII. o. t. készítettek.

A versenyszavalatokon kívül az önképzőkör az irodalmi munkásság fejlesztésére 10 K-ás pályadíjakat tűzött ki a következő tételekre.

1. Egy nyári kirándulás leirása. Beérkezett 5 pályamunka. Az „Ad naturam“ és Szeresd hazádat“ jeligés művek szerzői, Stern Vilmos és Dengyel Lajos VIII. o. tanulók a jutalomra külön-külön is érdemesek, a többi dicséretben részesült.

2. Népmese-gyűjtés. Pályamunka nem érkezett.

3. Horatius Carm. II. 10. („Rectius vives....) versben való lefordítása. Beérkezett 5 pályamunka. A díjat „Aurea mediocritas“ jeligés mű szerzője, Rákóczy Imre VI. o. t. kapta, a 3. és 4. pályamunka dicséretben részesült.

4. Festendő egy tájkép természet után aquarellben. Beérkezett egy pályamunka, amelynek szerzője Tóth István VII. o. t. a díjra érdemes volt.

5. Szénvázlat az intézet egy növendékéről természetes nagyságban. Beérkezett 4 pályamunka. „Testvért a testvér“ jeligés rajz készítője Brunner Henrik VIII. o. t. kapta a jutalmat.

6. Tapasztalható-e modorosság önképzőköri szavalatunkban s ha igen, mi az orvosszere ? Két pályamunka érkezett. A pályázók közt a jutalmat megosztották. Felét nyerte Ligeti Ernő VIII. o. t, a másik felét Nemes N. Lajos VIII. o. t.

7. Magyarra fordítandók prózában Euripides Hekábéjának 575—639 sorai. Beérkezett 4 pályamunka. A díjat Dengyel Lajos VIII. o. t. nyerte el „A szép nevelés.....“ jeligés művével.

8. Epikus hagyományok Aranyig. Pályamunka nem érkezett.

9. Szülőföldem története. Beérkezett egy pályamunka, melynek szerzője Bartha Miklós VIII. o t. érdemes volt a jutalomra.

10. A localisatio története. Beérkezett két pályamunka. A díjat Stern Vilmos VIII. o. t. kapta, a másik munka szerzője dicséretet érdemelt.

A pályamunkákat a szaktanárok bírálták meg.

A pályaművek és versenyszavalatok jutalmazására kiadott az önképzőkör *összesen 100 K-át.*

A kör vagyona 1908. jun. 16-án volt	1031·63	kor.
Bevétel a jelen isk. évben	240·63	„
Összesen:	1272·26	„
Kiadás volt	124·90	„
A kör jelenlegi (1909. jun. 7.) vagyona	1147·36	„

azaz egyezeregyszáznegyvenhét korona 36 fillér.

A Kriza-Önképzőkör pályatételei az 1909—10 évre.

1. Mikszáth Kálmán humora.
2. Egy nyári kirándulás leirása.
3. A légtükrőzés.
4. A Jézusi eszmék hatása iróinkra.
5. Magyar játékok leirása és jelentősége.

6. Festendő egy tájkép természet után aquarellben.

7. Szénvázlat az intézet egy növendékéről természetes nagyságban.

8. Népmesegyűjtés (Nyilt pályázat. A följegyzésnek a lehető leghűbbnek kell lennie).

9. Harmonikus pont- és sugársorokról.

10. Lefordítandó eredeti versmértékben Schesaeus Keresztély latin dicsőítő verse Dávid Ferenczhez. (A vers megtalálható Jakab E. Dávid F. Emléke című műben).

11. Lefordítandó magyarra Xenophon Apomn. (Emlékiratok Sokratesről) II. 3.

12. Az agyidegrendszer szerkezete és működése.

2. Felsőosztályúak olvasó egyesülete. Az olvasó egyesület ügyeit *Kovács Kálmán* tanár vezette. Tagjai voltak a VI-VIII. osztályú tanulók, kik könyvtárossá Bartha Miklós VIII., alkönyvtárossá Tóth István VII., az olvasóterem felügyelőivé pedig Nemes N. Lajos VIII. és Tana Gyula VIII. o. tanulókat választották. Az olvasóterem az internátus házirendjéhez alkalmazkodva mindenkor nyitva volt, mikor a tanulóknak szabad foglalkozásuk volt. Itt olvasták a lapokat. A könyvtárból kéthetenként kaptak könyvet. A könyvtár számára a következő könyveket szereztük meg: Magyar Regényirók VIII. sorozat. (3 mű 5 kt. 25 k.) Akadémiai kiadványok (4 mű 15 k.). Ajándékul kaptuk: Perczelné Kozma Flóra, Felolvasások és közlemények, (szerző ajándéka.) Egészség naptára 1909-re. (Dr. Tompa János ajándéka.) Együtt: *9 mű 11 kötetben, 40 k. értékben.*

Az olvasóterem részére a következő folyóiratok és hirlapok jártak: Keresztény Magvető, Unitárius Közlöny, Matematikai Lapok, Természettud. Közlöny, Akadémiai Értesítő, Erdélyi Lapok, Vasárnapi Ujság, Uj Idők, Budapesti Hirlap, Ellenzék, Kakas Márton, *összesen 11.* A könyvtárhoz tartozik az Incze Mihály-könyvtár. Az alapítvány kamatait a kézi könyvtár részére az előző évben megszerzett tudományos könyvek árának törlesztésére fordította. A könyvtár állománya a múlt év végén volt *1157 mű 1570 kötetben, jelenleg 1166 mű, 1581 kötetben.*

A könyvtár számára megszereztük ez év folyamán 10—10 példányban a következő kötelező olvasmányokat. A VIII. osztály részére: Arany J., Buda halála (90 fill.), Arany J. Nagyidai cigányok (60 fill.), Eötvös J., A falu jegyzője (2 k. á 10 korona), Gyulai P., Vörösmarty életrajza (2·40 kor), Kemény Zs., Rajongók (6 kor.), Kemény Zs., Zord idők (6 kor.), Madách I., Ember tragédiája (3 kor.), Széchenyi műveiből szemelvények (2 kor.), Tóth E., A falu rossza (30 fill.), Vörösmarty, Zalán futása, (1·20 kor.)

A VII. osztály részére: Arany, Toldi-trilogia (8 kor.), Balassa B. élete és költészete (30 fill.), Csokonai, Dorottya (30 fill), Gyöngyösi, Márssal társ. Murányi Vénusz (50 fill.), Katona, Bánk-bán (1·60 kor.), Kazinczy, Pályám emlékezete (30 fill.), Mikes, Válogatott levelei (30 fill.), Szemelvények a kódexek irodalmából (2 k. 30 fill.), Szemelvények a kurucvilág költészetéből (30 fill.), Zrinyi, Prózai munkái (50 fill.)

A VI. osztály részére: Arany, Balladái (1·50 kor.), Berzsenyi, Válogatott versei (30 fill.), Csokonai, Lilla (40 fill.), Kisfaludy K., Kérők (30 fill.), Petőfi, Válogatott lirai költeményei (1 k), Shakespeare, Coriolanus (1·20 k), Shakespeare, Julius Caesar (1·20 k), Sophokles, Elektra (1·20 kor), Vörösmarty, Cserhalom (60 fill.), Vörösmarty, Csongor és Tünde (1·20 kor.), Zrinyi, Szigeti Veszedelem (1·20 kor.), Petőfi, Válogatott elbeszélő költeményei (1 kor.).

Az V. osztály részére: Arany, Toldi estélye (60 fill.), Arany, Első lopás (20 fill.), Jókai, Az új földesúr (60 fill.), Kézay, Magyar krónikája (30 fill.), Kölcsey Parainesis s egyéb szónoklatai (80 fill.), Kölcsey, Válogatott beszédei (30 fill.), Pázmány, Három prédikációja (50 fill.), Széchenyi, Hitelből szemelvények (60 fill.), Tinódi, Válogatott históriás énekei (30 fill.), Zrinyi, A török Áfium (30 fill.) Együtt *42 mű 46 kötetben 420 példányban. Értéke 430 k., bekötési összeg 70 k. 40 f., együtt 500 k. 40 f.*, mely összeget az alsóosztályúak olvasó-egyesületének vagyonából fedeztük.

A kötelező olvasmányokat az egyes osztályokban külön szekrényekben helyeztük el.

Az olvasó-egyesület vagyona a mult isk. év végén (1908. jun. 16-án) 102 k. 37 f. volt, az idén befolyt 269 k. 52 f., kiadtunk 287 k. 46 f.-t, maradvány 1909. junius 7-én 84 k. 43 fillér, mely összeg a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r. t. 7657. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

3. **Alsóosztályúak olvasó egyesülete.** Az egylet ügyeit *Uzoni Imre* tanár vezette, könyvtárosok voltak Gálffy Pál és Kelemen Miklós VIII. o. tanulók. Tagjai az I—V. osztály tanulói. A könyvtárt ez évben használta 234 tanuló (köztük nehány felső osztályos is); kivettek összesen 1889 művet. A könyvtár állománya — a mult években történt nagyobb beszerzésekre tekintettel — ez évben vásárlás utján nem gyarapíttatott. A könyvtárnak ajándékoztak: Áberle Pál VIII. o. t., Petőfi összes költeményeit diszkiadásban és „Kölcsey Ferencz válogatott beszédei-"t (magyar könyvtár.) Bedő Zoltán VIII. o. t. „Bevezető fejtegetések az ifjúsági előadásokhoz 1901—2—1902—3. Borbély Béla: VIII. o. t. Csengeri János dr. „Homerosi világ"-át. Módi Mihály VIII. o. t. Katona József »Bánk-Bánjá«-t (magyar könyvtár). Összesen: 5 mű. *A könyvtár jelenlegi állománya 1404 mű.*

4. **Jóltevők emlékalapja.** Az alap célja és rendeltetése az, hogy jóltevőink arcképeit koronként megfestethessük. Az alap jelenlegi vagyona (1908. dec. 31-én 61 K. 91 fill.

5. **Kriza János-alap.** Az alap az 1862. évi jul. hó 30-án tartott Kriza ünnep alkalmával begyült adakozásokból maradt meg Az évi kamatjövedelem egy 1903—4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Az alap jelenlegi vagyona (1908. dec. 31-én) 893 K. 68 fill.

6. **Remény-alap.** Eredeti rendeltetése az volt, hogy az ifjúság által szerkesztett *Remény* c. lapban megjelent jelesebb dolgozatokból új Zsebkönyv adassék ki. Az évi kamatjövedelem egy 1903 4. évi igazgatósági határozat értelmében pályamunkák jutalmazására fordítandó. Jelenlegi (1908. dec. 31-én) vagyona 1624 K. 20 fillér.

A 4., 5., 6. pont alatti alapokat az egyház pénztárnoka kezeli.

7. **Dalkör-alap.** Célja az, hogy az ifjúsági énekkar szükségleteit fedezze. Jelenlegi vagyona 422 korona 43 fillér, mely összeg

a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-társaság 7140. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

8. **Apolló-kör alapja.** Célja az, hogy az Apolló-kör nevű zeneegyesület szükségleteit fedezze. Az alap jelenlegi vagyona, hozzáadva az 1872-ben végzett osztálytársak adományát is, 1332 K. 21 fill., mely összeg a Kolozsv. tak.-pénztár részv.-társ. 8018 és az Erdélyi Bank és Takarékpénztár 8582. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

9. **Kirándulási-alap.** Célja az, hogy tanulmányi kirándulások alkalmával szegény tanulók költségeit fedezzük. Ez alapból az idén 13 tanulónak 404 K. segélyt adtunk tanulmányi kirándulásra. Az alap jelenlegi vagyona 944 K. 12 f, mely összeg a Kolozsvárm. tak.-pénztár r.-t. 7984. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

10. **Segélyző-alap.** Célja az, hogy szegény tanulóinkat a szükség szerint ruházattal, pénzbeli segítséggel támogathassuk. A lefolyt évben adományaikkal gyarapították Kolozsvári Gazdák Hitelszövetkezete (30 K), 1908. jun. 4. majális jövedelmének $^1/_3$ része (80 K. 17 f.), Kolozzsvármegyei tak. pénztár r.-t. (70 K). Kiadása volt ruhákra és könyvekre 196 K. Jelenlegi vagyona 888 K 82 fill., mely összeg a Kolozsvm. tak.-pénztár r.-t. 7298. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

11. **Kismező-alap.** Az alap célja az, hogy a Kismező-kert fenntartási költségeit fedezze. Kiadás volt a kerítés megcsináltatására és pásztorbérre 239 K. 6 f. Az alap jelenlegi vagyona 99 K. 81 fill., mely összeg a Kolozsvm. tak.-pénztár r.-t. 6604. sz. betéti könyvében van elhelyezve.

IV. FEJEZET.

Kollégiumi könyvtár.

A könyvtár forgalma valamint meghaladja a mult évit: 104 olvasó (tanárok, egyetemi hallgatók, papnövendékek és gimn. tanulók) vett ki 1516 művet. Könyvkiadásra hetenkint két hivatalos óra volt.

A könyvtár gyarapodása.

1. *Vétel útján*:

a) *Könyvek*: Traube: Physikalische Chemie. — Nernst Theoretische Chemie. — Erdmann: Anorganische Chemie. — Bockmann: Chem. techn. Untersuchungen. — Steiner: Psychol. des Menschen. — Ürmösy Lajos: Erdély irányadó lapja. — Dante-Cs. Papp József: A pokol. — Dante-Cs. Papp J.: Purgatorium. — Yolland: Magyar és angol szótár, — Kelemen: Magyar és német szótár I—II. 2 drb. — Br. Eötvös József: Munkái I—XX kt. 20 drb. — Kalmár Elek: Tanári névkönyv. — Szabó Károly: Régi magyar könyvtár II. köt. — Póra: Rokonértelmű szók. — Rosseau: A beszéd keletkezése. — Kármán-Emlékkönyv. — Beöthy-Badich: Irodalom tört. II. kt. — Péchy: Phisikai axiomák. — Salamon F.: Dramaturgiai dolgozatok I—II. kt. 2 drb. — Péterfi Jenő: Összegyűjtött munkái I—III. = 3 drb. — Palágyi: Az ismerettan alapvetése. — Magyar Népköltl. Gyűjt. IX. kt. — Palágyi; Modách élete. — Gábor Ignácz: Az ősi magyar rythmus. — Barabás Ábel: Petőfi. — Budai Krónika (Fraknói kiad.) — Marczali: Magyarország tört. kutfői. — Széchy K: Zrinyi a költő III. IV. — Sallustius: Opera (Teubner) = 2 drb. — Tacitus: Libr Tom.

I—II. (Teubner) = 2 drb. — Cicero: Ad familiares Epíst. (Teubner) 2 drb. — Cicero: De officiis (Teubner) = 2 drb. — Cicero: Cato maior (Teubner) = 2 drb. — Cicero: De re publica (Teubner) = 2 drb. — Cicero: In Verrem libri IV. V. (Teubner) = 2 drb. — Egészség könyvtára VII. kt. — Széchy K.: Kisebb tanulmányai. — Széchy Károly: Benyomások. — Középkori kroníkások V. kt. — Magyar írók aranykönyvtára I—X kt. = 10 drb. Műveltség könyvtára V. kt. — Krohn-Bán A: A finnugor népek istentisztelete. — De Vogne: Az orosz regény I—II. = 2 drb. — Gyulai Pál: Kritikai dolgozatok. Összesen = *45 mű 86 kötetben.*

b) *Folyóiratok*: Akadémiai Értesítő. Akadémiai Értekezések. Akadémiai Emlékbeszédek. Állattani Közlemények. Archeologiai Közlemények. Athenaeum. Budapesti Hirlap. Budapesti Szemle. Család és iskola. Genealogiai Füzetek (Szerk. ajándéka). Egészség (Szerk. ajánd.) Egyetemes Phil. Közlöny. Erdély. Erdélyi Múzeum. Ethnographia. Euphorion. Irodalomtört. Közlemények. Keresztény Magvető (Szerk. ajánd.) Lehrproben u. Lehrgänge. Magyar Chem. Folyóirat. Magyar Philosophiai Társ. Közl. Magyar Könyvszemle. Magy. Nemz. Muz. Nep. Oszt. Ért. Magyar Nyelv. Magyar Nyelvőr. Magyar Paedagogia. Magyar Társadalomtud. Szemle. Math. és Természettud. Értekezések, Naturwissenschaftliche Rundschau. Nemzeti Iskola. Néptanítók Lapja. Növénytani Közlemények. Nyelvtudomány. Nyelvtudományi Közlemények. Orsz. Középisk. Tanáregyes. Közlöny. Prot. Egyh. és Isk. Lap. Protestans Szemle, Századok. Természettnd. Közlöny. Tört. Életrajzok. Tört. Tár. Unitár. Egyház. Unitár. Közlöny (Könyvtárnok ajánd.) Erdélyi Gazda (Szerk. ajánd.) = *45 drb.*

2) ***Ajándékozás útján***:

Inczefi Tamás kereskedő: Székely Mózes: Észtan. Klvár, 1843. — Kőváry László: Erdélg történelme I—II. Pest-Klvár. 1859. 2 drb. — Erdélyi Muzeum Almanach 1857. — Andorlaki Máté: Világkrónika. Pest 1860. 440. — Felméri Lajos: Uti levelek Skóciából. Pest. 1870. — L. K. (egy menekült): Magyar menekvők török földön. Klvár. 1850. — P. Szatkmáry Károly: Piros könyv a magyar nép számára. Bpest. 1882. — Gelura

Bernát. A keresztény jó nevelés útmutatója. Ford: Hunyadi Károly. Pest. 1847. — Sárváry Eöry Aladár: A madárvilág Pest. 1863. — Vázlatok. Kolozsvár (Évsz. nélk.) — Benkő József: Az Erdélyországi nemes székely nemzetnek képe. Klvár. 1806. — Ormódi Bertalan: Magyar Akadémia könyve. Pest 1860. — Dr. Hankó Vilmos: Csíkmegye fürdői és ásványvizei szóban és képekben. Bpest. 1390. — Szvorényi József: Olvasmányok a gymnasiumi és reáltanodai alsóbb osztályok számára. Bpest. 1878.— Szomor Károly: Hadmezei szolgálat. Rozsnyó 1861. — Wagner Ármin: Képek a természetből. Felmutatja: Kovácsi Antal. Klvár. 1863. — Fáy András: A két Báthori. Historiaí szomorujáték. Pest. 1878. - Gróf Beleznay Luiza: Éjvirágok Pest 1864. — Schwarczel Adél: Földrajz az elemi iskolák III. osztálya számára 1897. — Veress Endre: Vitéz Mihály vajda ellenségei. Klvár. 1898. — Göndöcs Benedek: Pusztaszer és az évezredes ünnepély. Bpest. 1883. — Hölthy: Gedichte. Gotha 1828. — Gálffy Ignácz: Azok a nehéz idők. Miskolcz. 1886. 215. — Rudnyánszky Gyula: Petőfi Sándor (évsz. nélk.) — Hafiz Perzsa költő divánjából. Ford: Fábián Gábor. — Dózsa Daniel: Oláh Judit. Klvár. 1362. — Vargyas Endre: Természetrajz. Bpest. 1895. — Dr. Németh Antal; Zzebkönyv. Bpest. 1885. — Szalay László: Tatárjárás Magyarországon. Pest. 1856. — Salamon Ferencz: Magyarország a török hódoltság korában. Pest 1844. — B. Bánffy János: Bár a kertem nagyobb volna! Klvár. 1867. — Kiért ürítsük e pohárt? Felköszöntések gyűjteménye. Pest. 1394.— Cserey Farkas: A magyar székely asszonyok törvénye. Klvár. 1800. — Fényes Elek: Utazások az északi sarkvídéken. Pest. 1856. — Farkas József: A magyarországi protestans egyház történelme. Bpest. 1881. 148. — Utirajzok és benyomások. Bpest 1904. — ifj. Schiefner Gyula: Cornelius Nepos munkái. Pest 1864. — Szvorényi József: Olvasmányok. Pest 1855. — Kőváry László: Székely honról. Klvár. 1842.— Vámbéry Ármin Vándorlásaim és élményeim Persiában.. Pest. 1867. — Kisfaludy Sándor: Minden munkái: Pest. 1848. — Moralische Maxímen. (Hely és évsz. nélkül.) — Nyiri Lajos: Szinházi Emlény. Klvár. 1862. — Gerando Attila: Két hét a Székelyföldön. Bpest. 1881. — Emlény. Pest. 1863. — Hármas kis tükör.

Pozsony 1773. — László Antal: Német nyelvgyakorló és olvasó könyv. Bpest 1894. — Felszeghy Dezső: Ezer év. Klvár. 1806. — Thierry Amade: Attila mondák. Ford. Szabó Károly. Pest 1864. — Klingenberg I. Magyar nyelv és irálytan. Bpest. 1886. — Schiller Friedrik: Versei, kiadta magyarúl Soproni Fidler Ferenc. Klvár. 1845. — Ladányi Gedeon: A középkor történelme. Debreczen. 1877. — Török János: Római régiségtan Maros-Vásárhely. 1840. — Nagy Ferencz: Mentor. Erdélyi népkönyv. Klvár. 1843. — Hármas kistükör. Pest. 1848. — Schwartner Márton: Bevezetés a diplomatikába. Magyar nyelven kiadta Perger János I. rész. 1821. — Schmiedt Ágoston: Fizikai földrajz. Bpest. 1885. — Boldogháza. Bpest. 1886. — Lányi Andor: Természetrajz. Temesvár. 1872. — Zsasskovszky Ferenc és Endre: Kis lantos III. Eger. 1873. — Dr. Matheos Vilmos: Hogyan boldoguljunk? I. f. Bpest. 1874. — K. Nagy Sándor: Állatvédők törvénykönyve. Bpest 1898. — Kőváry László: Erdély földe és ritkaságai. Klvár 1853. — Kőváry László: Történelmi adomák Klvár. 1857. — Campe: Amerika fölfedezése Pest 1850. — Hohenauer Ignác: A keresztes vitézek. Pest 1861. — Horváth Mihály: Kossuth Lajos ulabb leveleire. Pest 1868. — Földrajzi atlasz. (Ribényi féle) Pesti divatlap. 1846. (csonka) Szerkeszti Vahot Imre. Pest. — Pray György. Epistolae procerum regni Hungariae. Pars. II. Posonii 1806. Székely Gergely Hetvenhárom év otthon. Brassó 1893. — Győrffy Gyula Romvirágok. Pest 1854. — Münde Károly: A graenfenbergi vízgyógyintézet. Klvár. 1838. — A víg társak hely és évsz. nélk). — Baligó János: Értekezések. Szeged 1880. — Dr. Lutter Nándor: Mértan. Bpest 1891. — Jakab Elek: Dávid Ferencz emléke. Bpest. 1879. — Aranyos-Rákosi Székely Sándor: Erdély történetei. Klvár. 1845. — Gróf Vass Samu: Kilenc év egy száműzött életéből. Pest. 1862. — Schmied Kristof: Ifjusági iratai V. kötet 1849. — Jósika Miklós: Viszhangok. Pest 1844. — Kuthy Lajos: Novellák. Pest 1842. — Arany János: Koszorú. Pest. 1863. — Vahot Imre: Pesti Divatlap 1844. — Arányi Lajos: Vajda-Hunyad vára. Pozsony 1867. — Grenville Murray: A Jelenkori olaszok. Ford. Csurgó György Bpest. 1880. — Gyergyai Ferenc: A magyar nyelv sajátságairól. Klvár. 1856.

Edvi Illés Aladár: A középkor vasművessége. Bpest. 1896. — Avedik Lukács: Szent földi emlékfűzér. Maros-Vásárhely. 1883. — Ezer egy nap. Persa regék. Klvár. 1883. — Dumesnil Alfred: Művészi benyomások. ford: De Gerando Antonia. Klvár. 1893. — Beöthy László: Rom-emlék (Hely nélk.) 1851. — Orbán Balázs: Utazás keleten. Klvár. 1861. — Réthi Lajos: Növendékek lapja. Klvár. 1865. — Dózsa Dániel: Zandihám. Klvár. 1838. — Szilágyi Ferenc: Magyar gyermekbarát IV. drb. Klvár. 1844. — Balaton Albuma. Pest. 1851. — Köpe János: Mulattató. Brassó. 1838. 214. — Májer István: A regélő István bácsi. Pest. 1857. — Szemere Bertalan: Naplóm (Csonka) I. kt. — Vasárnapi Ujság 1837. 1857 és 1860. (Csonka). — Nemzeti Társalkodó. 1839. II. félév (Csonka). — Akad. Emlékkönyv. Pest. 1859. — Naptárak és szakadozott, hiányos csonka folyóirat — füzetek.

Bodó Bertalan földbirtokos: Planum Tabulae 1764. Kíadta Czövek István Budán 1825. Articuli Diaetales 1836. — Az 1861-iki országgyűlés képviselőházának és főrendiházának Naplója 21. (Hiányos) 2 drb. — Constant: Denkwürdigkeiten über Napoleon. Hiányos II—IV.— Athenaeum nagy képes naptára 1900—1905. 1907—8. — Radó Antal: Euripides Iphigenia Aulisban. Bpest. 1906. — Szinnyei József: Iskolai Magyar Nyelvtan. Bpest 1899. — Strausz: Der alte und der neue Glaube. Bonn. 1875. — Víncze Ambró: Ker. Kath. Vallástan. Eger 1899. — Dr. Csengery János: Homeros Iliasa. Bpest 1903. — Dr. Badics Ferenc: Magyar Irodalmi Olvasókönyv. A gimnázium V. osztálya számára. Bpest, 1905. — Dr. Márki Sándor: Egyetemes történelem I. és III. rész. Bpest, 1903. (Hiányos). — Dr. Gyomlay Gyula: Homeros Odysseiaja Bpest, 1903. — Zettner Ede és Magyar László: Számtan. Bpest. 1903, .. Endrei Ákos: Német Nyelvtan, középiskolák számára. Bpest. 1903. — Némethy Károly: Földrajz. Bpest. 1904. — Deutsch I. és Garai K: Német Nyelvtan és Olvasókönyv. Bpest. 1900.

Dr. Kiss Ernő tanár: Murányi Farkas Sándor: Költemények. Kolozsvár. 1906. — Bevezető fejteg. ifj. előadásokhoz. Kolozsvár. 1907.

Ferencz József unitár. püspök: Századok 29—42. évf. —

Történelmi Tár IV. évf. — Huszadik század 19 füzet. — The Christian Life és The Inquirer 1908. évfolyam. — Középiskolai Értesítő 19 drb.

Ligeti Ernő VIII. o. t.: Haan Lajos: A magyarországi ág. hitv. evang. egyh. egyetemes gyűlései Bpest. 1882. — Lukács Ödön: Nyiregyháza....története I. kt. Nyiregyháza 1886.

Dr. Boros György dékán; Izraelita Magyar Irod. Társulat Évkönyve 1901—1904. 4 drb. — Büchler Sándor: A zsidók története Budapesten. Bp. 1901. — Miles: Modern ideas of the birth of Jesus. Boston 1890. — Hory F.: Költeményei Kolozsvár. 1858. — Keller Helén.... önélet-írása. Bpest. 1905.

Horváth József IV. o. t.: Kartigam kisasszony. (Ciml. nélk. Csonka).

Erdődi Ernő IV. o. t.: Környei János: A magyar nemz. irod. tört. vázlata. Pest. 1865.

Kovács Ákos VII. o. t.: Maklári János: Lelki jó illattétel. Kassa, 1806. 32. r. 330.

Barra Sándor VII. o. t.: Oklevelek a 17. századból. 3 drb.

Pákei Lajos VII. o. t.: Oklevél a 18. századból 1 drb.

Zsakó Zoltán VII. o. t.: Toutlemondiana. Par Philantrope. Berlin 1843.

Kohn Hillel II. jogh.: Barabás Ábel: Esperanto. Kolozsvár 1898. — Kolozsvári cím és lakásjegyzék 1904-re.

Izsák Lajos VII. o. t.: 37 drb. oklevél (osztálylevél stb). a 18. sz. végéről. — Szigethy Gy. Mózes: Eredeti mesék. Kassa. 1824.

Imre Dénes VII. o. t.: Tiboldinak egy verse. Kézirat.

Dr. Tompa János isk. orvos: Egészség-naptár 1909.

Áberle Pál VIII. o. t.: Kovács Sándor: Kis énekeskönyv. Pozsony 1907.

Stiber Antal VII. o. t. Guthrie—Gray: Allgemeine Weltgeschichte 43. Bél: Selecta Latini sermonis exempla: Pars. IV. Budae. 1823. Kajoni János. — Balázs Ágoston: A keresztény katholikusok egyházi énekes könyve. Csiksomlyó. 1805. Hozzákötve: K. Kántorok tzeremonias könyve. Csik-Somlyó 1805. — Dietrich: Das Ganze des Gartenbaues I—II. Th. Leipzig 1908.

(Csonka). Reichle R. D.: Catechismus. (Csonka). Vinklern János: A szent nagyhét. Ford. Haller Ferenc Kolozsvár. 1831.

József Dénes tanító dr. Boros György útján: Winckelman Johannes: Commentarius in sex prophetas minores, Frankfurt 1603. Savrin Jacob: Predigten. Leipzig 1752. — Crellius Johannes Fr. Explicatio capitis decimi quinti prioris epistolae Pauli Typis Pauli Sternacii 1635. — Bod Péter: Judiciaria fori ecclesiastici Cibinii. 1764. — Balduinus Fridericus: In tres postremos prophetas commentarius, Wittenberg, 1610. — Cserei Wolfgangus: Dei immortalis in corpore mortali patientis historia. Claudiopoli. 1762. — J. B. Meidinger: Kurzgefasste, französische Grammatik. Dessau und Leipzig 1783. — Commentarius in epistolam ad Hebreos. Racoviae 1634. Galilaei Galilaeus: Systema cosmicum. Aug. Treb. (Elzevir) 1635. — Caturius J. C.: An quivis in sua fide salvari possit consultatio. Nissae. 1645. — Sibelius Casparus: Schola divinarum tentationum Amsterdam. 1637. — Sibelius Casparus: In historiam passionis.... Jesu Christi conciones Pars I—II. Daventriae 1642. 2 drb. — Sibelius C.: Concionum miscellanearum decas. Daventriae. 1641. — Kirschius: Cornu copiae linquae Latinae et Germanicae. Lipsiae. 1778. — Lőffler: Abschiedspredigt. Berlin. 1789. — Hőger Franc.: Sylva cogitationum sacrarum. Monachii et Ingolstadii. 1761. — Gellert: Briefe. Hermannstadt 1781. — Bod Péter: Synopsis iuris connubialis. Cibini 1763. — Franzius Wolfgangus: Historia animalium. Amstelaedami. 1665. — Daniel István: Monita Paterna. Cibinii, 1752. — Szentábrahámi L. Mihály: Summa univ. theol. christ. (Csonka) = 2 drb. — Marmontel: Belisarius e Gallico translatus. (Címl. nélk.) — Concordantiae maiores sacrae bibliae. Lugduni 1551. — Neues Französisch-Deutsches und Deutsch-Französisches Schul-Lexikon. Leipzig 1811. = 2 drb. — Disciplina Ecclesiastica. Kézirati másolata az 1694-ben kiadott eredetinek. — Szentábrahámi L. Mihály: Summa univ. theol. Kézirat a 18. sz. végéről = 2 drb. — Confessio fidei Christ. sec. Unitarios. 1781. Scripta per Mich. Győrke. Kézirat. — Universae theol. sacrae pars IV. Kézirat a 19. sz. elejéről. — Puffendorf: De officio hominis et civis (Ciml. nélk.) — Pétzeli József: Henriás. Győr. 1786. —

Emléke Gr. Bethlen Rozalia úrasszonynak. Nagyenyed 1832. — Tormássi János: Egy nehány prédikatiók. Pest, 1891. — Intze Sámuel: Két halotti beszédek. Kolozsvár. 1809. — Bod Péter: A Szent bibliának historiája. Szeben, 1748. — Rhetorika. Kézirat 1810-ből. Arkosi Gergely irása. — Sacer numerus, sive Alvearium. Kézirat. Scriptum per Joh. Kövendi. 1726. — Kontz Sámuel: Latin-magyar szólásgyűjtemény-másolata 1787-ből (Kézirat, (csonka, ciml. nélk.) — Molnár Gergely: Elementa grammaticae Latinae. Cibinii 1809. — G. Lesz: Die christliche Lehre von der Arbeitsamkeit u. Geduld. Göttingen 1782. — Sturmius: Ciceronis Epist. libri. Tyrnaviae, 1734. — Schwabe J. J: Der Frau Marie le Prince de Beaumont nőthige Unterweisungen. Leipzig, 1764. — Cicero: Selectae orationes. Debrecini, 1796. — Szélessy Pál: Huszonhárom válogatott prédikatiok. Pest és Pozsony, 1792. — Kosegarten: Antrittspredigt. Leipzig. 1792. Polauns Amandus: In Danielem prophetam....commentarius. Basiliae, (Ciml. szakadozott.). — Drexelius H.: Opera omnia — I–II. Herbipoli (Ciml. nélkül, csonka.) — Sibelius Casp: Meditationum catecheticarum pars II. et III. Daventriae, 1647. = 2 drb.

Szerzőktől: *Jékey Aladár:* Költeményei: Kolozsvár. 1891. — *Deák Ferenc:* Irodalomtört. tanulm. Bpest. 1909. — *Varga Béla:* A lelkiismeret. Kolozsvár, 1909.

Intézeti Értesitő az 1907—8. isk. évről 109 füzet.

A könyvtár gyarapodott összesen 251 művel 349 kötetben és füzetben, 41 drb. oklevéllel és 188 drb. Iskolai Értesítővel.

V. FEJEZET.

A kollégium kórháza.

Egészségi állapot.

Az iskola-orvosi szabályzat 17. §-a értelmében benyújtott orvosi jelentés adataiból álljanak itt a következők:

Az 1908/9-ik iskolai év kezdetén az orvosi vizsgálatot szeptember hó 7-én és 8-án tartottuk meg. E vizsgálat kiterjedt az általános testi épség és az egyes szervek állapotára. A 315 tanuló közül testi hibában szenvedőnek 9-et (2·85%) találtunk. Az általános testi fejlettséget illetőleg 22 olyan tanulót, kik korukhoz képest gyengén fejlettek voltak. (7%.) A csontrendszerben elváltozást 7 tanulónál (2·22%) találtunk, elhájasodást 1 tanulónál (0·32%), gyenge izomrendszert pedig 17 tanulónál (5·40%). Trachomás beteg nem volt. Rövidlátó volt, kinél pontosan meg lehetett állapítani, 5 (1·58%), kötőhártya hurut 67 (21·27%), kancsalság 1 (0·32%). Idült fűlbajt 2 tanulónál kaptunk. (0.63%). Paizsmirigytultengést egy tanulónál találtunk (0·32%). A légzőszervek bántalmai közűl egynél kisfoku csúcshurutot, haza is ment az év folyamán. Szervi szívbajost 4-et találtunk (1·28%), ezek közül 1 az év elején mindjárt haza is ment. Az alkati bántalmak közül 4 görvélykórost találtunk (1·28%). A testgyakorlás alól 24 tanulót kellett felmentenünk, két annyit mint a mult iskolai évben, a tanulók 7.61%-át; ezek közül kettő csak ideiglenesen volt felmentve. Gerinczelferdülés, csipőizületi merevség, bordahiány, nyomorék láb, kulcscsonttörés miatt 7-et; lágyéksérv miatt 2-t, szervi szívbaj miatt 4-et, ideges szívdobogás miatt 2-t, általános testi gyengeség miatt 3-at, tulhájasodás miatt 1-et, gégecroup után mesterséges lég-

csöve miatt 1-et, idegessége miatt 3-at, orrvérzések miatt 1-et. — Osztályok szerint az I-ből 7, II-ból 1, III-ból 1, IV-ből 3, VI-ból 8, VII-ből 1, VIII-ból 3. Ének alól gégehurut miatt 4-et mentettünk fel, többeket csak időszakokra; rajz alól 13 tanulót. Ujraoltást nem kellett végeznünk.

Az iskola épületében a tisztaságot illetőleg nem volt kifogásolni való. A dolgozó szobákba a gáz helyett a villanyvilágítás volna bevezetendő egészségi szempontból. A központi fűtés a nagy hidegek mellett is egészen jól működött, kellő meleget adott.

A konviktusi ételek minősége és mennyisége tekintetében kisebb kívánalmak elintézést nyertek. A tisztaságra vonatkozólag tett előterjesztésünk az igazgatóság utján elintéztetett.

A tanulók az internátus fürdőjét rendszeresen használták úgy, hogy minden tanuló kéthetenként egy egész fürdőt és egy lábfürdőt vehetett.

Az intézeti betegszoba berendezésére 100 K-t kértünk és kaptunk, melyeket az egészségtan tanításához szükséges szemléltető eszközök beszerzésére is fordítunk részben.

Az intézet kórháza ma már teljesen és az egészségügy követelményeinek megfelelőleg fel van szerelve öt ágyra két szobában, előszobával és fürdőszobával, meg closettel. Minden darab az ágyaktól kezdve az étkező eszközökig uj; mintegy 600 K. költségbe került a felszerelés.

Az egészségi állapot a lefolyt iskolai évben általában véve, bár a megbetegedések száma nagyobb volt, mint a multban, mégis kedvezőnek mondható. — A multból merített tapasztalatok alapján a növendékeket állandó vizsgálat alatt tartottuk s így igyekeztünk járványos betegségek kitörését megakadályozni.

A betegforgalom a következő volt: Betegek száma 120, a bennlakók 81·08%-a. Ezek 305 esetben voltak betegek. Fekvő beteg volt: 173; járó beteg: 132. Az ápolási és rendelési napok száma 1462. Ebből a fekvő betegekre jut 1032, a járó betegekre: 430. Egy fekvő betegre jut átlag 6 nap, egy járó betegre 3·16 nap. — *Vallásra* nézve így oszolnak el a bete

tanulók: unitárius 91, róm. kath. 5, ref. 7, ág. ev. 2, izraelita, 14, gör. keleti: 1.

Osztályok szerint a betegek így oszolnak el: 2-ik elemi: 1, 3-ik elemi 2, 4-ik elemi 1, I. g. 14, II. g. 6, III. g. 4, IV. g. 13, V. g. 20, VI. g. 13, VII. g. 25, VIII. g. 21.

A betegségi esetek *hónapok* szerint így oszolnak el: Szeptember: 11, október: 21, november: 73, december: 41, január: 60, február: 47, március: 33, április: 10, május: 9. A legrosszabb hónapok voltak november, december, január és február, ezekre esik a legtöbb toroklob és a légzőszervek megbetegedései.

A betegség nemei: Emésztő szervek bántalma: 84, toroklob: 52, légzőszervek bántalma: 84, szívbántalom: 2, kötőhártyahurut 8, rövidlátás: 4, fülbántalom: 5, orrbántalom: 1, bőrbántalom: 10. Sebészeti esetek: 41, csúzos bántalom: 9, görvélykór: 2.

Fertőző betegségek közül: tüdővészhurut: 1, kanyaró: 1, üszkös toroklob: 1.

A 120 beteg közül gyógyult: 114, javult: 4, gyógyulatlan maradt: 2, nem halt el senki.

Az internátusi betegszobában gyógyíttatott 100 tanuló 284 esetben. Az intézet külön kórházában gyógyíttatott 20 tanuló 21 esetben, kik közül 2 tüdőlobban, 1 üszkös mandulalobban 1 kanyaróban, 8 súlyosabb gyomorhurutban, 7 gyanus toroklobbal, 1 orrvérzésekkel, 1 súlyosabb hörghuruttal feküdt benn, összesen 166 ápolási napon. Mindegyike gyógyult. Fertőzött területről jött egy tanuló, ki mielőtt az iskolába engedtetett volna, a kórházban 8 napig megfigyelés alatt állott.

A kórházi ápoló Barabás Károly volt.

Az egészségi állapot ismertetéséhez tartozik annak megemlítése is, hogy a tanulók télen részben az intézet udvarán, részben a városi *Torna-Vivó* kertjében létesített korcsolya-pályán csekély díj mellett korcsolyáztak: az őszi és tavaszi időben négy csoportban heti 2 2 órában a *Kismezőre* jártak játszani a tornatanár vezetése és felügyelete mellett. A bennlakók a tornaterem karzatán levő *tekepályát* használták üdülés és szórakozás céljából.

VI. FEJEZET.

Segélyezés.

A) Ösztöndíjak.

1. *Konviktusi ösztöndíjak*:

a) A Derzsi János alapból egész kedvezményben részesültek: Győrfi István, Zoltán Sándor papnövendékek, Barabás Sándor VI., Májai Ferenc IV., Fazakas Lajos II., Nagy Ferenc VII., Bartha Miklós VIII., Szász Ferenc III., Nemes Nagy Lajos VIII., Tóth István VII., K. Nagy Imre II. o. t. Értéke 2200 kor.

b) Az id. Daniel Gábor alapból egész kedvezményt kapott Izsák Lajos VII. o. t. Értéke 210. kor.

c) A Konc Judit alapból félkedvezményt kapott Máthé Jenő I., Máthé Győző V., Lőrinci István VII., Dombi Béla II. o. t. Értéke 420 kor.

d) A Br. P. Horváth Kálmán alapból félkedvezményt kapott Kovács Béla II. és Péter Pál VI. o. t. Értéke 210 kor.

e) Az Árkosi Benkő Mihály alapból egész kedvezményt kapott Dézsi Gábor II. o. t. Értéke 210 kor.

f) Józan Miklós alapból egész kedvezményt kapott Gálfi Pál VIII. o. t. Értéke 210 kor.

g) A Ferenc József és neje alapból félkedvezményt kapott Székely Kelemen papnövendék. Értéke 100 kor.

h) A Téglás Mihály alapból egész kedvezményt kapott Bedő Zoltán*) VIII. o. t., félkedvezményt Bartalis Béla VIII. és Imre Dénes VII. o. t. Értéke 420 kor.

i) A bölöni egyházközség alapjából félkedvezményt kapott Tana Ferenc I. és Tana Gyula VIII. o. t. Értéke 210 kor.

---

*) Évközben változás történt.

k) A régi osztálytársak alapjából egynegyed kedvezményt kapott Nagy Márton, Sári József III. o. t. Értéke 100 kor.

l) A konviktusi házi alapból félkedvezményt kapott Adorjáni Gyula II., Aradi Gábor V., Barabás Aladár I., Benedek Gábor V., Cseh Béla**) I., Erdődy Ernő IV., Dombi József 2. el. o. t. Értéke 700 kor.

m) A Bedő Dániel alapból félkedvezményt kapott Gálfi Mózes VIII. és Győri Béla VII. o. t. Értéke 200 kor.

n) A Gyulay László alapból egynegyed kedvezményt kapott Durugy Ferenc V. o. t. Értéke 50 kor.

o) A konviktusi egyesített alapból *egész kedvezményt* kapott Módi Mihály VIII., Gvidó Károly I. o. t. és Székely Tihamér papnövendék; *félkedvezményt* Hadházi György*) III., Murvai Árpád III., Oláh Ernő VI., Sikó Tibor*) IV., Sikó Elemér*) I., Sófalvi István VIII., Ürmösi Vidor*) III., Vajda Béla VI., Székely Lajos*) VI., Szakács György**) II., Bálint Ödön VII., József Béla**) I., Jakab István IV., Koronki János II., Kovács Dénes, László Péter VII., Pálfi István VIII., Székely Tibor*) I., Orbók István*) II., Bálint Albert VI,, Kovács Ákos VII., o. t. Buzogány Kálmán, Lőrincy Domokos, Kelemen István, Marosi Márton papnövendékek, Pázsint József I., Gelei Kálmán VII. o. t.; *háromnegyed* kedvezményt kaptak Perédi Sándor VI., Balogh Gábor*) VII., Zsigmond József VII., Kovács Károly, Székely László V. o. t. Keresztesi Dénes*), Rédiger Géza és Szász Dénes papnövendékek; *egynegyed* kedvezményt kapott Mózes Mihály*) VI., Orbán Lajos, Pál Miklós VIII., Székely János, Székely Ferenc IV., Székely Sándor II., Székely Dezső 4. el., Botár Andor II., Deák Ferenc VIII. o. t. Értéke 4950 kor.

p) A Máté Albert alapból kedvezményt kapott Balogh Gáhor VII. o. t. Értéke 32 kor.

r) A dr. Ferenc József ügyvéd adományából egész kedvezményt kapott Frankkiss István I. o. t. Értéke 210 kor.

s) Gerő Nándor salgótarjáni lakos adományából félkedvezményt kapott Vernes József VII. és Szentmártoni József VI. o. t. Értéke 200 kor.

---

*) Évközben változás történt.

**) Nem vette igénybe.

t) Igénybe nem vett kedvezményekből félkedvezményt kaptak Biró János, Zsigmond András* I., Kelemen Miklós, Máté Mihály*, Pap Gyula VIII. o. t. Értéke 500 kor.

u) Évközben elveszített kedvezményekből kaptak: Bálint Albert, Szentmártoni József VI., Sárosi József VII., Gál Mózes VIII., Székely Lajos VI., Pálfi István VIII., Tana Ferenc I. o. t. félkedvezményt, Kovács Károly, Székely László V., Gvidó Béla VI., Nagy Elemér, Murvai Árpád III. o. t. egynegyed kedvezményt febr.—junius hónapokra.

v) Az egyház pénztárából a második félévre félkedvezményt kapott Gelei András és Gelei Antal II. o. t. Értéke 220 kor.

z) *Szünidei élelmezési díjat elengedtünk* 5 papnövendéknek 32·71 kt, 43 gimn. tanulónak 460·10 kt, összesen: 492·81 K.

Konviktusi segélyben részesült: 11 papnövendék	1550·00 K.
2 el. isk. tanuló	150·00 K.
82 gimn. tanuló	9542·00 K.
Összesen:	11242·00 K,

2. ***Másnemű ösztöndíjak.*** a) *Berde Mózsa családi ösztöndíjból* 250 koronát kapott Berde Ferenc végzett egyet. hallgató doktori vizsgálati költségeire.

b) *Erdélyi kincstári ösztöndíjat* kaptak fejenként évi 120 kor. értékben Nemes N. Lajos VIII., Tóth István, Boros László és Nagy Ferenc VII. o. tanulók, összesen 480 kor. értékben.

c) *Özv. Ferencz Albertné szül. Cs. Sebes Lujza alapítvány* évi kamata, minthogy nem volt a feltételeknek megfelelő tanulónk (marosvásárhelyi születésű árva), nem adatott ki, hanem a tőkéhez csatoltatott.

B) Segélyezés.

Szilágyi Lilla úrnő adományából 10—10 K. karácsonyi ajándékot kaptak: Kovács Károly V,, Szentmártoni József, Székely Lajos VI., Gelei Kálmán, László Péter,. Vernes József VII.,

Bartalis Béla, Máthé Mihály, Orbók Gyula, Pap Gyula VIII. o. t. *összesen 10-en 100 K-t.*

Kolozsvármegye árvaszéke három kolozsvármegyei születésű árvagyermeket ruházott fel téli rnhával. Ezek Dombi Béla II., Erdődi Ernő, Jakab István IV. o. t. *Értéke 75 K.*

A Segélyző-alap terhére vettünk 9 rend ruhát, 2 téli kabátot, 4 pár cipőt a következő tanulóknak: Dombi József, Szász József 2 el., Erdődi Károly 3 el., K. Nagy Dániel, Zsigmond András I., Dézsi Gábor, K. Nagy Imre, Orbók István II., Biró Elek, Szász Ferenc III., Székely László V., Bálint Albert VI., Imre Dénes, Nagy Ferenc VII. o. t.-nak; *összesen 3 el. isk. és 11 gimn. tanulónak 178 K 50 f. értékben.*

Ugyancsak a segélyzőalapból könyveket vettünk 4 tanulónak: Erdődi Károly 3 el., Gelei Ákos I. o., Gelei András és Antal II. g. o. tanulóknak *17 K. 50 f. értékben.*

A *kirándulási alapból* úti segélyt adtunk a következő tanulóknak: Nemes Nagy Lajos, Gálfi Pál VIII., Boros László, Gelei Kálmán, Izsák Lajos, Tóth István VII., Szentmártoni József, Székely Lajos VI., Benedek Gábor, Kovács Károly, Székely László V. és Májai Ferenc IV. o. t.-nak, *összesen 13-nak 404 Kt.*

Könyvtári díjban elengedtünk 21 tanulónak 49 K-t.

Kórházi és gyógyszertári költségekben 39 tanulónak 269 K. 14 f-t.

Felsőbb osztályú gimnáziumi tanulók alsóbbak felügyeletéért kaptak 26-an 3988 K-t, bennlakó egyetemi hallgatók 8-an 2110 K-t, papnövendékek 7-en 1055 K-t.

Iskolai díjakból a következő összegeket engedtük el az 1908/9. isk. évre:

a) *Az elemi iskolában*: Antónya Sándor, Kardos Béla, Kádár Ferenc, Kovács György, Szabó Víktor, Tiboldi András 10 kor., Dombi József 20 kor., Graef Ferenc 10 kor., Miklós Árpád 15 kor., Szigethi Cs. Sándor 10 kor., Bodor János 20 kor., Csernó Béla, Erdődi Sándor 15 kor., Frankkiss Jenő, Kovács Zoltán 10 kor., Palatka Lőrinc 15 kor., Székely Kocsárd, Antónya János, Csernó István 10 kor., Erdődi Károly 30 kor., Gánya Rezső 10 kor., Szatmári Ferenc 15 kor., Száva József 20 kor., Szigethi Cs. László 10 kor., Szilágyi Dezső 12 kor., Sztupjár Károly 20 kor.,

Tanka Dezső 10 kor., Tóth Miklós 15 kor., Varga István 10 kor. *összesen 29 tanulónak 382 kor.*

b) *A főgimnáziumban*: Gelei Ákos 56 kor., Barabás Aladár 40 kor., Biró János, Csehi Árpád, Frankkiss István 20 kor., Gvidó Károly 40 kor., Kovács Ferenc, Máthé Jenő 20 kor., Miklós László 30 kor., Móric János 44 kor., Pázsint József 30 kor. Síkó Elemér 20 kor., Székely Tibor, Tana Ferenc 40 kor., Ullmann Ferenc 10 kor., Zsigmond András 40 kor., Gelei András, Gelei Antal 56 kor., Adorjáni Gyula, Antal Géza, Botár Andor 20 kor., Dézsi Gábor 30 kor., Dombi Béla 60 kor., Fazakas Lajos 40 kor., Lászlócky Sámuel, Mikó István 10 kor., K. Nagy Imre 80 kor., Orbók István 80 kor., Széchy Pál, Székely Sándor 20 kor., Sztupjár László 40 kor., Tarcsafalvi Kálmán, Tóth Sándor, Andrási Gyula 20 kor., Kádár Lajos 30 kor., Miklós Lajos 40 kor., Murvai Árpád 40 kor., Müller Géza 20 kor., Szász Ferenc 80 kor., Török Mózes 20 kor., Erdődi Ernő, Jakab István 60 kor., Májai Ferenc, Mikó Miklós, Sikó Tibor, Székely Ferenc, Tanka Gyula 20 kor., Tarcsafalvi Zoltán 40 kor., Aradi Gábor, Benedek Gábor 20 kor., Kovács Károly 40 kor., Máthé Viktor, Müller Károly, Nagy Elemér 20 kor., Nagy László 10 kor., Széchy György 30 kor., Székely László 60 kor., Barabás Sándor 40 kor., Bálint Albert, Noszin Mór, Oláh Ernő 20 kor., Péter Pál 80 kor., Szentmártoni József 30 kor., Székely Lajos 80 kor., Bálint Ödön, Gelei Kálmán 30 kor., Győri Béla, Imre Dénes, Izsák Lajos, Kovács Ákos, Kovács Dénes, László Péter 20 kor., Nagy Ferenc 80 kor., Széchy András 20 kor., Tóth István 60 kor., Veress Gyula 20 kor., Vernes József 40 kor., Zsigmond József 20 kor., Bartalis Béla 60 kor., Bartha Miklós 40 kor., Gálfi Mózes 60 kor., Gál Mózes 20 kor., Gálfi Pál 60 kor., Máthé Mihály 40 kor., Módi Mihály 20 kor., Nemes N. Lajos 60 kor., Orbán Lajos 20 kor., Orbók Gyula 80 kor., Pap Gyula 30 kor., Pál Miklós 20 kor., Pálfi István 80 kor., Sófalvi István 60 kor., Stern Vilmos, Széchy László, Vári Vilma 56 kor. *Összesen 92 tanulónak 3130 kor.*

A megelőző évek hátralékaiból felhajthatlanság miatt töröltettek a következő összegek: Elekes Mózes 6 K. 40 f., Gálosi Jenő 11 K. 50 f., Lászlócky István 219 K. 20 f., Nagy András

18 K., Orbók István 96 K. 40 f. *Összesen 5 tanulónak 351 K. 50 f.*

C) **Jutalmak.**

Az iskolai évzáró ünnepélyen, jun. hó 24-én, következő jutalmak osztattak ki:

a) *Alapítványokból*:

1. *A Bulyovszkyné-Szilágyi Lilla alapítvány* egy részének kamatjából a Reményben megjelent legjobb költemény szerzői Ligeti Ernő VIII. „Vágy“ és Indig Ottó VIII. o. t. „200 év“ c. költeményükért 5—5 K jutalmat nyernek.

2. *Ugyanezen alapítvány* másik részének 40 K. kamatjára írni kellett egy szavalásra alkalmas hazafias költeményt. Érkezett négy pályamunka, melyek közül a birálók a *Hazádnak rendületlenül* jeligésnek 10 K. szorgalmi díjat ajánlanak. Szerzője Rákóczi Imre VII. o. t.

3. *A Fehér Márton alapból* szépirásért 4 K. jutalmat nyer Kovács Ákos VII, 2 kt Tokay László I. o. t.

4. *A Kovács János emlékalapból* 40 K. jutalmat tüztünk ki e tételre: A német befolyás kárai hazánk történetében. Vagy: Végváraink szerepe. Beérkezett 4 pályamű. A birálók javaslata szerint a jutalmat így osztjuk ki: a *Fagyöngy* jeligés mű szerzője, Ligeti Ernő VIII. o. t., 20 kt, *A jövő haladásának* és a *Rossz szomszédság* jeligések szerzői, Stern Vilmos VIII., Nagy Ferenc VII. o. t., 10—10 K. jutalmat nyernek; a *Ne higyj magyar* jeligés mű szerzője, Kelemen Miklós VIII. o. t., pedig dícsérettel emeltetik ki.

5. *A Kovácsi Antal alapból* 48 K. jutalmat tüztünk ki a latinban pályázati irásbeli vizsgálaton legjobb dolgozatot készítő tanuló jutalmazására. A vizsgálatot jun. 11-én d. u. tartottuk meg. Jelentkeztek: Pataki Oszkár, Weissburg Hugó VI., Fenichel Mór, Kovács Dénes, Nagy Ferenc, Zádor Béla VII., Beregi Endre, Dengyel Lajos, Ligeti Ernő és Stern Vilmos VIII. o. t. Ezek közül Stern Vilmos a tavaly előtt és Dengyel Lajos a tavaly már nyertek díjat. A birálók javaslata szerint a jutalmat Zádor Béla VII. o. t. nyeri.

6. *A Kriza János alapból* 40 kt tüztünk ki népköltési gyűjtemények jutalmazására. Beérkezett 4 gyűjtemény. A bírálók javaslata alapján a kitűzött díjból 15 kt. kap Vernes József VII., 10—10 kor. jutalmat Kovács Dénes és Balogh Gábor VII. és 5 kt Székely János IV. o. t.

Ezt a pályázatot 1910 május 15. határidővel újra kihirdetjük. Minden pályamunkát jutalomban fogunk részesíteni, ha valóban eredeti s eddigelé még ismeretlen népdalokat, esetleg népmeséket, népmondákat gyűjt össze. A gyűjtő mindent úgy, abban a dialektusban jegyezzen föl, ahogy hallotta. *A pályázat nyílt.*

7. *A Lászlócky Péter alapból* jeles tanulásért és jó magaviseletért 10 K jutalmat nyer Lőw Rezső IV. o. t.

8. *A Magyary Árpád alapból* a márc. 15-én tartott iskolai ünnepen a nap jelentőségét méltató beszédért 8 K. jutalmat nyer Nemes N. Lajos VIII. o. t.

9. *Mikó Imre emlékalapítvány*, mely ez évben lép életbe, 15 K kamatját nyeri az alapító levél értelmében két jó igyekezetű unitárius vallású tanuló Gmehling Richard I. és Benedek Gábor V. o. t.

10. *Dr. Nagy Károly emlékalapítvány*, mely ez évben lépett életbe, 80 K. évi kamatját Ince János I. éves orvostanhallgató kapta.

11. *A Dr. Nyiredy Géza nevére tett alapítvány* kamatjából 8 kor. jutalmat tűztünk ki e tételre: A növények beporzódása. Érkezett egy pályamunka, mely a bírálók szerint a jutalomra érdemes. Szerzője Bartha Miklós VIII. o. t.

12. *A Paget Olivér alap* terhére 350 kt hirdettünk ki pályázati versenyen résztvevők jutalmazására, egy 200, egy 100 és egy 50 k-ás pályadíjat. A 200 k-ás pályadíj, melyre Győrfi István IV. és Keresztesi Dénes I. éves papnöv. pályáztak, a bíráló bizottság véleménye alapján nem adatik ki egyiknek sem, azonban utóbbi 50 K szorgalomdíjban részesíttetik. A 100 K-ás díjra nem pályázott senki. Az 50 K-ás díjra pályázott Székely Kelemen II. papnöv., akinek a kitűzött díj odaitéltetett.

Tájékozásul a jövőre közhirré tesszük, hogy e három szép pályadíjat a jövő évre is kitűzzük. Pályázhatnak rá olyan unitárius vallású gimn. és theol. tanulók, akik az angol nyelvet az

iskolában tanulják. Az 50 K-ásra I. és II. éves, a 100 K-ásra a II. és III. éves, a 200 K-ásra a III. és IV. éves és végzett tanulók, vagyis azok, akik az angolnyelvet 1—4 éven át tanulták és abból vizsgálatot is tettek. Egy díjat csak egyszer lehet elnyerni, de azok, akik valamely díjból jutalmat kapnak, újból pályázhatnak arra a pályadíjra, ha a szabályoknak különben megfelelnek. Ugyanabból a pályadíjból jutalom csak egyszer adható.

13. *A Pap Mózes erénydíj-alapítványból*, mely szintén ez évben lép életbe, jó magaviseleteért 5 K jutalmat nyer Kovács Dénes VII. o. t.

14. *A Pap Sándorné alapból* 10 K. volt kitűzve egy orgona felavatási imádság és beszéd jutalmazására — most másodszor. Pályamunka a tavaly egy érkezett, de nem volt érdemes a jutalomra. Az idén pályamunka nem érkezett.

15. *A Peielle István alap* kamatjából (22 K értékben elemi isk. tanulóknak vettünk jutalomkönyveket) 78 K. értékben jutalomkönyveket osztottunk ki a következő tanulóknak: Frank Gyula, Retezár Menyhért, Kádár Aladár, Tokay László, Zádor Árpád, Brunner Mendel I., Borsai Andor, Koronki János, Sztupjár László, Gyöngyössy István, Tutsek Sándor, Dézsi Gábor, Reppmann Gyula II., Kenyeres György, Miklós Lajos III., Rosenfeld Manó, Lakatos Imre IV., Durugy Ferenc, Lőwi Nándor, Széchy György, Kauntz Vilmos V., és Dengyel Lajos VIII. o. tanulóknak.

16. *A Péterfi Zsigmond alapból* jeles előmeneteleért és ój magaviseleteért 15 K jutalmat nyer Tóth István VII. o. t.

17. *A Sipos Gábor alapítványból* 4 K jutalmat nyer évközben készített legjobb magyar dolgozataiért Stern Vilmos VIII. o. t.

18. *A Kövendi Szász Gergelyné alapból* 7 K jutalmat nyer az önképzőkör vezető tanára javaslata alapján Ligeti Ernő VIII.

o. t., mint aki az önképzőkörben felolvasott s a Reményben megjelent legjobb prózai dolgozatot írta.

19. *Az 1879—80-ban végzett osztálytársak alapítványából* az orációgyakorlatokon tartott s a VI—VIII. o. ifjúság ítélete szerint legjobb beszédért 38 K jutalmat nyert Nemes N. Lajos VIII. o. t.

20. *Az 1887-ben végzett osztálytársak alapítványából*, mely a mult évben adatott ki először, az alapító levél értelmében 15 K jutalmat nyer Gál Jenő III. o. t.

21. *A Remény-alapból* 50 kt tüztünk ki e pályatételek jutalmazására: Miért nem szerette Petőfi Goethét? vagy: Arany mint műkritikus. Beérkezett ez utóbbi tételre egy mű, melyet a birálók nagy dicsérettel érdemesnek tartanak a jutalomra. Szerzője Ligeti Ernő VIII. o. t.

22. *A Szentgericei Iszlai József alapból* jeles előmenetelért és jó magaviseletért 7·50—7·50 K jutalmat nyernek Boros Sándor és Májai Ferenc IV. o. t.

23. *Az évi költségvetésben jutalmazásra kiutalt 80 K-ból* a következő tanulókat jutalmaztuk:

a) *Jutalomkönyvekkel*:

Fenichel Mór, Gerő János, Győry Béla, Kovács Ákos és Weisz Oszkár VII. o. t.

b) *A torna- és vivóverseny* győztesei számára két értékes emléktárgyat és 4 ezüst, 4 bronzérmet vásároltunk. A versenyt jun. 13-án d. u. 3 órakor tartottuk meg szépszámú közönség jelenlétében. Eredményét a következőkben közlöm: *A futásban* az I. o-ban első lett Biró János, második Kalóz Dezső, a II. o.-ban első Jakóbi Ernő, második Gelei Antal, a III. o.-ban első Török Mózes, második Rotaridesz István, a IV.-ben első Erdődi Ernő, második Horváth József. *A mászásban* az I. o.-ban első lett Kádár Ferenc, második Biró János, a II.-ban első Sztupjár László, második Gelei Antal, a III.-ban első Nagy Márton, máso-

dik Andrási Gyula, a IV.-ben első Erdődi Ernő, második Horváth József. *A magasugrásban* az I. o.-ban legjobb Muntyán Traján (130), a III. o.-ban Murvai Árpád (135) és Szilágyi Ferenc (130), a IV.-ben Erdődi Ernő (145) és Horváth József (130). A győztesek elismerő oklevelet kapnak. A felsőbb osztályúak versenyei közűl *a nyújtó-magasugrásban* első Oláh Ernő VI., második Székely László V., harmadik Jakabházy Gábor VII. o. t.; *a korlát-távolugrásban* első Székely László, második Oláh Ernő, harmadik Lővi Jenő VII. o. t.; *a ló-súlydobásban* első Oláh Ernő, második Jakabházy Gábor, harmadik Jakabházy István VII. o. t.; *a súlyemelés- helyből távolugrásban* első Lővi Jenő, második Oláh Ernő, harmadik Jakabházy Gábor. Ezek szerint tehát *a főverseny első győztese Oláh Ernő, második Székely László és harmadik Jakabházy Gábor;* az első és második emléktárgyat, utóbbi oklevelet kap. *A vívásban* első Boros László VII., második Fekete Iván VII., harmadik Hadházy Sándor IV. o. t. Az első ezüst, a második bronzérmet, a harmadik oklevelet kap.

Gál Jenő felügyelő gondnok úr adományából 5 kt nyer Oláh Ernő; Püspöky Miklós kereskedő úr adományából 5—5 kt Oláh Ernő és Székely László; Somlyai Mihály kereskedő úr adományából 3—3 kt nyernek Murvai Árpád és Erdődi Ernő. *A kiosztott tárgyak, érmek és pénz értéke 60 K 30 f.*

b) ***Egyesek adományából***:

1. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr — most harmincadikszor — 100 K-t adományozott azzal a rendelkezéssel, hogy ez összegből 20—20 K-t kapjon két-két jeles előmenetelű VIII. és VII, 10—10 K-t pedig két VI. o. t. E jutalmakat nyerik: Bartha Miklós, Stern Vilmos VIII., Zádor Béla VII., (20—20 K), Székely László, Kovács Károly, Engel Rezső V., Mikó Mikós IV. o. t. (10—10 K), minthogy a VI. o.-ban nincs tiszta jeles előmenetelű tanuló s a VII-ben is csak egy.

2. *Dr. Tompa János* egészségtantanár és iskolai orvos 30 K-t tűzött ki e pályatétel jutalmazására: Egészségi szempontból milyen legyen lakásunk? Beérkezett 4 pályamű, melyek közül

a bírálat szerint kettő érdemes a jutalomra. A kitűzött 30 K-t nyerik a *Four eyes see more than two* jeligés mű szerzői, Stern Vilmos és Bodó Bertalan VIII. o. t. Az *Első lépés* jeligés mű szerzője Nagy Ferenc VII. o. t. az orvos úr adományából 20 K. jutalmat nyer.

A jövő évre szintén 30 K-t tűz ki az orvos úr e tétel jutalmazására: *A táplálkozás befolyása az egészségre.*

3. Egy magát megnevezni nem akaró *volt növendéke az intézetnek* 50 K-t adott egy szegénysorsú, jeles előmenetelű I—VI. o. székely ifjú megjutalmazására. Ez összeget nyeri Szász Ferenc III. o. t.

4. *Gmehling Hermann* bútorgyáros úr 20 K t küldött I. o szegénysorsú, jeles előmenetelű tanulók jutalmazására. Ez összeget nyerik Frank-Kis István és Máthé Jenő I. o. t.

5. *Buttyán József teregovai kir. járásbiró úr* 10 K-t küldött egy szegénysorsú, jeles előmenetelű tanuló jutalmazására. Ez összeget nyeri Dézsi Gábor II. o. t.

6. *Dr. Borbély István* óraadó tanár adományából versenyvizsgán tanusított előmenetelért könyvjutalomban részesülnek: Rákóczy Imre, Noszin Mór, Grünbaum József, Oláh Ernő, Bálint Albert, Székely Lajos, Pataki Oszkár, Vajda Béla VI. o. t., *Önjellemzés* c. pályatételre beadott dolgozatáért Engel Rezső V., *A válaszúton* c. elbeszéléseért Nyiredy Géza V. és Zimmermann Béla V. o. t. Szavalati versenyben az első jutalmat Székely Lajos, a másodikat Engel Rezső V. o. t., Siménfalvi Gyula V. o. t. pedig dicsérettel emeltetik ki szép szavalásáért.

7. *A vallás- és közoktatási miniszter úr* adományából jeles előmenetelükért 1—1 jutalomkönyvet nyernek: Gálfi Pál, Módi Mihály, Nemes N. Lajos VIII., Höntz Arisztid V. o. t.

8. *Dr. Borsai Áron bánffyhunyadi körorvos úr* ez évben is 20 kt adott egy jeles előmenetelű unitárius ifjú jutalmazására. Ez összeget nyeri Nagy Ferencz VII. o. t.

9. *Gál Jenő felügyelő gondnok úr* 20 kt adott szintén két jeles előmenetelű unitárius ifjú jutalmazására. E jutalmat nyerik Nyiredy Géza V. és Hadházy Sándor IV. o. t.

10. *Az Apolló-kör alapjából* 20 K jutalmat nyer Pongrácz

Ádám VIII. o. t. a zenében tanusított kiváló előmeneteléért s az Apolló-kör ünnepélyein való buzgó közreműködéseért.

11. *Kegyes István nagyszalontai áll. főgimn. tanár* adományából jutalomkönyvet kap Tanka Károly IV. o. t.

12. *Szép bogárgyűjteményükért* dicsérettel emeltetnek ki Durugy Ferenc, Engel Rezső, Kauntz Vilmos, Nyiredy Géza és Széchy György V. o. t.

13. *Dr. Gelei József* a jövő évre 10 korona jutalmat tüz ki szitakötők gyűjtésére. Az állatok lepke módjára készítendők ki. Szitakötők csak nyáron és ősszel gyűjthetők. A gyűjtemény a természettani szertár tulajdona lesz. Bármely osztálybeli tanuló pályázhatik.

14. *Dr. Nyiredy Géza* tanár adományából 1—1 könyvet nyernek Höntz Arisztid V. o. t. természetrajzból kifejtett szorgalmáért és szép gyüjteményeért és Fischer Mátyás V. o. t. szép gyüjteményeért.

A különböző segélyezések összege.

I. **Papnövendékeknek:**

Legatióból	1677·—
Egyetemi tandijakban kifizettetett	500·—
Konviktusi ösztöndíjakban	1550·—
Murányi Farkas Sándor alapból palástdíj	100·—
Alsóosztályúak felügyeleteért	1065·—
Jutalmak a Paget-alapból	100·—
Szünidei konviktusi díj elengedtetett 5 papnövendéknek	32·71
Önképzőköri pályadíjak	120·—
Összesen	5144·71

Egy tanulóra esett átlag (13) 395 K. 75 f.

II. Gimnáziumi tanulóknak:

Legatióból	294·—
Alsóosztályúak felügyeleteért	3988·—
Konviktusi ösztöndíjakban 82 tanulónak	9542·—
Szünidei konviktusi díj elengedtetett 43 tan.	460·10
Erdélyi kincstári ösztöndíjban 4 tanuló	480·—
Segélyző alapból és egyesektől	371·—
Kirándulási alapból 13 tanulónak	404·—
Könyvtári díj 21 tanulónak elengedtetett	49·—
Kórházi és gyógyszertári díjakban elengedtetett 39 tanulónak	269·11
Iskolai díjakban elengedtetett 92 tanulónak	3130.—
Iskolai díjhátralékokban leiratott 5 „	351·50
Jutalom alapítványokból kiosztatott	607·—
Jutalom egyesek adományából	290·—
Önképzőköri pályadíjak	100·—
Összesen	20335·71

III. Elemi iskolai tanulóknak:

Konviktusi ösztöndíj	150·—
Iskolai díjakból elengedtetett 29 tanulónak	382·—
Jutalom-könyvekre és adományokból	28·—
Szentiványi Jenő alapból 14 tanulónak irószerekre és könyvekre	25·—
Jutalom pénzben	10·—
Összesen	595·—

IV. Egyetemi hallgatóknak:

Alsóbb osztályúak felügyeletéért	2110·—
Berde Ferencnek családi alapból doktori vizsgálatára	250·—
Ince-János I. orvostanhallgatónak	80·—
Összesen	2440·—
Az I—IV. pontok alatt felsorolt segélyezések főösszege	28515·42

VII. FEJEZET.

Elemi iskola.

Az iskolai év főbb mozzanatai.

Az elemi iskola növendékei szeptember 2—5-én iratkoztak be. A tanítás 7-én kezdődött meg s junius 12-ig tartott, amikor a záróvizsgát is megtartottuk. A tanítás szüneteit: október 12-től 19-ig (szüreti szünet), október 26-án (főtanácsi gyülés), november 7-én (tanítói gyűlés), december 24-től január 7-ig (karácsonyi szünet), február 24-én (igazg. szünnap), április 3-tól 19-ig (husvéti szünet), május 20-án (áld. csüt.), május 25-től junius 2-ig (pünkösd).

A tanítói karban változás nem történt. Tanvezető ez évben is dr. Boros György theologiai dékán és az igazgató, dr. Gál Kelemen főgimnáziumi igazgató volt.

Tanulmányi ügyek. A tanulók előmeneteléről az érdemsorozat nyújt felvilágosítást.

A tanítás az új állami tanítási terv szerint folyt.

Az 1. 2. oszt. tanítója Nagy József, a 3. 4. osztályé Régeni Áron volt.

A növendékek szüleit karácsonykor és husvétkor értesítettük a szorgalom, magaviselet és az egyes tantárgyakban tett előmenetelükről.

Évközben több alkalommal voltak a növendékek a tanítók vezetése alatt a városban és a város környékén tanulmányi kiránduláson.

Fegyelmi állapot. A növendékek erkölcsi magaviselete kifogástalan volt.

Egészségi állapot. Kisebbfokú megbetegedések leszámításával az egészségi állapot nagyon jó volt a növendékek között.

Hogy a növendékeket edzettebbé tegyük, még a téli hónapokban is tartottunk játék-órákat tágas, fütött tornatermünkben. Az őszi és a tavaszi napok torna óráit szabad mozgásra fordítottuk.

Iskolai ünnepek. Mint minden évben, ugy az idén is megünnepeltük az okt. 6-iki gyászünnepet, március 15-ikét. Mindkét alkalommal a növendékek szavaltak, énekeltek és Régeni Áron tanító tartott a gyermeki léleknek megfelelő tanításszerű beszédet.

Látogatások. Az idén iskolánkat az igazgató és tanvezető urak többször meglátogatták.

A Sepsiszentiványi Szentiványi Jenő-féle alapítvány kamatjából irószereket és tankönyveket kaptak: Antónya Sándor, Kardos Béla, Kádár Ferenc, Kovács György, Szabó Viktor, Tiboldi András I. oszt., Dombi József, Miklós Árpád 2 oszt., Erdődi Sándor, Bodor János 3 oszt., Erdődi Károly, Szilágyi Dezső, Tóth Miklós, Szász József 4. oszt. növendékek, *összesen 14-en 25 K. értékben.*

Az iskola felszerelése a következő tárgyakkal szaporodott; 20 darab edény minta 20 K., 1 mosó teknő 1 K 80 f, 1 kis hordó (állvány, csap, tölcsér) 5 K, 1 cseber, 1 veder, 1 kártya, 1 fürdőkád 3 K 20 ., 1 golyó 1 K 40 f, 1 báb 50 f, 1 sodrófa 1 K, 1 csap 50 f, 1 fakanál 40 f, 1 fatányér 40 f, 20 drb. doboz 6 K 40 f, 1 kis kemence 2 K, *összesen 53 darab 43 K értékben,* melyeket a rajztanítás keretében használunk, mint szemléltető tárgyakat.

Baconi Testvérek egy kis díszes magyar szűrt adományoztak a rajzszertár részére 32 K értékben.

A tanítási terv táblázatos áttekintése.

Sorszám	Tantárgyak	Heti félóra szám				
		1. oszt	2. oszt.	3. oszt.	4. oszt.	Együtt
1	Hit- és erkölcstan	2	2	2	2	8
2	Beszéd- és értelemgyakorlat	2	2	—	—	4
3	Magyar nyelvtan	—	2	2	2	6
4	Földrajz	—	—	2	2	4
5	Történelem	—	—	1	1	2
6	Számtan	5	5	5	5	20
7	Olvasás- írás	7	6	5	5	23
8	Fogalmazás	—	—	1	1	2
9	Rajz	2	2	2	2	8
10	Ütenyirás	1	1	1	1	4
11	Ének	2	2	2	2	8
12	Testgyakorlás	2	2	2	2	8
	Összesen:	23	24	25	25	97

Első osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Sorszám	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcstan	Olvasás	Besz. írt. gyak.	Számtan	Ének	Írás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Szorgalom	Általános oszt.
1.	Antonya Sándor	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
2.	Havas László izr.	4	2	3	3	1	2	3	3	1	2	3
3.	Heller Sándor izr.	1	2	2	1	3	2	2	2	1	1	2
4.	Kádár Ferenc	2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
5.	Kende István izr.	2	1	3	2	2	1	3	2	1	2	2
6.	Kovács György	4	5	3	5	4	3	3	3	1	4	5
7.	Lusztig Kálmán izr.	3	3	3	3	2	3	3	3	1	2	3
8.	Marosi György r. kath.	2	2	2	3	2	3	3	2	1	2	2
9.	Pintye Rezső r. kath.	3	2	3	3	2	3	3	2	1	2	2
10.	Rosenthál Arthúr izr.	4	2	4	3	4	2	3	3	1	2	3
11.	Seiler Imre izr.	3	2	2	2	2	2	3	2	1	2	2
12.	Szabó Viktor	1	1	1	1	2	1	1	2	1	1	1
13.	Szathmáry Győző	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
14.	Tiboldi András	2	2	2	3	3	2	2	1	1	2	2
15.	Tutsek Gusztáv r. kath.	1	2	1	2	1	3	2	1	1	2	2
16.	Ullmann Lajos	2	3	2	3	3	3	2	2	1	2	2
17.	Szilágyi Miklós izr.	1	3	1	4	1	3	3	2	1	2	2
18.	Schmidt Béla r. kath.	3	2	2	2	4	3	3	1	1	2	2
	Kimaradt:											
	Kardos Béla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Magántanuló:											
20.	Ürmössy Gábor	1	1	1	1	—	1	1	-	-	—	1

Második osztály.

Osztálytanító: *Nagy József.*

Sorszám	A tanuló neve és vallása	Hit- és erkölcstan	Nyelvtan	Olvasás	Besz. ért. gyak.	Számtan	Ének	Irás	Rajz	Testgyakorlás	Magaviselet	Általános osztályzat	Szorgalom
1.	Baconi Géza r. kath.	2	2	2	1	2	3	2	2	1	1	2	2
2.	Balázs Ferenc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	Barla Ernő	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	2	2
4.	Batiz Dénes ref.	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
5.	Dombi József	2	3	4	3	4	4	3	2	1	1	3	2
6.	Farkas Tibor izr.	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	2	2
7.	Gálosi Lajos izr.	4	3	3	3	3	2	3	3	2	1	3	2
8.	Graef Ferenc	1	3	3	2	3	2	1	1	2	1	2	2
9.	Kenyeres Balázs r. kath.	1	2	2	1	1	3	2	2	1	1	2	2
10.	Konrád József r. k.	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1	1	1
11.	Miklós Árpád	2	2	2	3	3	3	1	1	2	1	2	2
12.	Régeni Ferenc	2	2	3	2	1	2	2	3	1	1	2	2
13.	Szigethi Csehi Sándor	2	3	2	2	3	2	3	3	2	1	3	2
14.	Urschitz Arthúr	1	2	1	1	2	1	2	3	2	1	1	1
15.	Váczy Miklós ref.	1	1	1	1	3	2	2	2	1	1	1	1
16.	Ürmössy Gábor m. t.	1	1	1	1	1	—	1	1				

Harmadik osztály.

Osztálytanító: *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Magyarnyelv	Olvasás	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Ének	Irás	Rajz	Torna	Magaviselet	Által. osztályzat	Szorgalom
	Albisy József ref.	1	2	2	2	1	2	1	2	3	1	1	2	2
	Bodor János	1	3	3	2	3	3	1	3	2	1	1	3	2
	Csernó Béla ref.	2	3	2	3	3	2	1	2	2	1	1	2	2
	Erdődi Sándor	2	3	4	2	3	4	1	1	2	1	1	3	3
5	Erdős László izr.	3	3	2	2	3	3	3	4	4	2	1	3	2
	Frankkiss Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Gál Miklós	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Gméhling Gottfrid	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Grosz J nő izr.	3	2	3	4	2	3	2	3	3	1	1	3	2
10	Hermann Sándor izr.	1	2	1	3	2	2	3	2	3	1	1	2	2
	Hevesi Gyula izr.	4	3	3	3	3	4	3	2	3	1	1	3	3
	Kopp István	1	2	1	2	1	2	3	2	3	1	1	2	2
	Kovács Zoltán	2	3	4	4	3	3	2	3	3	2	1	3	3
	Klein Andor izr.	2	2	2	2	2	2	3	2	2	3	1	2	2
15	Nemes György izr.	1	2	1	1	1	1	3	1	2	1	1	1	1
	Palatka Lőrinc	3	3	4	4	4	3	3	2	1	1	2	3	3
	Richter Béla r. kath.	1	2	3	3	1	1	1	2	1	1	1	2	2
	Seiler Zoltán izr.	2	1	1	2	1	2	3	2	3	2	1	2	2
	Somlyai Tivadar r. kath.	3	4	4	4	4	4	3	2	3	1	1	4	3
20	Székely Kocsárd	1	3	2	3	2	3	2	2	3	2	1	3	3
	Tauber Elek izr.	1	1	1	2	1	2	2	3	3	2	1	2	1

IV-ik osztály.

Tanító : *Régeni Áron.*

	A tanuló neve és vallása	Vallás	Magyarnyelv	Olvasás	Történelem	Földrajz	Számtan	Fogalmazás	Ének	Irás	Rajz	Torna	Magaviselet	Általános osztályzat	Szorgalom
	Antónya János	1	1	1	2	2	2	1	3	1	2	2	1	2	2
	Baconi Béla r. kath	2	3	4	3	4	3	3	2	3	3	1	1	3	3
	Balázs Ernő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Barabás József	2	3	4	3	3	3	3	1	3	3	1	1	3	2
5	Bányai René r. kath.	2	3	4	4	4	4	4	3	3	3	1	1	3	3
	Csernó István ref.	2	3	2	3	3	4	3	1	1	2	1	1	3	3
	Erdődi Károly	3	3	3	3	4	3	3	2	1	1	1	1	3	3
	Gálfi Jenő	1	2	3	2	2	2	3	1	3	2	1	1	2	2
	Gánya Rezső	1	2	2	2	3	2	1	2	2	2	1	1	2	2
10	Gelb Lázár izr.	1	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2
	Havas József izr.	4	3	1	3	3	2	2	2	2	3	2	1	3	2
	Molnár Gyula ág. ev.	1	2	1	1	1	1	1	3	2	3	2	1	1	1
	Passuth László r. kath.	1	1	1	1	1	1	1	3	3	3	2	1	1	1
	Rosenfeld Béla izr.	1	2	1	2	2	2	1	2	1	3	2	1	2	2
15	Seiler Miklós izr.	3	3	3	4	4	4	3	2	3	2	fm	1	3	3
	Szathmári Ferenc	2	3	3	4	4	3	3	1	3	3	1	1	3	3
	Szász József	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
	Székely Rezső	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Szigethi Cs. László	2	3	3	4	4	3	3	1	1	1	1	2	3	3
20	Szilágyi Dezső	2	3	3	3	3	2	2	2	2	3	1	1	2	2
	Sztupjár Károly ág. ev.	2	3	2	3	4	3	2	3	2	2	1	1	3	2
	Tanka Dezső	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Tóth Miklós	2	2	2	2	3	1	2	2	2	2	1	1	2	2
	Varga István	2	3	1	3	3	2	2	3	1	2	1	1	2	2
	Magántanuló:														
	Ürmössy Géza	1	1	1	1	1	1	2		3	1				

Jutalmat nyertek.

Az 1. *osztályból*: Szatmáry Győző (Benedek E. Tündér mesék); Antónya Sándor (Győri I. Csudavilág); Szabó Viktor (Benedek E. Apró mesék); Kádár Ferenc (Pósa bácsi Mesés könyv); Tutsek Gusztáv (Gárdonyi G. Nevető könyv).

A 2. *osztályból:* Balázs Ferenc (Gárdonyi G. Nagyapó 100 tréfája); Batiz Dénes (Győri I. Csudavilág); Konrád József (Benedek E. Hetedhétország ellen); Váczy Miklós (Gauss V. Fajankó); Kenyeres Balázs (Mesekönyv.), Urschitz Arthúr (Benedek E. Édes kicsi gazdám).

A 3. *osztályból*: Gál Miklós (Robinson); Frank-Kiss Jenő (Benedek E. Csudamesék); Gméhling Gottfrid (Dávid M. Ezeregy éjszaka); Nemes György (Krudy, A király palástja); Tauber Elek (Tóth B. Anekdoták); Albisi József (Pósa bácsi, Mesék II.)

A 4. *osztályból*: Gálfi Jenő (Guliver utazásai); Balázs Ernő (Jakab Ö. A két impostor); Tanka Dezső Ujfalusi (Küzdelem a dicsőségért); Székely Rezső (Gaál M. Mindent a hazáért), Szász József (Madarasi, A kis hadsereg); Passuth László (Benedek E. Katona mesék.)

Gmehling Hermann bútorgyáros úr 10 korona adományát egyenlően megosztva Bodor János 3. és Szász József 4. oszt. növendékek nyerték el.

Dr. Balázs Ferencz postatitkár úr adományából 1—1 jutalomkönyvet nyertek: Richter Béla, Seiler Zoltán 3., Rosenfeld Béla és Molnár Gyula 4. o. t.

Kegyes István áll. főgim. tanár úr adományából 1 könyvet nyert Gálfi Jenő 4. o. t.

Dicséretet érdemeltek.

Az 1. *osztályból*: Heller Sándor, Kende István, Tiboldi András, Seiler Imre.

A 2. *osztályból*: Barla Ernő, Farkas Tibor, Baconi Géza, Graef Ferenc.

A 3. *osztályból*: Kopp István, Hermann Sándor.

A 4. *osztályból*: Gánya Rezső.

A tanulók statisztikája.

1. A tanulók száma az iskolai év végén: 78 nyilvános és 3 magántanuló. Összesen 81.

2. A tanulók száma az iskolai év végén a szülők lakhelye szerint:

a) helybeli 71;

b) Kolozsmegyéből, és pedig: Egeresről 1, Báréból 3, Alsószovátról 1, Budapestről 1, Kassáról 1, Bártfáról 1. Uzonból (Háromszékm.) 1, Baranyalőcs (Baranyam.) 1.

3. A tanév végi létszám osztályok szerint:

1. oszt. 19; 2. oszt. 16; 3. oszt. 21; 4. oszt. 25. Összesen: 81.

4. A tanévvégi létszám vallás szerint, osztályonként részletezve:

1. oszt. Unitárius 8, r. kath. 4, izr. 7. Összesen: 19.

2. oszt. Unitárius 9, r. kath. 3, ref. 2, izr. 2. Összesen: 16.

3. oszt. Unitárius 9, r. kath. 2, ref. 2, izr. 8. Összesen: 21.

4. oszt. Unitárius 14, r. kath. 3, ref. 2, ág. ev. 2, izr. 4. Összesen: 25.

5. A tanulók anyanyelve kivétel nélkül magyar.

6. Az iskolába beirt nyilvános tanulók számának alakulása év folyamán.

a) Nyilvános tanulónak beiratkozott 79 tanuló.

b) Kimaradt 1.

c) Év végéig ebbe az iskolába járt 78 nyilvános tanuló.

7. Iskolai mulasztások:

a) Mulasztottak a növendékek 3667 igazolt órát.

Az 1909—10. tanévben használandó kézikönyvek jegyzéke.

1. osztály.

1. *Dr. Boros Gy.*: Jó gyermek könyve 1. rész ..... 40 fillér
2. *Czukrász Róza* ABC ..... 40 »

2. osztály.

1. *Dr. Boros Gy.*: Jó gyermekek könyve II. rész .... 40 fillér
2. *Benedek—Földes—Száva*: Magyav olv.-könyv. II. o. 70 »
3. *Almásy*: Magyar nyelvgyakorlatok példatára II. o. 36 »
4. *Sziklás - Walther* Számtan II. oszt. ..... 40 »

3. osztály

1. *Tarcsafalvi A.*: Bibliai történetek ..... 80 fillér
2. *Benedek—Földes—Száva*: Magyar olv. könyv. III. o. 84 »
3. *Almásy*: Magyar nyelvgyakorlatok példatára III. o. 48 »
4. *Sziklás—Walther*: Számtan III. oszt..... 40 »
5. *Gombos Antal*: Kolozsvár sz. kir. város és Kolozs vármegye ..... 50 »

4. osztály.

1. *Tarcsafalvi A.*: Bibliai történetek ..... 80 fillér
2. *Benedek—Földes—Száva*: Magyar olv.-könyv IV. o. 96 »
3. *Almásy*: Magyar nyelvgyakorlatok példatára ..... 48 »
4. *Sziklás—Walther*: Számtan IV. oszt. ..... 50 »
5. *Asztalos—Mártonffy*: Földrajz IV. oszt. ..... 60 »

Megjegyzés: Minden tankönyvnek a legújabb kiadását kell megszerezni.

VIII. FEJEZET.

A jövő isk. évre vonatkozó értesítés.

1. **Beiratás ideje.** A jövő 1909—1910. tanévre a tanulók fölvétele szeptember hó 2—5. napjain d. e. 8—12, d. u. 3—5 óráig fog eszközöltetni. 5-én túl csak azon esetben vétetnek fel a jelentkezők, ha késedelmüket hitelesen tudják igazolni ; 10-én túl csak az igazgatóság adhat engedélyt a felvételre. A tanév ünnepélyes megnyitása szept. hó 6 án d. e. 10 órakor lesz. Az előadások szept. hó 6-án d. e. 11 órakor veszik kezdetüket. A konviktusi élelmezés 6-án fog kezdődni.

2. **Vizsgálatok.** A javító-, pótló- és felvételi vizsgálatok aug. hó 31. és szept. 1. napjain tartatnak meg. Javító- és pótló vizsgálat engedélyezéséért az igazgatósághoz oly tanuló folyamodhatik, aki csak egy tárgyból kapott elégtelen jegyet. Az, aki egy tárgyból elégtelen, magaviselete kevésbé szabályszerű vagy rossz, továbbá, aki két tárgyból elégtelen, vizsgálati engedélyért a mélt. és főtiszt. Egyh. Képv. Tanácshoz folyamodhatik. A folyamodványokat mindkét esetben *legkésőbb julius hó 20-ig* az igazgatósághoz kell benyújtani. *Aki folyamodványát a kitűzött időig be nem adja, javító vizsgálatra nem bocsáttatik.*

A szeptemberben tartandó *javító*, illetőleg betegség miatti mulasztás esetén *pótló érettségi vizsgálatra* augusztus hó 30-ig kötelesek az illetők jelentkezni, illetőleg az előző évben kapott érettségi bizonyítványukat beadni.

3. **Felvétel.** Az elemi iskola 1. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 6-ik életévöket már betöltötték. A gimnázium I. osztályába oly tanulók vétetnek fel, kik 9 ik életévöket már betöltötték s az elemi iskola 4. osztályát kielégítő eredménnyel végezték. Beíratáskor be kell adni *az előző évi iskolai bizo-*

nyitványon kivül a születési és himlőoltási, 12 évnél idősebb tanulóknál az újraoltási bizonyitványt. A fölvételre való jelentkezés alkalmával minden tanuló köteles az iskolai díjakat felerészben befizetni. Aki a megelőző időből bármely cimen hátralékban van, az a hátralék kifizetése előtt nem fog fölvétetni.

A gimnázium V. osztályába lépő tanulónak szülője vagy gyámja a beiratásnál köteles kijelenteni, hogy fia, vagy gyámoltja a görög nyelvet tanúlja-e, vagy a pótló tantárgyakat.

A fölvételre minden tanuló atyja, anyja vagy gyámja kiséretében tartozik jelentkezni. Vidéki szülők vagy gyámok beíratáskor kötelesek bejelenteni, hogy fiokat, illetőleg gyámoltjukat hol és kinél fogják elhelyezni, kire fogják a házi felügyeletet és nevelés gondjait bízni. A kifogás alá eső állás megváltoztatását követelni az igazgatónak jogában áll. *Vidéki tanuló orvosi, ennek hiányában hatósági bizonyítvánnyal köteles igazolni, hogy sem családjában, sem községében fertőző betegség nincsen.*

A felvételre a tanulók előbb az igazgatónál, azután az illető osztályfőnöknél jelentkeznek, aki a beíratáshoz tartozó egyéb teendőket végzi.

4. **Internátus.** Azon tanulók, kik az iskolában bennlakást óhajtanak nyerni, kötelesek ezen óhajukat *legkésőbb julius 20-ig* az igazgatónak bejelenteni. *Aki ezt elmulasztja, fölvételre csak abban az esetben számíthat, ha a jelentkezettek elhelyezése után marad fönn hely.* A bennlakó tannlók, szalmazsák és ágytakaró kivételével, melyet az intézet ad, kötelesek a legszükségesabb ágy- és fehérneműt magukkal hozni, t. i. legalább 2 rend ágyneműt, 6 inget, 6 lábravalót, 2 hálóinget, 6 zsebkendőt, 6 pár harisnyát, 3 törülközőt, továbbá téli és nyári ünneplő és viselő felsőruhákat.

Az internátus 200 tanulóra van berendezve. A tanulóknak külön dolgozó-, háló-, étkező- és fürdőhelyiségek állanak rendelkezésükre. A felügyeletet az igazgató és két felügyelő-tanár teljesíti. A fennjáró betegek részére betegszoba, s e mellett fürdőszoba van. *A dohányzás az intézet összes helyiségeiben a legszigorúbban tiltva van*, kivéve a VII. és VIII. o. tanulókat és a papnövendékeket, kiknek az olvasóteremben, melyet a napi-

rendben megszabott időben tanulmányaik bővítése céljából használhatnak, továbbá az udvaron, meg van engedve.

5. **Kimutatás az elemi iskolai és főgimn. tanulóktól fizetendő díjakról.**

a) ***Künnlakó elemi iskolai tanuló semmiféle díjat nem fizet.***

Unit. bennlakó új tanuló fizet 28 kt (szpt.-ben fizetendő 16 K, febr. 1-én 12 K), *régi* 26·40 kt (szept. ben fizetendő 14.40 K, febr. 1-én 12 K); *nem unitárius új bennlakó* 38 kt (ebből szept.-ben 21 K., febr. 1-én 17 K), *régi* 36.40 kt (ebből szept.-ben fizetendő 19.40 K, febr. 1-én 17 K.).

b) ***Főgimnáziumban.***

Fizető		Új	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő	Régi	Szeptemberben fizetendő	Február 1-én fizetendő
Unitárius bennlakó	I—V. o.	103·—	58·50	44·50	99·40	53·90	45·50
	VI—VIII. o.	106·—	60·—	46·—	102·40	55·40	47·—
» künnlakó	I—V. o.	77·—	44·50	32·50	73·40	40·90	32·50
	VI—VIII. o.	80·—	46·—	34·—	76·40	42·40	34·—
Nem unit. bennlakó	I—V. o.	145·—	80·50	64·50	139·40	73·90	65·50
	VI—VIII. o.	148 —	81·—	67·—	142·40	75·40	67·—
» » künnlakó	I—V. o.	99·—	57·50	41·50	93·40	50·90	42·50
	VI—VIII. o.	102·—	59·—	43·—	96·40	52 40	44·—

Szegénysorsú unitárius vallású tanulók a díjak részben való elengedését kellően felszerelt folyamodvánnyal kérelmezhetik a beiratáskor. *Azonban a díjak felerészét ők is kötelesek előre befizetni. Aki folyamodványát ekkor be nem adja, az dijak elengedésében nem részesülhet.* Ösztöndíjakért a kellően felszerelt folyamodványok szintén beiratáskor nyújtandók be.

6. **Konviktus.** *Bennlakó tanuló a konviktusnak kötelezett tagja. Ez alól fölmentést csak hitelesen megokolt esetben adhat az igazgatóság irásbeli folyamodásra.*

A konviktusba való felvételért a folyamodványt jul. hó 20-ig az igazgatóhoz kell benyújtani. *A jövő évre több kedvezményes hely üresedett meg.* Az egész díjas helyért folyamodók

iskolai bizonyítványukat, az egész vagy részkedvezményért folyamodók pedig *iskolai és szegénységi bizonyítványt, családi kimutatást és szülőik hatóságilag hitelesített adókönyvi kivonatát csatolják. Minden folyomodó köteles a következő szülői nyilatkozatot mellékelni:*

Szülői nyilatkozat.

Alulirott midőn elismerem, hogy..... nevű fiam (gyámfiam) az én tudtommal és beleegyezésemmel lép az 19.....tanévre a kolozsvári unitárius kollégium konviktusába, kijelentem, hogy ez intézmény szervezetét és szabályait ismerem és annak díjait a szabályzatban meghatározott időpontokban megfizetem.

(Lakóhely és kelet.)

A szülő vagy gyám aláirása.

Tanuk.)

Az élelmezés díja egy iskolai évre unitárius vallású elemi, gimnáziumi, papnevelő intézeti és egyetemi tanulónak 200 kor., más vallásúaknak 300 kor. Teríték-díj valláskülönbség nélkül 10 kor. A díj öt egyenlő részletben előre fizetendő: az 1. részlet a beiratáskor, a 2. nov. 1—5., a 3. jan. 1—5., a 4. márc. 1—5. és az 5. máj. 1 - 5. napjain. Ezen kivül *a teriték-dij, amely alól fölmentésnek helye nincs, a beiratáskor egy összegben.* Aki díjának esedékes részét ki nem fizette, vagy arra fontosabb okok esetén a konv. gondnoktól haladékot nem kapott, az élelmezésben részt nem vehet. Nemfizetés esetén a gondnok a szülőt értesíti az esedékes díjról és 14 nap elteltével az illető tagot a konviktusban való étkezéstől eltilthatja.

A díjak a szabályszerű iskolai szünetekre nem terjednek ki. A szüneti élelmezés díja naponként 77 fillér. A szüneti élelmezés díja naponként 77 fillér. A szüneti élelmezés reggeliből, ebédből és vacsorából áll. Szegénysorsú, jó előmenetelű és jó magaviseletű tanulók kérésükre a konviktusban a rendelkezésre álló alapítványok terhére egész, háromnegyed, fél vagy egynegyed kedvezményben részesülhetnek. Az olyan tanulókat, akik

félkedvezményt nyernek és ennek kiegészítéséül fizetendő összeg megfizetésére teljesen képtelenek, írásbeli folyamodásra az igazgatóság beveheti a konviktusba olyformán, hogy e kedvezményükért ebédet kapjanak s ha reggelire egy-egy cipót kívánnának, ezt havonkénti részletekben is fizethető évi 20 koronáért megkaphassák. Hasonlóan az $^1/_4$ kedvezményben részesülők is évi 50, illetve 70 korona ráfizetéssel a fentebbi feltételek mellett részesülhetnek e kedvezményben.

A meghatározott rendeltetéssel bíró konviktusi alapítványok a következők:

1. Az *Árkosi Benkő Mihály*-alapra pályázhatnak a le- vagy felmenő ágú rokonok, másodsorban a nagyajtai Incze családból származó, harmadsorban árkosi, közép- és nagyajtai szegény, jóigyekezetű, unitárius vallású tanulók.

2. *Id. Daniel Gábor* főgondnok úr alapítványára udvarhelymegyei szegény unitárius vallású tanulók.

3. *Józan Miklós budapesti lelkész* alapítványára igyekvő és jó magaviseletű, tordaaranyosmegyei unitárius vallású tanulók.

4. *A bölöni egyházközség alapítványára* bölöni illetőségű gimn. vagy papnevelőintézeti szegény és jó igyekezetű tanulók.

5. *Ferencz József és neje Gyergyai Anna* alapítványra papnövendékek és gimn. tanulók különbség nélkül.

6. *Báró Petrichevich-Horváth Kálmán* főgondnok úr alapítványára szegénysorsú, unitárius vallású tanulók.

7. *Koncz Judit alapítványra* a Koncz-családból származó vagy a Koncz-családdal rokon családokból származó erdélyi származású unitárius vallású ifjak.

8. *Téglás Mihály alapítványra* sepsikőröspataki születésű, szegénysorsú, jóigyekezetű, unitárius szülőktől származott és unitárius vallásban nevelt tanulók.

9. *Derzsi János alapítványra* unitárius szülőktől származott, ép és egészséges szervezetű, szegény és kifogástalan magaviseletű, jó előmenetelű tanulók.

10. *Sepsikőröspataki Bedő Dániel alapítványra* a sepsikőröspataki Bedő- és Költő-családból apai és anyai egyenes ágon leszármazó, szegény, jó erkölcsű, szorgalmas, legalább

közepes tehetségű tanulók; ha ilyenek nem jelentkeznek, más székely unitárius tanulók.

11. *Gyulay László alapítványra* Tóth Károlyné és ó-tordai Gyulay Árpád egyenesen leszármazó fiugyermekei harmad-, illetőleg másodízig.

12. *Derzsi Károly-alapítvány*, melynek kamatait első sorban Derzsi Domokos és Gábor fiugyermekei s azok leszármazói élvezhetik.

A kedvezményt a tanuló évközben is elveszítheti, ha elégtelen osztályzatot kap, vagy kevésbé szabályszerű magaviseletet tanusít.

Aki folyamodványát a kellő időben be nem nyújtja, az kedvezményre egyáltalában nem számíthat; felvételre is csak abban az esetben, ha a létszám megengedi.

Kellően föl nem szerelt folyamodványokat nem veszünk tekintetbe.

Kérjük a szülőket, hogy mindenféle iskolai és konviktusi díjat egyenesen az igazgatóság vagy a konviktusi gondnok címére küldjenek.

IX. FEJEZET.

Az 1909—10. isk. évben használandó kézi könyvek jegyzéke.

I. gimn. osztály.

	Korona
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy, Magyar olvasókönyv I.	2·—
Csengeri, Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Suták, Számtan, 6-ik kiadás	2·60
Halász, Magyar nyelvtan, I., 3-ik kiadás	—·80
Horti, Rajzoló geometria, I., 4-ik kiadás	2·—
Csifó, Bibliai történetek. Ó-szövetség	—·80
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky, Kis természetrajz, I.	2·20
Simonyi, Földrajz, I., 6-ik kiadás	1·60
Kogutowitz, Középiskolai földrajzi atlasz, I., 4-ik kiadás	2·—
Kézi nagyító	1·20

II. gimn. osztály.

Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy, Magyar olvasókönyv, II.	2·50
Csengeri, Latin nyelvtan, I., 2-ik kiadás	1·40
Geréb—Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Suták, Számtan, 6-ik kiadás	2·60
Halász, Magyar nyelvtan, II., 2-ik kiadás	—·90
Horti, Rajzoló geometria, II., 3-ik kiadás	2·—
Csifó, Bibliai történetek. Új szövetség	—·60
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky, Kis természetrajz, II.	2·60
Simonyi, Középiskolai földrajzi atlasz, II., 4-ik kiadás	2·20
Kézi nagyító	1·20

III. gimn. osztály.

	Korona.
Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Császár—Vácy, Magyar olvasó, III.	2·80
Bereczky, Bibliai ismertetés	1·20
Csengery, Latin nyelvtan, II.	1·80
Geréb-Morvay, Kis latin nyelvkönyv	2·—
Suták, Számtan, 6-ik kiadás	2·60
Halász, Rendszeres magyar nyelvtan	1·20
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv, I. r.	1·80
Horti, Rajzoló geometria III—IV., 2-ik kiadás	2·—
Schmidt, Fizikai és mathematikai földrajz, 11-ik kiadás	1·20
Szádeczky, Magyarország története, I.	2·20
Simonyi, Földrajz, III. r.	2·20

IV. gimn. osztály.

Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Arany—Lehr, Toldi, II-ik kiadás	1·60
Csengeri, Latin nyelvtan, II.	1·80
Kempf—Csengeri—Cserép, Latin stilusgyakorlatok	1·40
Ferenc József, Unitárius káté, 6-ik kiadás	—·80
Miklós—Kaiblinger, Német nyelvkönyv II. r.	1·80
Horti, Rajzoló geometria III—IV., 2-ik kiadás	2.—
Négyessy, Stilisztika, 4-ik kiadás	2·50
Nyiredy, Növénygyűjtő	1·—
Paszlavszky, Növénytan kézikönyve	3·60
Suták, Algebra, I. 2. kiadás	2·40
Szádeczky, Magyarország története, II.	2·20
Szentimrei-Székely, Latin olvasó Caesar, Curtius és Ovidiusból	2·40
Kézi nagyító	1·20

V. gimn. osztály.

Iszlai, Egyházi énekek	1·60
Gergely—Kovács, Keresztény egyház története	1·80
Csengeri, Anthologia Latina	2·—
Hirn—Paulay, Német olvasókönyv V—VI. oszt.	2·40
„ „ Német nyelvtan V—VIII. oszt.	1·80

	Korona.
Maywald, Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80
„ Görög olvasókönyv, I., 3-ik kiadás	1·80
Lóky, Geometria	3·20
Riedl, Rhetorika, 5-ik kiadás	3·—
Paszlavszky, Állattan kézikönyve, 4-ik kiadás	4·—
Márki, Egyetemes történelem, I.	2·40
Acsády, Történelmi iskolai atlasz, I. füz.	1·20
Suták, Algebra, I. 2. kiadás	2·40
Wagner–Horváth, Római régiségek, 4-ik kiadás	2·80
Cicero Orationes Selectae XIII. ed. Dávid 2-ik kiadás	1·60
Kézi nagyító	1·20
Bogárgyűjtő	2·—

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Homeros Odysseiája magyarul	2·40
Toncs, Szemelvények magyar épikusokból	2·—
Boross, Stilisme	1·20
Geréb, Szemelvények Herodotos tört. műveiből	1·50
Kempf—Kemenes, Homeros Iliása (magyar fordításban)	3·20

VI. gimn. osztály.

Ferencz József, Unitárius kis tükör, 3-ik kiadás	1·60
Wagner—Horváth, Római régiségek	2·80
Hirn—Paulay, Német nyelvtan. V—VIII. o.	1·80
„ „ Német olvasó, V—VI. o.	2·40
Lutter, Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Maywald, Görög nyelvtan, 4-ik kiadás	2·80
„ Görög gyak. és olvasókönyv, II., 3. kiad.	2·50
Lóky, Geometria	3·20
Márki, Egyetemes történelem, II.	3·—
Acsády, Történelmi isk. atlasz, II. füz.	2·40
Riedl, Poetika, 4-ik kiadás	3·—

	Korona.
Shakespeare - Névy, Julius Caesar, 3-ik kiadás	1·20
Suták, Algebra, II. 2. kiadás	1·80
Kalmár, Szemelvények Liviusból	3·20
Cserép, Szemelvények Vergilius Aeneiséből	2·—
Reichenhaller, Chemia és mineralogia	3·—
Kézi nagyító	1·20

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics, Irodalmi olvasó, II., 2-ik kiadás	2·—
Csiky—Losonczy, Sopokles Elektra	1·20
Boros, Stilisme	1·20

VII. gimn. osztály.

Marion—Péterfy, Az ember kötelességei és jogai	1·40
Wagner—Horváth, Római régiségek	2 80
Hirn—Paulay, Német olvasókönyv	2·40
Fehér—Szekeres, Kisérleti fizika, 10-ik kiadás	5·50
Lessing—Theiss, Minna v. Barnhelm	0·70
Lutter, Szorszámok, 12-ik kiadás, kötve	2·40
Váczi, Irodalomtörténet, I.	4·80
Suták, Algebra, II. 2 kiadás	1·80
Lóky, Geometria, II.	2·60
Cserép, Szemelvények Verg. Aeneiséből	2·00
Cicero, Orationes selectae XIII. ed. Dávid, 2-ik kiadás	1·60
Csengeri, Homeros Ilias, 3-ik kiadás	3·60
Dávid, Szemelvények Herodotosból. 3-ik kiadás	1·60
Hittrich, Sallustius	1·00
Dr. Márki, Egyetemes történelem III. r.	3·20
Acsády, Történelmi isk. atlasz, III. r.	2·40
Fodor—Gerlóczy, Egészségtan	1·60
Simonyi Zs. Magyar nyelvészet	1.00

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Badics, Magyar irodalmi olvasmányok, III. kt.	3·00

	Korona.
Boross. Stilisme	1·80
Schill, Görög irodalomtörténet, 2-ik kiadás	2·80

VIII. Gimn. osztály.

Ferencz József, Hittan	1·60
Wagner—Horváth, Római régiségek	3·20
Hirn—Paulay, Német irodalmi olvasókönyv. II. kt.	3·40
Fehér – Szekeres, Kisérleti fizika, 10-ik kiadás	2·50
Váczi, Magyar irodalom története	3·80
Varga, Magyarország története	3·40
Szitnyai, Lélektan és Logika, 4-ik kiadás	2·80
Schiller, Wilhelm Tell	0·60
Suták, Algebra II. 2 kiadás	1·80
Mocnik—Schmidt, Geometria, 10-ik kiadás	4·00
Lutter, Szorszámok, 12-ik kiadás	2·40
Simonyi Zs., Magyar nyelvészet	1·00
Csengeri, Homeros Odysseia, 2-ik kiadás	2·80
Horatii carmina ed. Wirth.	2·80
Platonis Apologia Socratis	0·72
Tacitusból szemelvények ed. Gyomlay	2·40
Csengeri, Homerosi világ	2·80

A görögöt pótló tanfolyam számára.

Gyomlay, Szemelvények Platonból	2·00
Boross, Stilisme	1·20
Zsámboki, A görög művészet kiválóbb alkotásai	2·00

TARTALOM.

Lap

Tapasztalatok a latinnyelvnek új módszer szerint való tanítása körül. Pálfi Márton 3

I. FEJEZET.

A kollégium szervezete, felügyelete és igazgatása 10

II. FEJEZET.

Papnevelő intézet 14
Uj theologia és unitárizmus. Dr. Doros György. 14
1. A papnevelő intézet bizottságai 24
2. Tanári kar 24
3. A tanév nevezetesebb eseményei 25
4. Oktatás 28
5. A papnevelő intézet hallgatói 31
6. A papnövendékek önképzőköre 32
7. Pályázat-hirdetés 37
8. A jövő tanévre vonatkozó értesítés 37

III. FEJEZET.

Főgimnázium 40
I. Adatok a főgimnázium 1908 9. iskolai évi történetéhez 40
II. Fontosabb rendeletek és átiratok 52
III. Az igazgatóság működése 56
IV. Személyzet. (Tanári testület, intézeti alkalmazottak és szolgák) 58
V. Tanárok irodalmi működése 62
VI. Oktatás 64
A) Végzett tananyag az 1908—9. iskolai évben 64
B) Magyar irodalmi dolgozatok 65
C) Görög-pótló irodalmi dolgozatok 66
D) Rendkivüli tárgyak 67
E) A tanítási terv táblázatos áttekintése 73
F) A tanulók névsora és osztályozása 74

Lap

G) A tanulók statisztikája 91
H) Érettségi vizsgálatok..... 99
VII. Szertárak 101
1. Történelmi-philologiai és földrajzi szertár..... 101
2. Természetrajzi szertár..... 102
3. Természettani szertár..... 103
4. Rajzszertár 103
5. Tornaszertár 103
VIII. Kirándulás..... 105
IX. Ifjúsági egyesületek és alapok. 1. A Kriza-önképzőkör. 2. Felsőosztályúak olvasó-egyesülete. 3. Alsóosztályúak olvasó-egyesülete. 4. Jóltevők emlékalapja. 5. Kriza János-alap. 6. Remény-alap. 7. Dalkör-alap. 8. Apollókör alapja. 9. Kirándulási alap. 10. Segélyző-alap. 11. Kismező-alap 110

IV. FEJEZET.

Kollégiumi könyvtár 118

V. FEJEZET.

A kollégium kórháza. Egészségi állapot 126

VI. FEJEZET.

Segélyezés 129
A) Ösztöndíjak 129
B) Segélyezés 131
C) Jutalmak 134

VII. FEJEZET.

Elemi iskola 142

VIII. FEJEZET.

A jövő iskolai évre vonatkozó értesítés 152

IX. FEJEZET.

Az 1909—10. isk. évben használandó kézikönyvek jegyzéke 158
Tartalom 163